

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERGANİ ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ'NİN KURUMSAL
BİYOGRAFİSİ

HAZIRLAYAN

Güneş AKHAN

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Mikail SÖYLEMEZ

DİYARBAKIR
2011

ÖZET

Bu araştırma, Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin tarihsel gelişiminin ve kuruluşundan bu yana geçirdiği değişimlerin ne şekilde olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırma, tarihsel bir alan araştırmasıdır. Araştırmada ilk olarak literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca adı geçen okulun arşiv belgeleri ve kaynaklarla ilgili basılı kaynaklar kullanılmıştır. Kaynaklarda bulunmayan belgelere ulaşabilmek için de canlı kaynaklara başvurulmuştur.

Nazif Evren'in müdürlüğünde ve diğer Köy Enstitülü öğrencilerinin yardımıyla kurulan Dicle Köy Enstitüsü, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi'nde önemli bir yer edinmiştir. Dicle Köy Enstitüsü çok sayıda öğretmen, yazar, sanatçı ve bilim adamı yetiştirmiştir. Dicle Köy Enstitüsü'nün adı, Köy Enstitülerinin kapatılmasıyla 1954 yılında "Dicle İlköğretmen Okulu" olarak değiştirilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurumlarında öğretmenlik programlarının açılmasıyla beraber öğretmen yetiştirme işi Yüksek Öğretime devredilmiştir. Böylece İlköğretmen Okullarının adı ilk olarak "Öğretmen Liseleri" daha sonra "Anadolu Öğretmen Liseleri" olarak değişmiştir. Anadolu Öğretmen Lisesi uygulamasındaki amaç daha ortaöğretim aşamasında öğrencilere öğretmenlik algısını kazandırmak olarak belirlenmiştir. Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi 1989 yılında eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. Bu süreç günümüze kadar devam etmektedir.

ABSTRACT

This research is a report on the historical development of Ergani Anatolian Teacher Highschool.

This research is a historical fieldwork. In the research, a literature review was made firstly. Besides, the school's archives and written sources were used. It was interviewed with living sources to reach the documents which hadn't been in other sources.

It was built by the help of students of other Institutes. It's first school manager was Nazif Evren. Dicle Village Institute had an important position on the education history of the Republican Era.

Many teachers, writers, scientists and artists were graduated from Dicle Institute. In 1954, Village Institutes were closed officially, the name of "Dicle Village Institute" was changed as "Dicle Primary Teacher Training School".

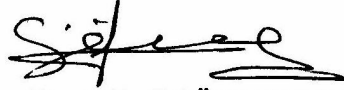
When "teacher training" transferred to Universities, the names of the Primary Teacher Training schools were changed as "Teacher Highschools", then "Anatolian Teacher Highschools" The aim of Anatolian Teacher Highschool was to spiritualize of being teacher to the highschoolers. Ergani Anatolian Teacher Highschool was started its education period in 1989. This period continues from then.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

BAŞKAN: Yrd. Doc. Dr. Hasan ŞENTÜRK

ÜYE : Yrd. Doc. Dr. Mikail SÖYLEMEZ (Danışman)

ÜYE : Yrd. Doc. Dr. Mehmet KARACA

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2011

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Araştırmanın amacı, kuruluşundan bu yana eğitim tarihimizde önemli bir yer edinen Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin biyografisiyle ilgili bilgiler sunmaktır.

Bilindiği üzere eğitim olgusu bilgi çağının bir gereğidir. Öğretmen ise eğitimin önemli bir ögesidir. Bu nedenle öğretmen yetiştirme problemi Osmanlı Dönemi'nden günümüze değin güncelliğini korumaktadır. Öğretmen yetiştirme bağlamında Köy Enstitüleri bir devrim niteliğindedir. Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin mazisi 1944 yılında kurulan "Dicle Köy Enstitüsü" ne kadar uzanır. Dicle Köy Enstitüsü yetiştirdiği öğrenciler ile bölge halkına faydalı hizmetlerde bulunmuştur. Ayrıca şu an yurdumuzun çeşitli yerlerinde görev yapmakta olan Dicle Köy Enstitüsü mezunu birçok yazar, şair, sanatçı, bilim adamı ve eğitimci bulunmaktadır. Öğretmen yetiştirme politikalarının değişmesiyle beraber, Enstitülerde isim değişikliği yoluna gidilmiştir. Bu nedenle Dicle Köy Enstitüsü, 1951 yılında "Dicle İlköğretmen Okulu", 1975 yılında "Dicle Öğretmen Lisesi" ve son olarak 1989 yılında "Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi" adını almıştır.

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin kurumsal biyografisi üzerinde yapılan bu çalışma esnasında, pek çok Dicle Köy Enstitüsü ve Dicle İlköğretmen Okulu mezunu ile görüşülerek eksik bilgileri birinci ağızdan dinleme olanağı bulundu.

Eğitim tarihimizde bu denli önemli yer tutan Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi konusunda ciddi bir araştırmanın bugüne değin yapılmadığı görüldüğünden, bu araştırmanın bir başlangıç olarak ileriki yıllarda yapılacak çalışmalara ışık tutması ümit edilmektedir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, araştırma süresince benden desteğini ve bilimsel katkısını esirgemeyen danışmanım Yrd.Doç.Dr. Mikail SÖYLEMEZ'e saygı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca araştırma konusunun belirlenip, planlanmasında bilgilerinden yararlandığım Prof.Dr. Hasan AKGÜNDÜZ'e, desteklerinden ve yardımlarından ötürü Doç.Dr. Behçet ORAL'a ve ayrıca yüksek lisans eğitimimin ders aşamasında bilimsel çalışmalara yönelik verdiği eğitim ve bilimsel katkılarından dolayı Yrd.Doc.Dr. Abidin DAĞLI'ya, yine yardımlarından ve içten hoşgörüsünden dolayı Yrd.Doc.Dr. Hasan ŞENTÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nde yaptığım arşiv araştırması boyunca bana yardımcı olan okul yöneticilerine, öğretmenlerine ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, yaptığımız görüşmelerde okul arşivinde ulaşamadığım bilgilere ulaşma imkânı sağlayan Dicle Köy Enstitüsü ve Dicle İlköğretmen Okulu mezunlarına saygı ve

teşekkürlerimi sunarım. Araştırma süresince bana yardımcı olan arkadaşlarıma ve hayatımın her safhasında benden maddi-manevi desteğini esirgemeyen annem Fadliye AKHAN'a şükranlarımı sunarım.

Diyarbakır, 2011

Güneş AKHAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu	1
Problem Cümlesi	5
Alt Problemler	5
Araştırmanın Önemi	5
Araştırmanın Sınırlılığı	6
Tanımlar	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

A. TÜRKİYE’DE ÖĞRETMEN EĞİTİMİNİN TARİHÇESİ	8
1. Cumhuriyet Öncesi	8
1.1. Tanzimat Öncesi Dönemi	8
1.2. Tanzimat Dönemi	10
2. Cumhuriyet Dönemi	12
2.1. Eğitim kurslarının Açılması	12
2.2. Köy Enstitüleri	17
2.2.1. Köy Enstitüleri’nde Eğitim	26
2.2.2. Köy Enstitüsü Programları	30
2.2.3. Köy Enstitüleri’nde Yönetim	30
2.2.4. Köy Enstitüleri’nde Yaşam	31
2.2.5. Köy Enstitüleri’nde Sanat	33

2.2.6. Köy Enstitüleri'nde Mezuniyet Sonrası	34
2.2.7. Yüksek Köy Enstitüleri	35
2.2.8. Köy Enstitüleri'nin Kapatılması	36
2.3. İlköğretmen Okulları.....	37
2.1. İlköğretmen Okulları Öğretim Programı	41
2.4. Öğretmen Liseleri ve Anadolu Öğretmen Liseleri	43
B. ERGANİ ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ	52

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi	63
Veri Toplama Yöntem ve Teknikleri	63
Verilerin Analizi ve Dökümanların Yorumlanması	63

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç	64
Öneriler	67

BÖLÜM V

ANILAR

Mezunların Dilinden Anılar	68
----------------------------------	----

KAYNAKÇA	72
EKLER	77
EK- 1	78
EK- 2	89

EK- 3	80
EK- 4	81
EK- 5	82
EK- 6	83
EK- 7	84
EK- 8	85
EK- 9	86
EK-10	87
EK-11	88

ŞEKİLLER

ŞEKİL 1. Köy Enstitüleri'nin Türkiye'deki Dağılımı ve Enstitü Kesimlerinde Bulunan Köy Nüfusu	25
---	----

TABLolar

Tablo 1. Köy Enstitülerinin Gelişimi	22
Tablo 2. 1944-1954 Yılları Arası Dicle Köy Enstitüsü'ndeki Öğrenci Sayısı	57
Tablo 3. Anadolu Öğretmen Liseleri'ndeki Bölüm ve Ders Çizelgesi	48
Tablo 4. Fen Bilimleri Alan Dersleri Çizelgesi	49
Tablo 5. Sosyal Bilimler Alan Dersleri Çizelgesi	49
Tablo 6. Türkçe-Matematik Alan Dersleri Çizelgesi	49
Tablo 7. Yabancı Dil Alan Dersleri Çizelgesi	50

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmaya ilişkin problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılığı ve tanımlar yer almıştır.

Problem Durumu

Genel anlamda eğitim, bireyde davranış değiştirme sürecidir. Başka bir deyişle, eğitim sürecinden geçen kişinin davranışlarında bir değişme olması beklenmektedir. Varış'a göre, eğitim yoluyla kişinin amaçları, bilgileri, davranışları, tavırları ve ahlak ölçülerinin değiştiğini ifade etmektedir. Eğitim sürecindeki kişilerde değişimlerin istendik olması beklenmektedir. Bu anlamda eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme, meydana getirme süreci olarak ifade edebilmektedir. Bu tanımlardan eğitimin, bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci olduğu söylenebilmektedir (Demirel, 2005: 6).

Eğitimin yaygın bir kullanım alanı vardır. Bu çerçevede dil ve kültürün her zaman güncel kalabilmiş kavramlarından. Eğitim, insan ve topluma yönelik doğrudan işlevler yüklenmiştir. Milletler, topluma uyumlu, dürüst, çalışkan ve üretken kuşaklar yetiştirmek isterler. Çocuklar ve gençler yaşları gereği henüz yaşadıkları toplumu tanıyamazlar; deneyimleri sınırlı olduğu için de toplum hayatını öğrenme çabası içindedirler. Yetişkinler hayat boyu edindikleri bilgi, görgü ve tecrübelerini, yetişmekte olan kuşaklara aktarırlar. Bu bilgi aktarımı sayesinde yetişmekte olan yeni nesil hayata kolaylıkla uyum sağlayabilir (Doğan, 2007: 84).

Eğitim seviyesi ne olursa olsun, hemen herkesin açıkça görebildiği bir nokta vardır. Bu nokta, bulunulan çevrenin bütün yönleriyle çok hızlı bir değişim içinde olduğudur. Bilim ve teknik alanındaki baş döndürücü ilerlemeler elektronik, haberleşme ve ulaşım sistemlerindeki onca atılımlar, sürekli yenilenmeler, dünyamızı giderek küçültürken aynı zamanda sorunlarını daha da karmaşıktırılmaktadır. Bu nedenle toplumların kalkınıp ilerleyebilmesi doğrudan doğruya değişimlerin etkilerinin yurdun en küçük ve en ücra yerleşim birimlerine kadar götürülebilmesine ve kitlelerin bilinçlendirilmesine bağlıdır. Bunca oluşumun temelinde ana dolgu maddesi olarak bulunan ise eğitimden başkası değildir.

Eğitim bilgi ve becerinin en sağlıklı ve en güvenilir bir taşıyıcısı olduğu gibi verilerden yeni ve değişik ürünler üretebilmenin de ön koşuludur (Yılman, 2006: 1, 2).

Çağdaş eğitimin en çarpıcı gelişim boyutu içeriğidir. Birey merkezli bu boyut, "kişilik eğitimi" olarak tanımlanabilir. Kişilik eğitiminin bazı insandır. Orada insan, içsel ve dışsal yapısıyla bir bütündür. Bu bütünlüğün de onun içsel ve dışsal zenginliklerinin ortaya çıkarılabilmesi; birbiri içinde yoğrulmasıyla sağlanabileceği düşünülmektedir. Çağdaş eğitimin kaynağı bilim ve teknolojidir. Çünkü bilimsel bilgi ve oluşan yeni değerler, eğitim aracılığıyla kitlelere ulaşmaktadır. Teknolojinin getirdiği kolaylıklardan çağdaş eğitim yararlanmaktadır (zgen, 1993: 13).

Eğitim üç temel öğeden oluşmaktadır. Bunlar; ğrenci, ğretim programı ve öğretmendir. Bu üç öğenin uzlaştırılması ve kaynaştırılması gerekmektedir. Aksi takdirde, eğitim kendisinden beklenilene veremez. Eğitimde verimlilik gerçekleştirilemez. Eğitimde, sonucun belirlenmesinde, yeni eğitim anlayışına göre en önemli etken öğretmendir. Çünkü insana, çocuk ya da gence istenilen şekli verecek değerleri kazandıracak kişi öğretmendir (Yılman, 2006: 8).

Öğretmenlik, toplum açısından çok önemlidir. Çünkü ğretmen, eğitimin toplumsal görevini yerine getirmede önemli bir etkidir. Eğitimin toplumsal amacı toplumun sürekliliğini ve gelişmesini sağlayacak olan bireyler yetişmektedir. Bu görev eğitim kurumlarında öğretmenler gerçekleştirmektedirler. Eğitim adına yapılan en önemli iş ise öğrencilere toplumun kültürel mirasının aktarılmasıdır. Eğitim kültürün kuşaktan kuşağa aktarımı millet kimliğinin devamlılığını sağlar. Ancak bu aktarımın sürekli güncelleştirerek onun kalıcı olmasına hizmet edilmesi önemlidir. Gncelleştikte kültür, dinamik ve kalıcı olacaktır. Öğretmenin diğer bir görevi öğrencilerin toplumsallaşmasını sağlamaktır. Öğretmen, toplumsallaşma sürecinde öğrenciye ihtiyaçlarının toplumun beklentilerine uygun bir biçimde karşılanmasını, yaşam kalitesini artıracak bilgi ve becerileri ğretir. Bu görevler bütünü öğretmenlik mesleğinin toplum açısından ne denli önemli olduğunu göstermektedir (Aküzüm, 2006: 20, 21).

Öğretmenlik yeni nesli, ailesi, çevresi, milleti, devleti ve vatani için yararlı, yapıcı, yaratıcı iyi bir vatandaş olarak yetiştirme sanatıdır. Öğretmenlerin yetiştirdiği bu insanlar, ailesini ve milletini mutlu kılar, devletini güçlendirir. Buradan yola çıkarak, milletimizin, yurdumuzun ve devletimizin geleceği, ekonomik yönden kalkınması her şeyden önce

öğretmenlerin mesleklerinde göstereceği başarıya bağlı olduğu görülmektedir (Tekişik, 1987: 24).

Öğretmen; öğretim faaliyetinin temel unsurudur. Çağlar boyunca değişen öğretim anlayışlarına ve sistemlere rağmen öğretmenin eğitim ve öğretimdeki yeri değişmemektedir. Öğretmenin görevi kendisine emanet edilen çocuğu geliştirmek, ona şekil vermek ve onun mükemmelleşmesini sağlamaktır. Bir eğitimci olarak öğretmen, öğrencilere belli bilgi ve maharetleri kazandırarak onları hayata ve topluma hazırlayıp, onların şahsiyetlerinin gelişmesine yardımcı olmalıdır. Öğretmenin mesleki bilgilerinin yanı sıra pedagojik bilgiye sahip olması da önemlidir. Çünkü başarılı bir öğretim faaliyeti hakkında bilgi sahibi olmak şarttır. Okulun çocuğu sosyalleştirme görevi daha çok sınıflarda ve ders esnasında gerçekleşmektedir. Öğretmen sınıf içinde, öğreticilik görevini fiilen üstlendiği için sınıfta önder olmalı ve öğrencilerini yönlendirecek şekilde eğitmelidir. Öğretmenin okul içindeki rolü ise hem öğrenciler hem de okul yönetimi ile ilgilidir. Öğretmenin okulda öğreticilik görevi olduğu gibi yöneticilik görevleri de vardır. Öğretmen mesleğinde başarılı olmak için mesleğe gönülden bağlı olmalı, öğrencileri sevmeli ve onların gelişmesine yardımcı olmalıdır (Söylemez, 2000: 49–51).

Öğretmenlik mesleği kendine has kutsal bir meslektir. Öğretmenlik, sadece kişinin kazanç kapısı olarak değil, kişinin gönül gücü ile tercih edeceği bir meslek olarak görülmektedir (Binbaşoğlu, 1995: 524).

Öğretmenler, her ülkede eğitim sisteminin temel taşını oluştururlar ve sistemin başarısında birinci derecede hak sahibidirler. Bu nedenle öğretmenlerin yetiştirilmeleri öteki mesleklerin üyelerinin yetiştirilmesinden çok daha özenli olmak durumundadır. Bu nedenle öğretmen eğitimi üzerinde titizlikle durulması gerekmektedir. Öğretmenlik meslekler içerisinde en stratejik olanıdır. Çünkü tüm iş ve mesleklerde çalışanları yetiştirenler öğretmenlerdir. Öğretmenler, insana şekil vermek, onu biçimlendirmek gibi çok güç, fakat onurlu bir işi başarma sorumluluğunu yüklenmişlerdir (Yılman, 2006: 28, 29).

Yılman'a göre, Türkiye uzun yıllardan bu yana değişik öğretim kurumlarına öğretmen yetiştirme çalışmalarını yürütmektedir. Fakat her düzeydeki okullara öğretmen yetiştirilmesi konusunda bunca zaman içerisinde sürekli izlenebilen bir model geliştirilememiştir, öğretmen yetiştirme işi bugüne kadar gelmiştir. İçinde bulunduğumuz zamanda ise sorun tamamen karmaşıklaşmış, öğretmenleri kimin ve nasıl yetiştireceği, yetiştirme işinde hangi psiko-pedagojik ilkelerin esas olacağı tartışılmaktadır (Yılmaz, 2002: 2).

Kaliteli öğretmen yetiştirme hususunda öğretim programlarının bunu sağlayabilecek biçimde düzenlenmeleri kadar, öğretmen yetiştirilmek üzere alınacak öğrencilerin de belirli özelliklere sahip olmaları zorunluluğu vardır. Herkes öğretmen olarak yetiştirilebilir düşüncesi temelden yanlıştır ve bilimsel bulgulara da aykırıdır. Çünkü başarıda ve belli değerlerin kazanılabilmesinde çaba kadar yeteneğin de önemli bir payı bulunmaktadır. Bütün ülkeler için geçerli bir öğretmen yetiştirme modeli bulunamamaktadır. Bununla beraber kalkınmanın eğitimle, eğitimin ise nitelikli öğretmenlerle mümkün olabileceği aşikârdır. Gelişmiş ülkeler öğretmen yetiştirmede sayısal sorunlar yerine bilimsel çalışmalar yoluyla öğretmenlerin kalitesini nasıl arttırabilecekleri konusunda yoğun çalışmalara girişilmiştir (Yılman, 2006: 38, 39).

Öğretmen ne kadar iyi yetiştirilebilir ve kazandıklarını yetkinlikle uygulayabilecek duruma getirilirse, başarısı o oranda yüksek olur. Bu nedenle bilgi ve becerilerin yeterli bir zaman içinde sindirilerek kazanılması ve yeterli süre uygulama yaptırılması, böylece öğretmen adaylarının kendilerine güven duygularının geliştirilmesi gerekmektedir (Yılman, 2006: 41).

Türkiye öğretmen yetiştirme açısından zengin bir tecrübeye sahiptir. Çünkü Türkiye, örgün eğitim tarihi boyunca kendi eğitim kurumlarını kurup, bunlara öğretmen yetiştirmiştir. Sıbyan Mektepleri ve çeşitli seviyedeki medreseler için yüksek seviyeli medrese mezunları "muallim" veya "müderris" olarak atanıyordu. Hatta bunların meslek içinde yükselmeleri bile ayarlanmıştı. Batılılaşma dönemi okul sistemimiz için de, bu okul sisteminin kurulmaya başladığı günlerden itibaren, bu okulların felsefesine ve ders programına uygun öğretmen okulları kurulmaya başlanmıştı. Şehir ve kasabaların öğretmenleri "Dârülmualimin" diye adlandırılan okullarda yetiştirilirken, kırsal bölgelere öğretmen yetiştirme için "Köy Eğitimliği" ve "Köy Enstitüleri" gibi çözümler düşünülmüş ve başarıyla uygulamıştır. Ortaokul ve lise öğretmenlerinin eğitimi için eğitim enstitüleri, yüksek öğretmen okulları ve eğitim fakülteleri modelleri yürütülmüştür (<http://www.egitim.aku.edu.tr/ergun6.htm>). Bununla beraber ülkemizdeki eğitim sistemini iyileştirme çabaları Tanzimat'tan beri aralıklarla, fakat daha yoğun biçimde Cumhuriyet Döneminde yapılmasına rağmen, her derece ve türdeki okullara öğretmen yetiştirme sorununa kesin bir çözüme bugün dahi ulaşamamıştır (Yılman, 2006: 9).

Diyarbakır ilinin Ergani ilçesinde yer alan Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin tarihsel gelişimi ve kuruluşundan bugüne kadar geçirdiği değişimlerin değerlendirildiği bu

araştırmanın, öğretmen yetiştirme konusunda yapılacak çalışmalara az da olsa ışık tutarak katkıda bulunacağı ümit edilmektedir.

Problem Cümlesi

Diyarbakır ilinin Ergani ilçesinde yer alan Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin tarihsel gelişimi ve kuruluşundan bu yana geçirdiği değişimler ne şekildedir?

Bu temel sorun çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

Alt Problemler:

1. Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin yönetim ve eğitim boyutlarıyla evrimi bakımından Dicle Köy Enstitüsü modelinin işlevi ve etkileri nelerdir?
2. Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin yönetim ve eğitim boyutlarıyla evrimi bakımından Dicle İlköğretmen Okulu modelinin işlevi ve etkileri nelerdir?
3. Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin yönetim ve eğitim boyutlarıyla evrimi bakımından Dicle Öğretmen Lisesi ile Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin modeli ve işlevleri nelerdir?

Araştırmanın önemi

Eğitim, insana ilişkindir. Bu bağlamda eğitimin, insanın sosyal becerilerini geliştirmesine katkıda bulunması, bireylere toplumun kültürel birikimini aktarması, bu birikimi zenginleştirilerek geliştirmesi, toplumsal bütünleşmeyi sağlaması, bireyleri içinde yaşadıkları toplumun etkin bir üyesi haline getirmesi, onları sosyal rollere hazırlaması beklenmektedir. Ekonomik açıdan, bireyin ve onun içinde yer aldığı toplumun ekonomik ve teknik yönlerden gelişebilmesi için okulun gerçekleştirmesi gerekenleri kapsamaktadır. Eğitimden bireyin ekonomik davranışlarını etkilemesi, ekonomik yaşam için gerekli bilgi ve becerileri kazandırması beklenmektedir. Böylece eğitimden bireylere bazı mesleki beceriler kazandırarak iş sahibi olmalarının sağlanması, bilinçli bir üretici ve tüketici olarak onların ekonomik yaşama hazırlanması beklenmektedir. Çalışan, üreten, yaşam standardını yükselten bireyler yetiştirmek demek hem bireyin hem de toplumun hayat standardını yükseltmektir (Şişman ve Turan, 2005: 114).

Devletlerin ekonomik açıdan rekabete girebilmesi için ülkenin maddi-manevi yetenek rezervlerinin kullanılması gereklidir. Ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler bu yeteneklerini

kullanmak için uygun zamanı yakalamak maksadıyla gençleri daha uzun süre okullarda tutmaktadır. Fakat günümüz şartları gelişmekte olan ülkeleri de sanayi toplumu haline getirmektedir. Sanayi toplumlarında okuldaki sosyalleşme bazı açılardan okul dışına da taşınmaktadır. Bu durum okuldaki birçok faaliyetin okul dışına taşıdığını da göstermektedir (Söylemez, 2008: 40).

Şüphesiz ki, okulda verilen eğitim ve öğretimin en önemli olan ögesi öğretmendir. Bu nedenle öğretmen yetiştirilmesi sorunu eğitim sorunlarının başında gelmektedir. Çağdaş bir eğitim sisteminin kurulabilmesi için öğretmen yetiştirilmesi sorununun aşılabilmesi gerekmektedir. Çünkü nitelikli öğretmen demek eğitim standardı yüksek, çağdaş bir toplum demektir. Ülkemizde Osmanlı Dönemi'nden bugüne kadar farklı eğitim deneyimleri ile öğretmen yetiştirme sorunu aşılmaya çalışılmıştır.

Öğretmenleri daha nitelikli bir şekilde yetiştirebilmek için geçmişin tecrübelerinden faydalanılması gerekmektedir. Türk Eğitim Tarihi incelendiğinde bazı eğitim uygulamalarının terk edilerek sistemin yeniden kurulmaya çalışıldığını ve her defasında başa dönüldüğünü görülmektedir. Eğitimde, bilimde ve kültürde süreklilik bulunduğundan dolayı geçmişin dikkatle incelenerek, atılacak yeni adımlarda bunun rehberlik görevi yapabileceği düşünülmektedir. Araştırma bu yönüyle önem kazanmaktadır (Arslanoğlu, 1998: 24).

Araştırmanın Sınırlılığı

Bu araştırma Diyarbakır İlinin Ergani ilçesinde kurulmuş olan Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin tarihsel gelişimiyle sınırlıdır.

Tanımlar

Eğitmen Kursları: Köy okullarındaki öğretmen ihtiyacının kısmen giderilebilmesi için köylere “geçici öğretmen” yetiştirmek üzere açılmış olan kurslardır. Öncelik askerliğini yapmış okur-yazar gençlerden seçili gruplara verilmiştir ve ilk kurs 1936 yılında Eskişehir'in Mahmudiye Köyü'nde deneme olarak açılmıştır.

Köy Enstitüleri: 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı kanun ile ilkokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla açılmış olan eğitim kurumlarıdır. Köy Enstitüleri, tarım işlerine elverişli geniş arazisi bulunan köylerde veya onların hemen yakınlarında kurulmuştur.

İlköğretmen Okulları: 1954 yılında öğretmen okulları ile köy enstitüleri birleştirildi. Birleştirildikten sonra bu kurumlar İlköğretmen Okulu adını aldılar. Bu okulların öğrenim süreleri ilkokul üzerinde 6 yıl ve ortaokul üzerinde 3 yıl idi.

Öğretmen Liseleri: İlköğretmen okulları, öğretmen yetiştirme fonksiyonunu kaybedince öğrencileri öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına yetiştirmek amacıyla öğretmen liselerine dönüştürülmüştür. Öğretmen liseleri 1989 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür.

Anadolu Öğretmen Liseleri: Öğretmen Liselerini iyileştirmek amacıyla 1989–1990 Eğitim-Öğretim yılında faaliyete giren eğitim kurumlarıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin Kurumsal Biyografisine ilişkin kuramsal açıklamalar ile yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

A. TÜRKİYE' DE ÖĞRETMEN EĞİTİMİNİN TARİHÇESİ

1.Cumhuriyet Öncesi

1.1. Tanzimat Öncesi Dönemi (1299–1838)

Tanzimat dönemine kadar, Osmanlılarda özellikle bir öğretmen yetiştirme kurumu yer almamaktadır. Öğretici ya da öğretmen durumunda bulunanlar ya medreseden, Enderundan çıkmış yahut kendi kendine yetişmiş kimselerdir. Genellikle medreseden yetişen hocalar için burada özel bir program uygulanmamaktadır (Yılman, 2006: 60, 62). 18. yüzyıla kadar memleketimizde başlıca eğitim kurumları olarak Medreseler ve Sıbyan Mektepleri görülmektedir. Uzunçarşılı'ya göre, Osmanlı devirlerinde ve hatta Selçuklular devrinde öğretmen, diğer bütün İslâm memleketlerinde olduğu gibi, ağırlık merkezi dinî öğretim olan okulların, yani medreselerin, istediği bir öğretmen tipidir. Her ne kadar medreselerde dinî öğretimin yanında, belirli hayatî bilgi veriliyor idiyse de ne onun ilk kademesi olan Sıbyan Mekteplerinde ve ne de bizzat kendi içinde bulundurduğu diğer kademelerinde dünyevî ihtiyaçları birinci plânda güden insan yetiştirmek gayesi güdülmemiştir. Bu nedenle Sıbyan Mekteplerinin öğretmenleri birer din adamı (ulemâ) medrese müderrisleri ise, derecelerine göre, din âlimi veya devrin matematiğine, mantığına âşinâ, yine din adamlarıdır (Koçer, 1967: 5).

Medreselerde öğrencilerin yatıp kalkması için küçük odalar vardır ve bunlar bir avlunun çevresinde sıralanmışlardır. Medreselerde din bilgileri yanında, hukuk ve edebiyat dersleri de okutulurdu. Buradan, devletin gereksinimi olan bütün memurlar yetişirdi. Özellikle, imam-hatip gibi din görevlilerinin yetiştiği yer burası idi. Medreselerde öğretim, Arapça ve Farsça karışımı bir dille yapılırdı. Yazısı, Arap yazısı idi (Binbaşıoğlu, 2009: 5).

Osmanlı devletinde klasik ve geleneksel eğitim kurumları denince akla medrese eğitimi gelmektedir. Diğer kurumlarda da belirli dersler görülmesine karşın bu kurumları bir kurs yeri olarak düşünmek uygun düşmektedir. Öğrencilere verilen hizmetler ücretsizdi. Öğrenciler,

hücre adı verilen medrese odalarında ücretsiz olarak barındırıldıkları gibi yemek ihtiyaçlarını da aynı vakfın bünyesindeki veya civardaki bir başka vakfa bağlı olan imareten sağlardı. Bütün bunların yanında medrese öğrencilerine vakıf gelirlerinden gündelik, genellikle 1 (bir) akçe harçlık verilirdi (Acar, 2008: 115, 122).

İhsanoğlu'na göre, medreseler halkın sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve karşılaştıkları problemler için kurulmuştur. Bilimleri kendileri için yeterliydi, ortaya çıkan sorunlar konusunda temel çözümler bulabilmelerine el veriyordu ve eğitim sistemlerini tamamen bu amaca uygun olarak düzenlemişti. Osmanlıların çağdaş Avrupa ülkelerinden ve öteki İslam devletlerinden daha ileri olduğu gerçeği, aynı zamanda onun kendine yeterli bir ekonomik sisteme sahip olduğunu göstermektedir (Bahadır, 1994: 5).

Sarıkaya'ya göre, Medreseler, Selçuklu döneminden başlayarak toplumun gereksinimi olan öğretmen, kadı, imam, tıp doktoru, matematikçi ve din bilgini yetiştiren; ilköğretimden yükseköğretime kadar kademeli eğitim veren dini temele dayalı örgün eğitim kurumları olma özelliğine sahipti. Ders programlarında, dini bilgiler yanında; dilbilgisi, mantık, matematik, metafizik, astronomi, tıp ve diğer konulara yer verilirdi. Medrese öğrencileri bayram gibi özel günlerde köylere hoca olarak gönderildi (Toprak, 2008: 8).

Medreselerde dinsel bir eğitim veriliyordu. Bu durum, Tanzimat Dönemi'ne kadar devam etmiştir. Eğitim örgütünün başında Şeyhülislam vardı. Şeyhülislam, medreselerle birlikte, şeriat mahkemelerine de bakıyordu. Bu durum da Cumhuriyet Dönemi'ne kadar devam etmiştir. Böylece hem eğitimde hem de adalet sisteminde ikili bir sistem uygulanmıştır. Şeyhülislam, bugünkü anlamda hem Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hem Adalet hem de Millî Eğitim Bakanlığının görevlerine bakıyordu. İllerde medreseler, kendi vakıf senetlerindeki esaslara göre çalışıyordu. Bunlar çoğunlukla, ailevi bir nitelikte idi. Kuşaktan kuşağa geçirdi. İllerdeki medreselere bakmak üzere 'Ders Vekili' unvanıyla bir müderris atanıyordu. Bunun görevinin, ildeki Medreseler ile Meşihat arasındaki ilişkiyi sağlamak olduğu anlaşılıyordu. Sıbyan Mektepleri (ilkokullar) yerel kuruluşlar idi. Bunların yönetiminden, yerel kadılar ve müftüler sorumlu idi (Binbaşoğlu, 2009: 60).

Sıbyan mekteplerinin İstanbul ve büyük kentlerde vakıf yoluyla yapılanları genellikle taş binalardı. Sıbyan mektepleri bir külliye içinde ya da mahalle arasında yapılmalarına göre ikiye ayrılabilirdi. Külliye içindeki mektepler hemen sokağa açılan özel girişlere, kendi içlerine dönük avlu ve oyun bahçelerine sahipti ve külliyenin dış köşesinde yer alırdı. Tek ya da iki derslikten oluşurdu. Öğretmen ve yardımcısı kalfa için de bir oda olurdu. Derslikler iki

yönden ışık ve hava almakta, derslik alan ve yüksekliği, içinde barındırdığı öğrenci sayısı ile uygun olurdu (Akyüz, 2008: 215).

“Sıbyan mektepleri ve medreseler, örgün eğitim kurumları olarak Osmanlı toplumunun müslüman kesiminde belirli gelişim ve öğrenme çağındaki insanlara açık tutulmuşlardır. Toplumun mesleki, teknik, dini, sosyal ve kültürel eğitim ihtiyacına dönük çalışan sivil yelpazedeki diğer servisler ise medrese ve enderun mektebinin mensupları dahil olmak üzere, toplumun hemen her katmanını içine alan büyük ölçekli halk eğitim kurumlarıdır. Sıbyan mektepleri, temel eğitim sorununa Osmanlı toplumunun üretmiş olduğu sivil bir çözümdür. Ve bahis konusu oluşumun sivil niteliği, doğrudan toplum ve toplum adına devlet denetiminden uzak olduğu anlamına gelmez. Nitekim sıbyan mektepleri mahalle mektepçiliği şuuru ile öncelikle toplumun yakın gözetim ve denetimi altında faaliyet göstermiş ayrıca bu kurumlar, her biri için düzenlenen vaktiyeler manzumesi ile belirgin bir hukuki statüye kavuşturulmuştur” (Akgündüz, 1997: 190, 204).

1.2. Tanzimat Dönemi (1839-1876)

Tanzimat’a kadar sınıf sistemi yoktu. Tanzimat döneminde sınıflar oluşturuldu. Bir okuldan daha yüksek okula giderken, şahadetname ya da diploma aranmaya başlandı. Okullarda sıra, öğretmen kürsüsü yer aldı. Ayrı bir derslik oluşturuldu. Derslerde "Usul-i Cedid" adıyla yeni yöntemler kullanılmaya başlandı. Padişah'ın emriyle 1847 Talimatı (Yönetmelik) hazırlandığı ve yayımlandığı halde, bu, 1865-1870'lere kadar tam olarak uygulanmadı. Eski düzen devam etti. Ancak, 1871'de İstanbul'da bunları içeren ilkokullar oluşturuldu. Bu dönemde yer alan ilkokulların öğretim süreleri 4 yıl idi. Öğretmenlerin aylıkları, mahalle ya da köy cemaati tarafından ödenirdi. Bu durum, Cumhuriyet Dönemi'ne kadar bu şekilde devam etti (Binbaşıoğlu, 2009: 106).

Tanzimat Dönemi, eğitim tarihimiz açısından ve Özellikle öğretmen yetiştirme konusunda ileri adımların atıldığı bir dönem olması nedeniyle oldukça önemlidir. Sultan II. Mahmut ile başlayan yenilik hareketlerine Tanzimat’la hızlanmış ve birçok batı örneği okullar açılmıştır. Bunun sonucunda 1839'da Evkaf-ı Hümayun Nezareti bünyesinde ve Meşihat makamının denetimi altında, gelecekte Milli Eğitim Bakanlığının çekirdeği sayılabilecek Mekatib-i Rüştîye Nezaretinin kurulmuştur. Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun 1839 yılında yayımlanmasından sonra eğitim alanında yapılması kararlaştırılan yenilikleri gerçekleştirmek, okul sayılarını arttırmak, eğitim ve öğretim bakımından gerekli kuralları koymak üzere bir Geçici Maarif Meclisi oluşturulmuş ve 1846 yılında da doğrudan doğruya ve sürekli olarak

eğitim işlerini yürütmek üzere Meclis-i Maarifi Umumiye kurulmuştur. Daha sonra 8 Kasım 1846 tarihinde genel müdürlük düzeyinde kurulan Mekatib-i Umumiye Nezareti kurulmuştur. Bu dönemde bakanlık yapmış olan Kemal Efendi'nin nclgnde İstanbul'da Fatih'te ilk defa bir ğretmen okulunun Darülmuallimin adı altında 16 Mart 1848 tarihinde açılmıştır. Önceleri Darülmuallimin-i Ali (Yksekğretmen okulu) olarak açılmış bulunan okulun daha sonra 1868'de ilkokullara ğretmen yetiştirmek amacıyla Darülmuallimin-i İptidaiye bölümünün hizmete sokulduğu görülmektedir. Daha sonraları öteki ğretmen okulları açılmıştır (Yılman, 2006: 60, 61).

16 Mart 1848'de kurulan Darülmuallimin, gerçekte bir "Rşti Darülmuallimin" (orta ğretmen okulu) idi. Bu okul açıldıktan sonra, 3-5 tane olan "Rüştiye Mekteplerinin"(ortaokulların) oğaltılması yoluna gidildi. Aradan 15-20 yıl gibi bit zaman geçtikten sonra da, Maarif-i Umumiye Nezareti' ne bağlanan ve "Sıbyan Mektebi" adı verilen ilkokullar çoğalmaya başlandı. Bu durum da ilkokul öğretmenine ihtiyaı artırdı. Bu nedenle, ilkokul ğretmeni yetiştirmek amacıyla, İstanbul'da 1868'de yine ilk kez "Darülmuallimin-i Sıbyan (İlköğretmen okulu) açıldı. Bundan sonra eski "Darülmuallimin", "Darülmuallimin-i Rşti" olarak adlandırıldı (Binbaşıoğlu, 1995: 12).

Başlangıçta, Darülmuallimin süresi 3 yıl idi. okula devam etme zorunlu ydu. Öğrencilere burs veriliyordu. Fakat zrsz olarak devamsızlığı olanların bursu kesiliyordu. En sonunda da bu öğrenciler okuldan çıkarılıyordu (Binbaşıoğlu, 1995: 32).

16 Mart 1848'de; ğretmen ihtiyaı duyuldukça ğretmen almak üzere bir ğretmen okulu açıldı. Başlıca neden, o sırada rüştiyelerin çoğalması idi. İlk zamanlarda medreseden pek farkı yoktu. "Baş hoca" unvanıyla *Yhya Efendi* adlı bilgili bir kimsenin yönetiminde kuruldu. Asıl ğretmen Okulu, 1851'de kimliğini kazanmaya başladı. Müdür olarak onun hazırladığı "Darlmuallimn Nizamnamesi", oldukça ileri bir anlayış getirmiş ise de, rtiyelerden fazla bir farkı yoktu. Okunan dersler arasında "*Usul- İfade ve Tlim*" adıyla bir ders vardı. Cumhuriyet iln edildiği zaman, bugünkü sınırlarımız içinde, 13 ğretmen okulu vardı (Binbaşıoğlu, 2009: 135).

1858 Tarihinde kız rüştiyeleri (kız ortaokulları) açılmaya başlanmıştı; fakat, bunlar için kadın öğretmenler bulunamıyordu. Zorunlu olarak bunlara, yaşlı, fakat düzgün, ahlk sahibi erkek öğretmenler atanıyordu. Bu gereksinimi karşılamak üzere, 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin 68. maddesinde kız ilk ve ortaokullarına ğretmen yetiştirmek amacıyla bir "*Darülmuallimat*" (*Kız ğretmen Okulu'nu*) açılacağı hükme bağlanmıştı.

İslâmiyet esasında kadınların yetiştirilmesine, erkeklerinki kadar önem vermiştir. Fakat sonraları taassubun ilerlemesi neticesinde kadınların tahsiline muarız olunmuş ve kızlar için ilk tahsilin üstünde bir eğitim düşünülmemiştir. 1869'a kadar geldikten sonra Maarif-i Umumiyye Nizamnamesini tanzim edenler kız mektepleri için kadın hoca temin etmek üzere Darülmuallimatın açılmasına karar verilmişti (Koçer, 1967: 20).

1869 yılında Saffet Paşa'nın Nazırlığı zamanında, "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi" bugünkü anlamda (Genel Eğitim Yasası) hazırlandı ve yayımlandı. 1868'den 1915'e kadar, okulun düzeyine göre değişmekle birlikte öğretmen okullarının öğrenim süresi, genellikle ilkokul ya da rüştiyeler üzere, üç yıl olmuştur. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi' ne göre, İstanbul'da bir "Darülmuallimat"(Kız öğretmen okulu) açılacaktı. Bu da 1870 tarihinde açılmıştır (Binbaşoğlu, 1995: 12, 13).

Ayrı ayrı öğretmen okulları açılmaya devam edildi. 1877 yılında "Darülmuallimin-i Aliye (Yüksek Öğretmen Okulu) açıldı; fakat, 3 yıl sonra 1880'de yine kapatıldı. Bu sırada, idadi kısmı da kaldırıldı. 1875'te askeri okullara sivil öğretmen yetiştirmek amacıyla "Menşei Muallimin" adlı bir kurum da açılmıştır. 1875'ten itibaren Rumeli ve Anadolu'daki illerde, İstanbul Öğretmen okulu örnek alınarak, öğretmen okulları açılmaya başlanmıştır: Edirne, Selanik, Kosova, Manastır, Ankara, Kastamonu, Bursa, Sivas, Erzurum Elazığ, Halep, Musul, Kudüs... gibi. 1877 yılında mevcut Darülmuallimin, Darülmuallimin-i İptadaiye Rüştiye olmak üzere 2 yıl; Darülmuallimin-i Rüştiye ve İdadiye, Rüştiye üzerine 3 yıl; Darülmuallimin-i Aliye, Rüştiye üzerine 4 yıl olmak üzere üç bölüme ayrılıyordu. 1881 yılında, öğretmen yetiştiren bir kurum olarak, "Darülameliyat" açılmıştır. Fakat, bu bir "öğretmen okulu" olmaktan çok, bir hizmet içi eğitim merkezi gibi çalışıyordu. Hem ilkokula öğretmen yetiştiriyor, hem de, o sırada revaçta olan "Usul-i Cedid" (yeni yöntem) üzere öğretim yöntemlerini, mevcut kurslarla öğretiyordu (Binbaşoğlu, 1995: 14, 15).

2. Cumhuriyet Dönemi

2.1. Eğitim Kurslarının Açılması

Köylerin durumu ve köydeki öğretmen ihtiyaçlarını, köylere kısa bir zaman içinde öğretmen bulup göndermek gerekliliği, önünde durulamayacak bir çığ haline gelmiştir. Fakat öğretmen okullarımızın talebe sayısı bu ihtiyacı karşılayabilecek bir şekilde artırılmamakta idi. Alınan tedbirlere rağmen nisbi bir artış elde edilmiştir. Bu durum karşısında bilhassa köylere öğretmen yetiştirmek için şimdiye kadar başvuru olan klasik tedbirlere ayrı, birçok

yeni çareler aramak zarureti vardı. Kültür bakanlığının bulduğu bu çarelerden biri şudur (Tonguç, 1993: 103):

Askerliklerini bitirerek köyelerine dönen ve hayatlarının sonuna kadar köyelerinde kalan; okuma-yazma bilen, yeni bir dünya görüşü olan, çoğu ilkokul mezunu olan binlerce köylü halkı vardı. Bunların en kabiliyetli köy için Eğitimci olarak yetiştirilirse köy hayatının ve kültürünün gelişmesinde faal rol alabilirlerdi. Bu köylü gençler bakımından Kayseri, Yozgat, Çorum ve Eskişehir illerinin köyelerinde Bakanlıkça yapılan incelemeler olumlu sonuçlar vermişti. İncelemeler sonucunda köylerde bu tip elemanlar ve Bakanlığın tasarladığına yakın bir okuma-yazma faaliyetine kılavuzluk etmeye, okulu olmayan köylerde başlamış oldukları görülmüştü. İncelemeler olumlu sonuçlar verince Kültür Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ile işbirliği yaparak 1934–1935 ders yılında Eskişehir ilinin Çifteler çiftliğinde köy eğitimci yetiştirmek üzere bir kurs açmaya karar verilmişti (Tonguç, 1993: 104).

1935–1936 Eğitim-Öğretim yılında, Eskişehir-Çifteler çiftliğinde, Milli Eğitim ve Tarım Bakanlıklarının işbirliği ile köylere eğitimci yetiştirmek üzere bir kurs açılmıştır. Kursu askerliklerini yapmış er, onbaşı ve çavuş olarak yapmış okuma yazma bilen gençler alınmazdı. Bunlar kursta ilköğretim müfettişlerinin yönetiminde, başarılı ilkokul öğretmenlerinden ders alıyorlardı. Kursta, yapı usta okulu mezunları ile tarımcılar da görev almıştı. 10’ar kişilik gruplar halinde çalışıyorlardı. 6 ay kurs gören eğitimci, 1936 yılında Ankara’nın köyelerinde stajyer olarak göreve başlamışlardı. 8–10 eğitimci, bir gezici başöğretmenin yönetimi altında etkinliklerini sürdürmüşlerdi. Bu denemelerden sonra, başarılı oldukları anlaşılınca, 1937 yılında 3238 sayılı “Köy Eğitimci Kanunu” çıkarıldı. Eğitimci, hazırlanan kılavuzlara göre öğretim yaptıkları gibi, köylünün ihtiyacı bulunan tarım bilgileri de onlara öğretiliyordu. Eğitimcilerden yaşayışları bakımından da köylülere örnek olmaları bekleniyordu (Binbaşıoğlu, 1995: 18).

Eğitimci mevcut eğitimci programına göre; 9–14 yaşlarındaki çocuklarını ve yetişkin köy gençlerini okutabiliyorlardı. Ziraat işlerinde de köylünün bildiklerinden daha iyi, daha uygun ziraat yöntemleri göstermekte rehber olunuyordu. Fazla olarak köylüye Türk Tarihini, Cumhuriyet hizmetlerini kendi dilleriyle anlatıyor ve sevdirebiliyordu. Köye gelen görevliler, köyde yapılacak kültür, tarım ve sağlık işlerini eğitimciye anlatıyor; eğitimci de bunları köyde uyguluyordu (Tonguç, 1993: 172).

Bu gençler; dışarıda tarıma elverişli yerlerde altı aylık geceli gündüzlü sıkı ve yoğun çalışmalı kurslara alınırlardı, 10’ar kişilik gruplarda görgülü ve başarılı birer öğretmen

yönetiminde yetiştirirlerdi. Daha önce de onların içinde çalışacakları köy okullarının ilk üç sınıfında yapılacak öğretimin ders kitapları ve bu kitaplardan nasıl yararlanılacağı her ders konusunun nasıl işleneceği, öğretim yöntemlerini gösteren geniş açıklamalı kılavuzlar hazırlanmıştı. Bu kılavuzlar ve kitaplar, küçük sayı değişiklikleri bugünün okullarında bile kullanılabilir bir değer taşımaktadır. Bu kurslarda eğitmenlere pratik, uygulamalı tarım, meyvecilik, aşıcılık, sebzeçilik, arıcılık, tavukçuluk, hayvan bakımı dersleri verilirdi. Hastalıklar, onlara karşı alınacak ve hasta bakımı üzerinde bilgi veriliyordu. Onlardan köylerde her alanda örnek olmaları ve yetiştirilmeleri ona göre yapılıyordu (Evren, 1998: 27). Eğitmenler de köylülere modern ziraat aleti kullanmanın faydalarını örnekler göstererek anlatırlardı ve köylüler de onların cephelerine alet satın almak üzere para bırakırdılar. Onlar da bunları almak için Ankara'ya ve diğer vilayet merkezlerine giderlerdi (Tonguç, 1993: 177).

Eğitmen, köydeki ilköğretim çağındaki çocukları birinci sınıfa kaydeder, üçüncü sınıftan mezun edinceye kadar başka kayıt yapmazdı. Dördüncü yıl yeniden kayıt yapardı, bu durumda sürekli olarak tek sınıf çalışırdı. Okuma yazma öğretirken de, başka şeyler öğretirken de serbest bırakılmıyordu, sıkı kurallar bulunurdu. Ders kitapları uzmanlar tarafından hazırlanırdı ve uzmanlarca hazırlanmış kılavuz kitapları takip edilirdi (Aydın, 1997: 30).

Köy Eğitmen Kurslarının süresi yedi ay idi. Her öğretmenin 10–15 kişilik öğrenci grubu vardı. Bu gruplardan her birine Erciyes, Çaldağı, Sakarya, Teoman, Dumlupınar gibi tarihi ve coğrafi adlar verilirdi. Kursta ders olarak öğretim yöntemleri ve uygulamaları yanında, dülgerlik, tavukçuluk, genel tarım bilgisi veriliyordu. Bu kurslarda eğitmen adayları, yemek pişirme hariç her işlerini kendileri görüyordu. Kurslarda öğretimde, "yaparak yaşayarak öğrenme" yöntemi olarak benimsenmiştir (Binbaşıoğlu 1995:228).

Gedikoğlu'na göre, eğitmen yetiştirme işinin köy ve memleket kalkınmasında sağladığı yararlar şunlardır (Bahadır, 1994: 45):

1. 1936'dan 1947 ders yılı başına kadar 8675 eğitmen yetiştirilmiş, bunlarla 7090 köyde okul açılmıştır.
2. Eğitmenler yoluyla köye yalnız alfabe, okuma-yazma biraz hesap ve yurt yaşama girmemiştir. Eğitmenler, köyde yaşayış, yeni çalışma ve ziraat işleri bakımından yeni araçlar ve bilgiler de götürmüşlerdir.
3. Eğitmenlerin verildikleri köylerde küçük tipte okul binaları yapılmış, bunlar daha sonra o köylere verilen enstitü mezunlarına çok yararlı olmuştur. 1936–47 yılları arasındaki 6–7 yıl, ileri yılların okul inşaat işleri için yararlı bir hazırlık devresi oldu.

4. En yararlı ve anlamlı olan noktası da, köy enstitülerine öğrenci yetiştirmeleridir.
5. Eğitimcilerin köy eğitim ve öğretiminin verimli olmasında oynadıkları faydalı bir rol de, tek öğretmenli ve birden fazla sınıflı köylerde, öğretmene yardımcı olmalarıdır.
6. Yazma ve okumada, dilekçe ve mektup yazmada, Köy idaresine ait defter ve cetvelleri düzenlemede, köy muhtarının yazı işlerini idare eden, danışılan bir insan olmaları nedeniyle de yararlı olmuşlardır.

Eğitmen Kurslarını kimi zaman deneyimli ilköğretim müfettişleri, kimi zaman da milli eğitim müdürleri yönetiyordu. Tarım öğretmenleri ve ustalar da gençleri yetiştirmeye katılıyorlardı. Kurslarda iyi yetişenler köylerine gönderilirken kendilerine; köylülerine okuyacakları açık ve kolay anlaşılır bir dille yazılmış küçük bir sandık kitapla, köyde gerekli birkaç marangoz, duvarcı ve tarım aleti veriliyordu. Kursta eğitimcileri yetiştiren öğretmenlere gezici başöğretmen denilirdi. Bu öğretmenler, gezici başöğretmen olarak atanırdı (Evren, 1998: 27).

Bu gezici başöğretmenler, bölgelerindeki okullara ayda en az iki kez gidip, gereğine göre en az bir gün orada kalıyor, eğitimcilerin derslerine ve köydeki çalışmalarına rehberlik ediyordu. 10 yıl içinde toplam 8553 eğitimci yetiştirilirdi. Bu okullar, nüfusu 150 ile 400 kişi arasında olan küçük köylerdeydi. Eğitiminin üç yılını tamamlayan öğrencilerden çoğu, daha sonraki eğitimlerini tamamlamış ve meslek sahibi olmuşlardır (Evren, 1998: 28)

Köy Eğitimcileri Kanun ve Talimatnamesi'ne göre, Eğitimciler kurslarında yetiştirilerek eğitimci olarak atanmaların görevleri şu şekildedir (Bahadır, 1994: 43):

a) Öğretim ve eğitim işleri:

Eğitimcilerin çalıştırıldıkları okulların birinci sınıfına talebe sayısı 50'yi geçmemek üzere (9, 10, 11, 12, 13) yaşındaki çocuklar alınır. Sayısı 50'yi geçecek olursa 9 veya 10 yaşındaki çocuklar alınmazdı.

Birinci sınıfa alınan çocuklar üç yıl okutulur ve bu süre içinde okula yeni talebe alınmazdı. Üç yıllık bir devre faaliyeti bittikten sonra okulun birinci sınıfına yeniden talebe alınır.

Eğitimciler haftada en az iki gece buldukları köyün yetişkinlerini de okuturlardı.

Eğitimci, bulunduğu köye, köy kanununa uygun olarak Kültür Bakanlığınca verilen planlara göre bir okul binası yaptırır, bu binanın her türlü işlerinde köylüler ve ustalarla birlikte çalışırdı. Okulun eşyasını muhafaza ederdi.

Eğitmen bulunduğu köyün ve okulun her türlü eğitim işleriyle ilgilenirdi. Bu işlerin temizlik ve sağlığa ait olanlarını köylüler ve talebe ile birlikte bizzat yapardı.

b) Tarım İşleri:

Eğitmenler, buldukları köylerde tarım işlerinin tekniğe uygun bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik ederdi.

Eğitmen, ziraat durumunu kayıt ve tespit ederdi. Bunun sonucu istenildiği zaman kaza ziraat muallimine veya vilayet ziraat direktörüne verirdi.

Eğitmen, bulunduğu köyde bir fidanlık yetiştirirdi ve bu fidanlıktan istifade ederek, köy kanununa dayanarak köy için birer hektardan aşağı olmamak üzere bir kuru ve meyve bahçesi tesis ederdi. Köyün meydanının ve sokaklarının ağaçlanması için kılavuzluk ederdi.

Eğitmenler Ziraat Bakanlığınca verilecek aletlerle buldukları köylerin yağmur durumunu tespit ederlerdi.

Ziraat Bakanlığı, eğitmenlerin buldukları köylerin özelliğine göre eğitmenlere üretimi arttırıcı, ıslah edici ve kolaylaştırıcı araçlar verir. Eğitmen bu gibi araçlardan köylüleri de yararlandırırdı.

1936 yılı Kasım ayının sonunda ilk eğitmenler Ankara'da nüfusu 400'ü geçmeyen ve öğretmen gönderilmeyen ya da tek öğretmen gönderilen ve öğrencileri oldukça kalabalık olan köylerde görevlendirildiler. Bu şekilde Ankara merkez ilçesinin 79 köyünde açılan okulda, bir hamlede 4510 öğrencinin okuması sağlandı. Kısa yoldan, ucuz ve aynı zamanda günlük yaşama yönelik bir yöntemle yetiştirilen eğitmenlerin kısa zamanda gösterdiği başarı, bu kursların yurdun diğer yerlerine de açılmasını sağladı (Binbaşoğlu, 1995: 228).

1937 yılından itibaren de hızla yaygınlaştırılan bu kurslar, devam etmek isteyen kişilerde şu şartlar aranırdı (Öztürk 1996:162):

- 1-Askerliğini yapmış ve bu sırada çavuşluk ve onbaşılık gibi bir rütbe almış olması,
- 2-İlkokulu bitirmiş veya okur-yazar olması,
- 3-Köyde yüz kızartıcı bir halinin olmaması,
- 4-Zeki, ahlaklı ve sağlam karakterli olması,
- 5-Hangi köyde çalışacak ise o köyden seçilmiş bulunması ve köy muhtarlığından bunu onaylayan bir belgenin alınması,
- 6-Görgü ve bilgilerinin müfettiş ve gezici başöğretmenler tarafından belirlenmiş olması, gibi şartlar aranıyordu.

Askerliğini er ya da çavuş olarak yapmış olan ve okuma-yazma bilen köylüler ise 6 aylık bir kurstan geçirilerek, küçük köy okullarına atanırlardı. Bunlara kılavuz kitaplar hazırlanırdı. İlk üç sınıf için ayrı ayrı birer ders kitabı hazırlanırdı. Öğitmenlere ayda 10 lira ücret veriliyordu. Ayrıca, kendi bağ-bahçe işlerinde de çalışmalarına da izin verilirdi. Öğitmenler, kursta iken aldıkları bilgiler ve özellikle tarım çalışmalarında kazandıkları becerilerle, köylüyü aydınlatmaya, onlara rehberlik etmeye çalışıyorlardı. Öğitmenler, Ankara'da, o günkü Bakanlar Kurulu'nun önünde bir ders uygulaması yapmışlar ve takdir toplamışlardı. Bu durumu, oradaki gazeteciler, kendi gazetelerinde yayımlamışlardı. Bu gelişme üzerine daha sonra öğitmen kurslarının sayıları artırıldı. Her bölgede birer öğitmen kursu açıldı (Binbaşoğlu, 2009, 551).

Öğitmenli 3 yıllık köy okullarının 5 yıla çıkarılması ile köy öğretmen okullarının açılma girişimleri yoğunlaşmıştı. Ancak bir süre sonra öğitmen kurslarıyla bu işin yürüyemeyeceği anlaşılmıştı. Daha sonra öğretmen yetiştirmek üzere özel bir okulun kurulması kararlaştırılmıştır. İlk öğitmen kursunun açıldığı çifteler bu okul için de merkez olarak seçilmiştir (Dündar, 2006: 120). Biri Eskişehir Mahmudiye'de diğeri de İzmir Kızılçullu'da olmak üzere, beş yıl süreli 2 “köy Öğretmen Okulu açılmıştı. Bunlar, Milli Eğitim ve Tarım bakanlıklarına bağlı olarak çalışıyordu. 1939 yılında da 3704 sayılı “Köy öğitmen kursları ile köy Öğretmen okullarının İdaresine Dair Kanun” çıktı. Bu yasa ile bu okullar, tamamen Milli Eğitim Bakanlığı emrine verilmişti (Binbaşoğlu, 1995: 18).

2.2. Köy Enstitüleri

Toplam nüfusun yüzde sekseni köylerde yaşamaktaydı ancak bunların yüzde on dördü okuma yazma bilmekteydi. Öğrenim çağında 1.920.000 köylü çocuğu vardı, bunun ancak 347.071'i okul bulabilmekteydi. Kırk bin köyden 35.067'sinde okul yoktu. İlköğretimi yüzde yüz gerçekleştirmeye girişirken köy nüfuslarını da göz önünde bulundurmak gerektiğinden, durum şu şekildeydi: 16 bin köyün nüfusu 150–400 arasında idi ve sekiz bin köyün nüfusu da dört yüzden çoktu. O sırada, kentlerde çalışan öğretmen sayısı 8.099, köylerde çalışanlarsa 6.859'du. Köyler için 38.000 öğretme için ilk atılım, 1936'da çıkarılan 3238 sayılı yasayla başlamış ve iki köy öğretmen okulu ve öğitmen kursu açılmıştı. Bu sayı, 1940'ta on dörde çıkmış ve aynı yıl 17 Nisan'da çıkarılan 3803 sayılı yasayla adları da Köy Enstitüleri olmuştu. Sonradan bu sayı 21'e yükselmişti (Makal, 2009: 47). 17 Nisan 1940 yani Köy Enstitüleri Yasası'nın Mecliste kabul edildiği tarihte 1955–1956 öğretim yılına kadar ülkemizde okulsuz köy, öğretmensiz okul kalmaması kararı alınmıştı. Her yıl 3.000 köye okul açılması planlanmıştı. Köylerin hepsine okul açılmasını beklemeden, yasası bile çıkmadan,

1937 yılında 'köy öğretmen okulu' adı altında ortaokul ve lise düzeyinde öğretim uygulayacak kurumlar açılmıştı. Bunlar Köy Enstitülerinin deneme okullarıydı. Köy Enstitüleri Yasası ile adları Köy Enstitüsü oldu. Böylece 1940'tan sonra her yıl 3.000 köy çocuğunun Köy Enstitüleri yoluyla ortaöğretime geçme yolu açılmış oldu (Kansu, 2008: 2)

Eğitmen küçük köyler için yetiştirilirdi. Büyük köylere öğretmen yetiştirmek için de 1937'den itibaren Köy Eğitim Yurtları açıldı. Bunlar daha sonra Köy Enstitüleri adını aldılar. Değişik bir öğretmen yetiştirme tekniğiyle çok yönlü olarak yetiştirilen Enstitüsü öğrencileri, mezun olduktan sonra da köylerde çok yönlü bir çalışma yapacaklardı (Ergün, 1987: 13).

1939 yılında toplanan 1. Milli eğitim Şuras'ında Eğitimci Hıfzırrahman Reşit Öymen'in tavsiyesi ile üç Sınıflı köy okullarının beş yıla çıkarılması kararlaştırıldı. Fakat bunun yapılabilmesi için daha fazla sayıda öğretmen yetiştirilmesi gerekliydi. Bunun yanında köye yararlı diğer elemanları yetiştirmek üzere, 17 Nisan 1940 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel zamanında 3803 sayılı "Köy Enstitüleri Kanunu" çıkarıldı (Binbaşıoğlu, 1995: 19). 17 Nisan 1940'ta TBMM'de onaylanan "3803 Sayılı Köy Enstitüleri Yasası" gerekçesinde, köy öğretmeni ile birlikte başka eleman da yetiştirileceği için bu merkez kurumlara 'Köy Enstitüsü' adını vermek yerinde olacaktır" denilen yasa özetle şunları içeriyordu (Türkoğlu, 2004: 164- 166):

Md. 1. Köy öğretmeni, köye yarayışlı meslek elemanı yetiştirilmek üzere tarıma elverişli toprağı bulunan yerlerde, Milli Eğitim Bakanlığınca "Köy Enstitüleri" açılır.

Md. 2. Bu Enstitülerin aylıklı öğretmen ve memurlarının ücretleri Milli Eğitim Bakanlığınca ödenir.

Md. 3. Enstitülere, tam devreli köy ilkokulunu bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köylü çocukları seçilerek alınır. Öğrenim süresi en az beş yıl olur. Öğretmen olmayacağı kanısına varılan öğrenciler başka mesleklere ayrılır, bunların öğrenim süresi bakanlıkça saptanır.

Md. 4. Öğrenciler, sağlık nedeni dışında bir nedenle kurumdan ayrılırlarsa, kaldıkları sürenin bedeli kendinden ya da kefilinden alınır.

Md. 5. Bu kurumlarda öğrenimlerini bitirerek öğretmen olanlar, 20 yıl çalışmak zorundadır... Ayrılanlar devlet kurumlarına ve memurluğuna alınmazlar.

Md. 6. Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenler atandıkları köylerin her türlü eğitim öğretim işlerini görürler. Örnek bağ-bahçe, atölye gibi tesisler kurarak köylüye önderlik ederler, bunlardan yararlanmalarına yardımcı olurlar.

Md. 7. Öğretmenler, ayda 20 lira aylıkla Milli Eğitim Bakanlığınca atanır. Başarı gösterenlerin aylığı 6. öğretim yılında 30; 15. yılında 40 liraya çıkarılır. Aylıklar üç ayda bir peşin olarak bakanlık bütçesinden ödenir.

Md. 8. Öğretmenler hastalanınca 788 sayılı yasa uyarınca aylıklarını alırlar.

Md. 9. Enstitü çıkışlılar askerliklerini asteğmen olarak yapar. Bu süreye kadar geçen askerlik hizmetinde ücretlerinin üçte ikisini alırlar.

Md. 10. Göreve başladıklarında özel donatım bedeli olarak 60 lira verilir.

Md. 11. Öğretmenlere üretim için ve öğrencilerin uygulama yapacağı araçlar, tohum, çiftlik, fidan, vb. araç-gereçler okul demirbaşına geçirilerek, devletçe verilir.

Md. 12. Köy Öğretmeninin atandığı okula, köy sınırı içinde ve tarım işlerine yarayacak topraklardan, köy kanununa göre satın alınarak öğretmen ve ailesinin geçimine, okul öğrencilerinin uygulama derslerine yetecek kadar toprak verilir. Köyde devlet toprağı varsa bu amaçla okula devredilir.

Md. 13. Köy okulu işletmesinde, kuraklık, sel, yangın, hastalık vb. nedenlerle ortaya çıkacak zarar için işletmenin yeniden kurulması amacıyla, bakanlık bütçesinden yardım edilir.

Md. 14. İşletmedeki her türlü eşya, hayvan vb. okulun malıdır, işletmeden elde edilecek ürün öğretmenin olur...

Md. 15. Köy öğretmenlerinin işleri, gezici başöğretmenler ve ilköğretim müfettişlerince kovuşturulup, denetlenir ve yardımcı olunur.

Md. 16. Köy okulu ve öğretmen evi bakanlıkça verilecek planlara göre, köy yasasına dayanılarak, bölge ilköğretim müfettişi ve gezici başöğretmen denetiminde köy kurulunca yapılır. Öğretmen atanacak köylere durum üç yıl önceden bildirilir. Okul ve öğretmen evi, öğretmen işe başlamadan bitmiş olur. Köy okulunun onarımı vb. gideri köy kurulunca karşılanır.

Md. 17. Köy Enstitülerine şu kurumları bitirenler atanır:

- Yüksek okullar ve üniversite fakülteleri
- Gazi Eğitim Enstitüsü
- Öğretmen okulu
- Ticaret lisesi ve orta ziraat okulu
- Erkek sanat okulu, kız enstitüsü
- Köy Enstitüleri
- İnşaat usta okulu
- Bunlardan başka her türlü teknik meslek okulu çıkışlılar.

Bunlar dışında Enstitülerde uzman işçiler, gündelik ya da aylık ücretle "usta öğretici" olarak çalıştırılabilir. Köy Enstitülerinde çalışacakların, atama, terfi ve teftişleri ve Enstitülerin yönetim işlerinin nasıl yürütüleceği ayrı bir yönetmelikle saptanır.

Md. 18. Milli Eğitim Bakanlığınca "Köy Öğretmenleri Emekli Sandığı" ve "Köy Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı" kurulur.

Md. 20. Bu iki sandığın işleri ayrıca yönetmelikle düzenlenir, saptanır.

Md. 21. Köylerde çalışan öğretmenlerin ve ailesinin sağlık işlerine parasız bakılması için Milli Eğitim Bakanlığınca sağlık müfettişleri atanır. Bakanlık prevantoryum ve sanatoryumundan köy öğretmenleri parasız yararlanır.

Md. 22. Bu Enstitülerin donatım, yapı ve onarım işleri 4290 sayılı artırma-eksiltme yasasına girmez.

Geçici M.B. 7.7.1939 tarihli ve 3704 sayılı yasada adı geçen Köy Öğretmen Okulları bu yasayla Köy Enstitüsüne dönüştürüldü (Mahmudiye, Kızılçullu, Gölköy ve Lüleburgaz).

M.D.'ye göre o yılın bütçesine 2.000 parasız yatılı öğrenci kaydı koyuldu.

Md. 23. Bu yasa yayın tarihinden başlayarak geçerlidir.

Md. 24. Yasayı yürütmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Bu kanunla beraber yeni bir sistem, Köy Eğitim Sistemi yürürlüğe giriyordu. Köy enstitülerinin açıldığı 1940'lı yıllar İkinci Dünya Savaşı'nın en hızlı, acımasız geliştiği yıllardı. Büyük bir ordu besleniyordu. Devlet bütçesinin ağırlığı o alanda harcanıyordu. Buna karşın köy enstitülerinin açılması, enstitü ve öğrenci sayılarının artırılması ana düşüncesinden sapma olmuyordu. 1955–1956 Eğitim-Öğretim yılına kadar bütün köylerin okula ve öğretmene kavuşturulması amacından vazgeçilmiyordu. Köy enstitülerinde çalışacak nitelikli öğretmen bulma zorluğu bunlardan biriydi. Köy enstitüleri kentlerden uzak bir köy yanında kurulmuştu. Enstitülerde çalışacak öğretmenler neredeyse günde 24 saat, haftada 7 gün görev başında oluyordu. Müdürlere birlikte çalışacağı öğretmenleri seçme olanağı tanındığı halde öğretmen bulma güçlüğü çekiliyordu (Köy Enstitüleri Vakfı Bültenleri, 2008: 2).

Aydoğan'a göre, Köy Enstitüleri, II. Dünya Savaşı'nın sınıra dayandığı, ülkede kuraklık olduğu bir dönemde kurulmuştu. Ülke kaynakları kısıtlıydı ve ürünün büyük kısmı da her an çıkacak savaş için ayrılmaktaydı. Ulusal Bağımsızlık Savaşı'ndan arta kalan çocukların oluşturduğu erkek iş gücü yeniden askere alınmış, köylerde kadın ve çocuklar kalmıştı. Enstitüler çocukların iş gücü ile kuruluyordu. Köylüler çocuklarını okula vermek istemiyorlardı özellikle kız çocuk bulmak çok zordu. Bir yandan da her bulaşıcı hastalık çocukları alıp götürüyordu. Bunca sıkıntılara rağmen Köy Enstitüleri'nde yapılan tarım sayesinde öğrencilerin ihtiyaçları fazlasıyla karşılanmış ve elde edilen üretim fazlasıyla

köylüye ve devlete yardım edilebilmiştir. Enstitülerde kısa sürede yapımı gerçekleşen binalar ve öğrencilerin çabalarıyla sağlanan elektrik gücü, o dönem için önemli başarılarıydı (Aysal, 2005: 275, 276).

Kurtuluş Dönemi halk eğitim çalışmalarının temelinde yurtseverlik ve milli duygular vardı. O dönemde birçok yerler istila edilmiş, bununla birlikte şehirlerin öğretmenleri ve okulları da baskı altına alınmıştı. İşgalci kesim okullarda verilen yurt ve millet sevgisi fikrine karşıydılar. Öğretmenler halk eğitiminden men edilmeye çalışılmıştı. Hatta İstanbul'daki muallim mekteplerini bitiren öğretmenlerin kurtuluş savaşını desteklemelerinden çekinildiği için, muallim mekteplerini bitiren öğretmenler işgal altında olmayan şehir ve köylere gönderilmişti. 1939–1940 Eğitim-Öğretim yılında dönemin Maarif Bakanı bütün valiliklere emir göndererek öğretmenlerin okullarda öğrencilere günün siyasi hayatının da anlatılması gerektiğini belirtmişti. Okullarda din kültürü ve ahlak dersleri kaldırılmış ve bu durum halkı rahatsız etmişti. Bu durum bu okullara olan ilginin azalmasına neden olmuştu (Söylemez, 2008: 106, 110).

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra, eğitim reformu konusunda Amerikalı büyük eğitimci John Dewey'nin düşüncelerine başvurulmuş ve verdiği raporlar Köy Enstitüleri hareketi üzerinde etkili olmuştu. Onun "Bir iş yaparak öğrenmek" diye özetlediği, pratiğe ve deneye dayanan eğitim görüşleri biçimsel ve soyut tutumu sona erdirmeyi amaçlıyordu. Bu amaç Köy Enstitülerinde gerçekleşmişti. Türk eğitim sistemine ilgi duyan yabancı danışmanların hepsi de Köy Enstitüleri modelini söz birliğiyle olumlu karşılamaktaydı. John Dewey "Benim düşlediğim okullar Türkiye'de gerçekleşti." diyordu, öbür danışmanlar da Köy Enstitüleri modelini Türklere özgü bir eser olarak değerlendiriyordu (Erichsen, 1991: 3)

Köy Enstitüleri yasası ile beraber daha önceden kurulan 4 Öğretmen Okulu Enstitüye dönüştürülmüştü. Daha sonra bu okullara 17 yeni okulun eklenmesi kararlaştırılmıştı. 1940 yılında 10 (*Sakarya Arifiye, Antalya Aksu, Balıkesir Savaştepe, İsparta Gönen, Adana Düziçi, Kayseri Pazarören, Samsun Akpınar, Trabzon Beşikdüzü, Kars Cılavuz, Malatya Akçadağ*) Enstitü daha açılmıştı. Bundan sonra açılan 7 Enstitü [Konya İvriz (1941), Ankara Hasanoğlu (1941), Sivas Pamukpınar (1941), Erzurum Pulur (1942), Diyarbakır Dicle (1944), Aydın Ortaklar (1944), Van Erciş (1947)] ise diğer enstitülerin yardımlarıyla yapılmıştı (Dündar, 2006: 26). 1940'lı yıllarda öğretmen yetiştirme konusunda köy enstitülerine ağırlık verilmişti. İlköğretmen okullarından yetişenler genelde, il ve ilçe merkezlerinde; köy enstitülerinden yetişenler ise köylerde istihdam edilmeye çalışılmıştı (Uygun, 2007: 16).

Köy Enstitülerinin gelişimi şu şekildeydi (Esen, 2007: 37):

Ders Yılları	Enstitü Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı		Toplam	Mezunlar	
1940-41	14	234	4933	438	5371	-	-
1941-42	17	294	6987	705	7692	103	-
1942-43	18	354	8834	837	98671	254	-
1943-44	18	368	11563	1276	12839	1911	-
1944-45	20	487	12761	1475	14236	1797	221
1951-52	21	570	12647	706	13173	1795	-

Tablo 1

Köy Enstitülerine, 3803 sayılı yasanın 3. maddesi gereğince, tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sağlıklı ve uygun köylü gocukları seçilerek alınacaktı. Bunların 18 yaşını aşmamış olmasına özen gösterilecekti. Enstitülere alınacak öğrencilerin seçimi, doğal koşullar içinde şöyle yapılmaktaydı (Esen, 2007: 42):

İlköğretim denetmenleri ve özellikle gezici başöğretmenler, köy köy dolaşıp, Enstitüye alınacak çocukları gözleriyle görerek saptamaya çalışırlardı. İstekli olan öğrencilerin bedensel, bilgisel ve zihinsel durumlarını gözden geçilirdi. Gözlemlerini önceden düzenlenmiş olan seçim fişlerine işlerlerdi. Doldurulan bu fişleri Milli Eğitim Müdürlüklerine yollarlardı. Bu görev için denetmenlere Bakanlıkça ek yolluk ödenirdi Köy Enstitülerine öğrenci almak için, kamyonlarla köyler gezilirdi, gezici öğretmenler öğrenci bulmaya çalışırdı.

Köy enstitüleri belli bölgelerde kurulan ve o bölgelerin çocuklarına yatılı olarak okuma imkânı sunan kurumlardı. 1940 tarihli genelgede de belirtildiği gibi, öğrencilerin seçiminde belli bir bölgeden değil, bölgelerin değişik köylerinden dengeli bir dağılımla öğrenci seçmeye öncelik verilmişti. Böylece kendi köylerine öğretmen olarak gönderilecek bu adayların seçiminde gereken dağılımı gözeterek tüm köylerin öğretmen sorununu çözmelerini sağlardı. İlk yıllarda köylerin çoğunda ilkokul bulunmadığından öğrencilerin başarı durumuna bakılmaksızın çevre köylerden de çocuklar enstitülere öğrenci olarak alınmıştı. (Uygun, 2007: 73). Köy Enstitüsü kurucularının bir ilkesi, her türlü eğitime öğretim işine, çevrenin en kötü şartları içinde başlamaktı. Enstitüler en olmayacak sayılan yerlerde kuruyorlardı. Böylece işe masraf artıyor, zaman kaybediliyor ama öğrencinin gideceği yeri yadırgamaması, her türlü zorluğu yenmeye çalışması gibi daha biçimsel bir insan değeri, bir öncülük gücü kazanılmış oluyordu. “*Köy Enstitüleri Türk Eğitimcilerinin ilk orijinal büyük eseri ve köy çocuklarının yaratıcılık destanları olmuştu*” (Eyüboğlu, 1979: 51- 53).

Köy Enstitüleri sistemi ile diğer klasik okullarda uygulanmayan birçok eğitim özellikleri uygulanmıştı. Bunlar arasında yaparak, üreterek öğrenme özelliği, yani iş eğitimi üzerinde epeyce durulmuştu. Bunun kadar önemli sayılan öğrencilerin yönetime katılma ilkesi enstitülerde her gün, her yıl düzenli olarak uygulanmıştır. İş eğitimi, Köy Enstitüleri Sisteminin belkemiği idi. Fakat kitaplar da enstitüler için çok önemliydi. Sadece ders kitabı değil, başta yerli ve çeviri yazınsal yapıtlar olmak üzere ders dışı kitaplara da büyük önem verilirdi. Enstitüler yetiştirdiği öğrencileri işbaşında izlemeyi, onlarla ilişkiyi sürdürmeyi de bir özellik olarak uygulamıştı. Böylece acemilik döneminde genç öğretmenin önüne çıkan zorluklar giderilmiş, iş akımı sağlanmıştı. Enstitüleri enstitü yapan özellikler şu şekildedir (Baykurt, 1997: 47):

1. Yıl boyu eğitim özelliği,
2. Herkesi başarılı kılma özelliği,
3. Karma eğitim özelliği

Köy Enstitüleri, bir okuldan ziyade iş alanları olan eğitim işletmeleri olarak kuruluyordu. "İşletme demek akılcı iş demek"ti. Ders ve çalışmaların yarısının tarım ve tekniğe yönelik olması yasayla saptanmıştı. Tarım ve teknik demek "üretici iş" demektir. Kültür derslerinin ortamı da bu iş alanları olacaktı. Çok yönlü, çok programlı ve iş yöntemiyle uygulamaya koyulup geliştirilecekti. Böylesine kapsamlı bir iş eğitimi uygulamasına elveren yasa ve ortamlar hazırды. Anayasanın fırsat eşitliği maddesi, Öğretim Birliği Yasası, yeni çıkan 3803 sayılı ve 1942'de çıkacak olan 4274 sayılı yasalar, böyle bir uygulama için büyük olanaklar sağlıyordu. Ama bu olanaklar yalnızca iş yapma, iş başarma olanaklarıydı. Para her zaman kısıtlıydı. Bu nedenle bu düzenlemede paranın kaynağı eğitimin kendisi olacaktı. Devlet tüm parasal kaynaklarını kullansa da, yalnızca Köy Enstitülerinin giderini bile karşılaması mümkün değildi. Tüketici eğitim, ekonominin insan gücünü hazırlayıcı bir nitelikte olmadığından, o eğitimden geçenlerin işe yaramaması, nitelikli insan gücü boşluğunu dolduramaması da eğitimin devlete ve ekonomiye olan yükünü artırıyordu. Böylece eğitim toplumun yoksullaşmasına yol açan etkenlerden biri oluyordu. Ancak Enstitüler, daha kuruluş aşamasında kendi yağıyla kavrulmaya başlayarak kendini kuruyor, işletiyor, eğitim ortamını donatıyor, gün geçtikçe zenginleşiyor yatırıma yöneliyordu (Türkoğlu, 2004: 171, 177).

Köy enstitüleri, Başta öğretmen olmak üzere köyün ihtiyaç duyacağı tüm mesleklerden insan yetiştirmeyi hedeflerdi. Köy Enstitüleri devleti fazla masrafa sokmayacak, kendi yağlarıyla kavrulacak, kısa sürede büyük sayıda öğretmen ve bunun yanı sıra sağlık memuru, ebe, tarımcı yetiştirecek okullardı. Köy enstitüleri, bir yandan kırsal kesimde yeni ve daha ileri üretim teknik ve yöntemlerinin, yani tarımın modernleşmesinin gerek duyduğu ve duyacağı bir

kısım kadroları yetiştirmek, diğer yandan burjuvazinin üst yapıdaki atılımlarını burjuva ideolojisi ve yaşam tarzını köye taşıyacak kadroları oluşturmak isteğinden oluşturulmuştu (Bayrak, 2000: 18).

Enstitülerin hiçbir aşamasında öğrenciyi elemek, yoktu. Bunun yerine, öğrencinin de isteği göz önünde bulundurularak öğrencinin başka bir programa geçişi yaptırılırdı. Öğretmenlik programını istemeyen ya da öğretmenlerce uygun görülenler, sağlık memuru ve ebe yetiştirme programına aktarılıyordu. Köye yarayışlı tarımcı ya da teknisyen belgesi veriliyordu. Bu belge bir altın bilezik belgesi gibiydi. Bunlar, öğrencilerin çeşitli alanlarda gösterdikleri başarılarına uygun yapılıyordu. (Türkoğlu, 2004: 400).

1940'da 10 Köy Enstitüsü açıldı. 1946 yılına kadar bu sayı 20 oldu. 1942 yılında 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Yasası çıkarıldı. Bu iki temel yasaya göre (Aydın, 1997: 34):

- Köy Enstitülerine sadece köy ilkokullarını bitirmiş köy çocukları alınır, en az beş yıl öğrenim gördükten sonra köylerde görevlendirirler.
- Yatılı ve parasız kurumlardır.
- Öğretmenlere değişik bir ücret sistemi uygulanır.
- Öğretmenin köy halkını yetiştirmekle ilgili görevleri vardır.
- Köylü okul yapımına katkıda bulunur.

Köy çocuğu hareketlerinde samimi ve doğaldı. Birçoğu ne yaptıklarının farkında değildi. Öğrenciler bu hareket ve alışkanlıklarından sıyrılmaya başlayınca adeta kişiliğini kaybeder, doğallıklarından uzaklaşırdı. Enstitüye gelen köy çocuğu kendini utangaçlığı ile tanıtır. Çekingen ve sıkılgan tavırları her halinde göze çarpardı. Sorulan sorulara kolayca cevap vermezlerdi. Hele kızlar, bu alanda adeta inat gösterirlerdi. Cevapları çok defa tek kelimedenden yahut işaretlerden ibaretti (Ekmekçi, 1997: 125).

Böyle geldiler

Çalıştılar, yetiştirdiler, ürettirdiler

Köylere dağıldılar

(Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı yayımları, 1997: 146, 158, 159)

Her bölgede enstitüler kurulmuştu, üç, dört ilden oluşan bir 'eğitim kesimi' vardı. Öğrenci sayısı, 800–1000 civarındaydı. Eğitim süreliydi ve gruplarda 45 günlük izinler uygulanırdı. Her enstitü, ürettikleriyle kendine yetebilecek bir işletme durumundaydı. Köylerden seçilerek alınan kız ve erkek öğrenciler, yeteneklerine göre öğretmen, sağlıkçı, köye yarayışlı zanaat erbabı olarak yetişirdi. Yöre özelliklerine göre hazırlanan izlencelere, planlara göre çalışılmaktaydı. Çalışma süresine göre izlencenin yüzde 50'si kültür derslerine, yüzde 25'i tarıma, yüzde 25'i de teknik derslere ayrılırdı. Derslikleri, işlikleri, yemekhaneleri, yatakhaneleri, tarım alanları, müzik, spor salonları, elektrik santralleri, ahırları, kümesleri, arılıkları, bağları bahçeleriyle, sürekli gelişen ve yaşayan; yapısı, işleyişiyle çağdaş bir eğitim kenti idi. (Başaran, 2009: 133). Köy Enstitüleri, çoğunlukla, Anadolu'nun kurak ve verimsiz bilinen yerlerinde kurulmuştu. Bu nedenle, Kimi Enstitüler domatesin kızarmadığı dağ başlarında, kimisi de insanların sıtmadan sararıp solduğu bataklık yakınlarında kurulmak durumunda kalmıştı. Yaratacağı her türlü ekonomik güçlüklerle karşın, Enstitülerin böylesi yerlerde kurulmasında yararlar da görülmekteydi. Şöyle ki: Köy Enstitüsü öğrencileri en olumsuz etkenler karşısında doğaya kafa tutmasını öğrenecek, gittikleri yerlerde karşılaşacakları daha çetin olmayan sorunları rahatlıkla çözebilme yeterliliğine ulaşabileceklerdi (Özgen, 1993: 36).

Şekil 1

Köy Enstitülerinin Türkiye' deki dağılımı ve enstitü kesimlerinde bulunan köy nüfusu (Aydoğan, 1997: 43).

2.1.1. Köy Enstitüleri'nde Eğitim

Köy Enstitüleri'nde “öğrenci ağırlıklı” bir eğitim uygulanırdı. Daha çok öğrencinin çalışması sorumluluk yüklenmesi yönetime, katılması istendi. Çoğu her alanda öğrenci başrolde olurlardı. Öğrenciler okul başkanı, temizlik başkanı, müzik, oyunlar ve eğlence başkanı, kooperatif başkanı. Bunlar seçimle gelir, bir süre çalışırlar, sonra değiştirilirdi. Belli günlerde toplantılarda bu başkanların çalışmaları eleştirilirdi. Öğrencilerin başarıları ve başarısızlıkları yüzlerine söylenir, onların da savunması dinlenilirdi. Böylece öğrenciler bir yandan demokrasiyi yaşırdı, öbür yandan topluluk karşısında konuşma tartışma deneyimi edinirdi. Öğrenci hangi alanda ne kadar etkinse o alanda o kadar iyi yetiştirildi (Apaydın, 2010: 3).

Köy Enstitüleri'nde eğitim 5 yıl verilirdi. Yılda öğretim 10. 5 ay olup öğrenciler her yıl köylerine 1–2 ay izinli olarak gönderilirdi. Öğrenciler izinleri sırasında, köylerini incelerlerdi ve yıldan yıla genişleyen “Köy Dosyaları” hazırlarlardı. Öğrenciler tarlalarında buğdaylarını, bahçelerinde sebzelerini, ahırda ineklerini kendileri yetiştirirlerdi. Sütlerini kendileri işler; yoğurtlarını peynirlerini kendileri yaparlardı. Elektriklerini kendileri üretir, sularını kendi emekleriyle sağarlardı. Köy Enstitüleri'nde karma eğitim yapılırdı, kız ve erkek öğrenciler aynı sınıfta ders görürlerdi (Evren, 1998: 35). Öğrenciler, 3. sınıfa gelince isteyenler sağlık koluna ayrılırlar ve bunlar köy sağlık memur olarak yetiştirilirdi. 5. sınıf öğrencilerinin ise meslek dersler, izlencelere göre tamamlandıktan sonra öğretmen olmalarına yakın bir zaman önce meslek uygulaması yapılırdı. Öğrenciler gruplar halinde bölge köy okullarına dağılırlardı. Her grup uygulamanın başlama tarihinden bir ay önce başlayarak kendilerine ne gerekli ise hazırlardı. Köy Enstitüsü öğrencileri bu uygulamalardan sonra genel bir sınava girerlerdi. Bütün öğretmenler ve usta öğrencilerin bu sınavlarda not verme hakları vardı. Örneğin, bir müzik aletiyle İstiklal marşını çalamayan öğrenci o dersten yüksek not alamazdı. Bu sınavı başarı ile verenler yine usta öğrenciler de dahil olmak üzere öğretmen kurulundan geçerdi. Her öğrenci üzerinde her öğretmen ve usta öğreticinin kanaati alındıktan sonra Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü' ne girecek adaylar seçilirdi (Evren, 1998: 40).

Beş sınıflı köy okullarını ya da üç sınıflı eğitimli köy okullarını bitiren köy çocuklarını alıp iş eğitimine dayalı beş yıllık öğrenim veren Köy Enstitülerinde eğitimli okullardan gidenler ilk kısma alınıyor, ilkokulun 4. ve 5. sınıflarını da Enstitü'de okuyorlardı. Enstitülerin kuruluşları, bölgeler ve iller arasında eğitimi eşit olarak gerçekleştirmeyi amaçlıyordu. Öğrenciler, iş içinde, yaparken öğrendikleri, öğrenirken üretim yaptıkları için geçimlerini de sağlamışlardı. Devlet bütçesine de yük olmamışlardı. Öğretmen ve memur aylıkları da içinde

olmak üzere, devlete on yıllık maliyetleri 51 milyon liraydı. Kendi ürünlerini üretmişlerdi. Giysiler de kız öğrencilerce dikiliyordu. Kız öğrenciler de dikerken öğreniyorlardı. Her şey öğrenci emeğiyle ve yaparken öğrenme sonucu gerçekleşiyordu. Bu işlere köyde de önderlik edecek öğretmene, köye giderken tarım ve işlik araçları veriliyordu. Kız öğrencilere ise biçki, dikiş araçları veriliyordu (Makal, 2008: 14).

Köy Enstitüleri Programı'na göre dersler üç gruba ayrılırdı (Özsoy, 1997: 66):

- Kültür Dersleri (Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Yabancı Dil, El Yazısı, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Milli Oyunlar, Müzik, Askerlik, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı, Öğretmenlik Bilgisi, Zirai İşletme Ekonomisi ve Kooperatifçilik).
- Tarım dersi ve çalışmaları (Tarla Tarımı, Bahçe Tarımı, Sanayi Bitkileri Tarımı, Zooteknik, Kümes Hayvancılığı, Arıcılık ve İpekböcekçiliği, Balıkçılık ve Su Ürünleri, Tarım Sanatları).
- Teknik dersler ve çalışmalar (Köy Demirciliği, Dülgerliği ve Yapıcılığı; kızlar için Köy Ev ve El Sanatları)

Enstitülerde öğrencilere öncelikle gerek kültür dersleri, gerekse tarım ve teknik ders programları ile üç yılda çok yönlü bir eğitim verilirdi. Bu üç yıllık eğitim, meslek eğitimi olduğu kadar, aynı zamanda bir genel eğitim özelliği de göstermekteydi. Enstitülerde dersler, uygulamaları işlere dayandığı için çeşitli uzantıları olan birçok çalışmalar gerekirdi. Bunlar etüt, okuma, seminer ve “yazma” idi. Belli etüt saatlerinin dışında her yerde öğrenciler araştırma çalışmalarını uzatabilirdi. Her kolun öğrencileri kendi bölümlerinde istedikleri kadar çalışabilirlerdi. Yüksek bölüm kitaplığı, değme üniversitede yoktu. Öğrenciler orada oturabilirler, kitap alırlar verirlerdi. Öğrenciler aldıkları çalışmalarla ilgili seminerler verirlerdi (Türkoğlu, 2004: 409, 445).

Köy enstitüleri'nde derslerin %50'sini kültür dersleri oluştururdu. Bunlar içinde temel bilimler ve öğretmenlik bilgileri yanında sanat ve kültür derslerine büyük önem verilirdi. Derslerin %25'i tarım dersleriydi. Üretime dönüktü. Tarım dersleri bütün enstitülerde aynı değildi, her enstitü o bölgenin egemen tarımına dayalı eğitim yapıyordu. Bölgeler Tarım bakanlığına danışılarak oluşturulmuştu. Müfredatın kalan %25'i köyde gerekli olan ancak pek bulunmayan beceri ve ustalıkları öğretmeye yönelik ‘teknik dersler’e ayrılıyordu. Bir anlamda, köyde tarım dışı gelir getirici faaliyetlere önem veriliyor ve bu işleri yapacak insanlar yetiştiriliyordu. “Teknik dersler” kızlar ve erkekler için farklıydı (Taluğ, 2009: 3).

Erkek öğrenciler yapıcılık, demircilik ya da marangozluk derslerini kızlar ise eliş, biçki-dikiş ya da yemek iş kollarından birini seçip o derslerde eğitim görürlerdi. Böylece hem

o güne dek koyun gütmekten, tarla çapalamaktan başka bir şey bilmeyen köy çocukları zanaatkâr oluyor ve köy, tarım dışında iş kollarıyla uğraşıyorlardı. Bazen programlar bölgenin özelliklerine göre değişebiliyor, kimi yerde balıkçılık eğitimi öne çıkarken, bazı yörelerde arıcılık öğretiliyordu (Dündar, 2006: 42).

Tarım sanatları dersi hem kız hem erkek öğrenciler tarafından alınırdı. Enstitünün tarım alanlarından alınan ürünler bu çalışmalar içinde değerlendiriliyordu. Enstitü hayvanlarının sütünden yoğurt ve peynir yapma, yağ çıkarma, bunları saklama yöntemleri; turşu, salamura ve konserve yapma; yöresel yabancı bitkileri sebze ya da ilaç olarak toplama, kurutma ve saklama; pekmez kaynatma; bulgur, tarhana ve erişte yapma; etten ve tahıldan kışlık yiyecekler hazırlama, konservecilik ve bunları koruma yolları. Tavukçuluk ve evcil hayvanların bakımı, yararlanma yöntemleri, meyvecilik, bahçecilik, arıcılık, ipekböcekçiliği vb., kız öğrencilerin bu alan içinde gördüğü dersler ve çalışmalarıdır. Bu alan çalışmaları da çevrenin özelliklerinden ve kurumun gereksinmelerinden, yiyecek işlerinden ve gelecek yılın hazırlıklarından yola çıkılarak yapıldığından büyük ekonomik açıklar kapatılmıştı. Bu nedenle enstitüler savaş yıllarında yiyecek giyecek sıkıntısı çekmemişti (Türkoğlu, 2004: 250).

Köy Enstitüleri'nde marangozluğu seçen öğrenci gerekli alet, araç ve gereçleri ilk kez enstitülerde gördü; onların kullanılmasını Tabure, tekne yaparken; yapıların çatısını çatarken; tavanlara ve döşemelere tahta çakarken öğrenirdi. Beş yıllık eğitimden sonra kapı, pencere, dolap gibi türlü işleri ve boyacılığı öğrenerek iyi bir marangozluk kişiliği kazanırdı. Demirciliğe ayrılan öğrenci de maşa, kürek, ibrik yaparak işe başlardı, beş yıl sonra işliğin çevresini dolduran pulluk, araba gibi köyde geçerli her türlü işi yapabilecek bir kişi olurdu. Kız öğrenciler de bizzat iplik haşillayarak, tezgâhlarda çalışarak dokumacılığı; enstitü öğrencilerinin giysilerini biçerek, dikerek makine kullanmasını ve bu yol ile köyde geçerli teknik işleri öğrendiler. Köy Enstitülerinde tarım çalışmaları 2.000–4.000 dönüm toprak üzerinde yapıldı. Öğrenciler öğretmenlerinin rehberliğinde bu toprakları bölerek, bağ diktiler, sebze ektiler, fidan yetiştirdiler; koruluk, yoncalık oluşturdular. Toprağın bir bölümüne arpa buğday ektiler. Tonlarca verim aldılar. Üretim tükettiler. Beş yıl sonra enstitüyü bitirirken iyi bir çiftçi, iyi bir bahçıvan iyi bir tarımcı oldular. Enstitüde hayvan bakıcılığı, at biniciliği, araba sürücülüğü, ahırda, tavlada; tavukçuluk kümeste; arıcılık arılıkta; kooperatifçilik, bizzat o işin içinde aylarca çalışarak öğrenildi. Müzik dersi, müzik salonunda kesinlikle bir saz aleti; özellikle mandolin çalınarak korolarda, konserlerde, eğlenti gecelerinde, oyun alanlarında uygulanarak işlendi. Resim derslerinde köy ve doğa motiflerinden yararlanıldı. İç süslemeciliği yapılan yapıların krokileri, planları, iş resimleri; birkaç yönden görünüşleri

çizildi, boyandı, kabartma haritalar yapıldı; okulun uygun yerlerine doğa motifleri işlendi. Atasözleri yazıldı. Köy Enstitülerinde genel bir kitaplık bulunurdu. Kitap okumak isteyenler istedikleri kitapları seçip okurlardı. Okuduklarının özetlerini çıkarırlardı. Böylelikle Öğrenciler, okuma, yazma alışkanlığı kazandılar. Kısa öyküler, anılar yazdılar (Özkucur, 1997: 77, 78).

Enstitülerde müzik dersleri kendi iş ortamında yapılırdı. Karatahta başında nota ve müzik terimleri ezberletmek yerine, şarkının türkünün doğrudan söylenirdi, öğrenciyi etkinleştirerek teknik terimlerin bu yöntemle öğrenilmesi sağlanırdı. Başka bir anlatımla, ezgiler, nota öğrenmek için bir araç olarak değil, doğrudan eğitim için, günlük yaşamda kullanılması için öğretiliyordu. Enstitülerde her öğrenci çalgı kullandığından müzik terimlerinin, notaların öğrenilmesi kolay oluyordu. Ayrıca, şarkı, türkü ve çalgıları sadece derslerde değil günlük yaşamda da kullanılıyorlardı (Türkoğlu, 2004: 302).

Mandolin öğrenme zorunluydu. Ancak aynı zamanda akordeon, keman, piyano, saz, kaval, vb. çalgıları iyi çalan birçok öğrenci yetişmişti. Her enstitünün iyi düzenlenmiş orkestrası, korusu, kimilerinin bandosu vardı. Ulusal bayramlarda enstitüler alanlara bu etkinlikleriyle girerler, törenlere coşku katarlardı. Enstitülerin müzik çalışmaları, yüksek bölüm öğrencilerinin staja gelmeleri ve sonradan öğretmen olarak atanmalarıyla daha çok renklendi. Ruhi Su, Âşık Veysel, Faik Canselen, A. Adnan Saygun vb. müzik ustalarının yapıtları bu yolla enstitülere akıyor, oralarda etkin bir müzik kültürü geliyordu (Türkoğlu, 2004: 306). Âşık Veysel, Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla birlikte şair Ahmet Kutsi Tecer'in desteğiyle, sırasıyla Arifiye, Hasanoğlan, Çifteler, Kastamonu, Yıldızeli ve Akpınar Köy Enstitüleri'nde saz ve müzik öğretmenliği yapmıştı. Anadolu âşık geleneğinden öğrendikleriyle ve içindeki aydınlıkla bozkır topraklardan Köy Enstitülerine gelen çocuklara eğitim verirdi (İleri, 2010: 17).

Her enstitü kendi yıllık planı içinde kültür derslerini programlarken, matematik derslerini de aynı şekilde planlıyordu. Önemli olan, beş yılda, bir yılda görülecek ders sayılarından kayıp vermemektir. Örneğin, bir yapıyı yapıp bitirmiş bir kümenin öğrencileri, yaptıkları işin tüm hesap işlemlerini ortaya koymak için bir hafta, on gün, planlı bir şekilde sürekli matematik dersi yapabiliirdi. Burada dersin plan ve projesini hazırlama, bireysel ve grup çalışmaları, yerinde ölçme, vb. çalışmaların hepsi yer alacağından öğrenci önemli bir matematik etkinliği yaşardı. Böylece yapılanların gerçek hesapları ortaya çıkmış olurdu. Ya da böyle bir çalışmanın hazırlığı, önceden matematik ve yapı öğretmeni işbirliği ile yapılmış olabilirdi (Türkoğlu, 2004: 278).

2.2.2. Köy Enstitüsü Programları

Köy Enstitüleri'nde programlar genel bilgi, tarım ve sanat-teknik alanlarla ilgili ders ve iş konularından oluşurdu. Her okul kendi doğal çevresini dikkate alarak bunları hazırlardı. Çifteler Köy Enstitüsünün çekirdeğini oluşturan Mahmudiye Köy Öğretmen Okulunda genel kültür dersleri yanında tarım, demircilik, marangozluk, inşaatçılık ders ve uygulamaları vardı. Genel kültür, tarım dersi ve uygulamaları ortak, zorunlu derslerdi. Sanat dalları seçmeli derslerdi (Özsoy, 1997: 63).

Köy Enstitülerinde, sırasıyla, dört program uygulanmıştır (Binbaşıoğlu,2009:554):

1943'e kadar, öğretmenler kurulunun Bakanlık onayıyla yaptığı program;

- 1943 Programı;
- 1947 Programı;
- 1952 yılında öğretmen okullarının programı ile birleştirilen program.

Bunların içinde asıl Köy Enstitülerini temsil eden program. 1943 programıdır. Bu okullarda, öğretim de bulunulan yerin özelliklerine göre değişik şekillerde yapıyordu.

2.3. Köy Enstitülerinde Yönetim

Köy Enstitüleri yöneticileri köy gerçeğini bilen, köyün kalkınmasına yürekten inanan milli eğitim müdürü ve ilköğretim müfettişlerinden seçilirdi. Enstitü' de öğretmenler daima öğrencilerle beraberdiler. Derslikte beraber, işyerinde beraber, radyo dinlerken beraber, eğlencede, milli oyunlarda beraber idiler bu beraberliğin gecesi gündüzü yoktu. Öğrenciler neredeyse hiç uyumazdı. Her ay bütün öğrencilerin oylarıyla son sınıf öğrencilerinden bir okul başkanı seçilir, bu başkan da çalışacağı kendi arkadaşlarını seçerdi. Bir ay süreyle bütün işlerden o sorumlu olurdu. Her hafta bir sınıf, iş sınıfı olurdu, okulun bahçe, santral, işlikler, mutfak, dersaneler, hamam, atölye, yatakhane gibi yerlerdeki tüm işleri o sınıfın çocukları yaparlardı. Köy Enstitüsü'nün müdürü tüm yönetimden sorumlu idi. Müdür yardımcısı ödenek işlerini yasalara göre yürütür, satın alma, ödemeler, bütçe işlerine bakardı. Bazı Enstitüler'de döner sermayeyi de öğretmenler bazılarında ise bir memur idare etmişti. Eğitimbaşı Enstitü'nün tüm eğitim işlerinden sorumluydu. Ayrıca branşına ait dersleri okuturdu. Eğitimbaşı Enstitü'de bütün işlerin düzenli yürümesini ve disiplini sağlardı, öğrenci-öğretmen toplantılarını da yönetirdi. Sanat işlerini sanattan anlayan bir öğretmen denetlerdi. Bu genellikle sanat okulu çıkışlı bir öğretmendi olurdu ona da Sanat Başı denirdi. Bahçe, tarla, ahır, atlar, arabalar, bunların bakım ve kullanım işlerini yönetir yürütenlere de tarım başı denilirdi Yerine göre sanat alanlarında usta öğrenciler de öğretmen gibi çalışırdı.

Bunlar da bir öğretmen gibi, öğretmen kurullarında oy sahibi idiler. Kültür dersi öğretmenleri başarılı deneyli ilkokul öğretmenlerinden, gezicilik yapmış başöğretmenlerden seçilirdi. Yüksek öğretmen okulu çıkışlılardan da atananlar olurdu. Ancak en çok ilkokul öğretmenlerinden yararlanılırdı (Evren, 1998: 36, 37).

2.4 Köy Enstitülerinde Yaşam

Köy Enstitülerinde günler şafak vurmasıyla başlardı. Soğuk, sıcak, yaz, kış hepsi aynıydı. Öğrenciler yataklıklarda halay ve türküyle beraber canlanmaya başlardı. Daha sonra büyük alanda toplanılır, iş ve ders yerlerine gidiş başlardı. Bu alandan öğrenciler dersliklere, işliklere, tarım alanlarına, taş ve tuğla ocaklarına, yapı yerlerine yollanırdı (Makal, 2009: 51). Köy Enstitülerinde öğrenciler sabah 06.00'da uyanırlardı, saat 08.00'e kadar temizlik, spor, kahvaltı ve sabah okuması yaparlardı. 08.00'den 11.45'e kadar ders ve işlerde, 12.00'de yemekte olurlardı. Öğleden sonra çalışmaları 13.00'den 17.45'e kadar sürerdi. Geceleri en az iki saat okumadan ve ders hazırlığından sonra 22.00'de yatarlardı. Sabahları erken kalkan bütün enstitü üyeleri temizlikten sonra, ulusal oyunları oynar, kahvaltıdan sonra okul meydanında toplanırlardı. Öğretmen ve öğrenciler günlük çalışma programına göre kümelere ayrılarak işlerine giderlerdi (Özsoy, 1997: 67, 68).

Köy Enstitüsü öğrencileri yataklarını, kişisel eşyalarını, düzenli tutma; derslik, işlik eşyalarını yerli yerinde bulundurma gibi kendi işlerini kendileri yaparlardı. Oturdukları, çalıştıkları, yemek yedikleri, yatıp kalktıkları yerleri temiz ve düzenli tutarak, güzellik ve tertip alışkanlığı kazanırlardı. Derslikleri, işlikleri, dinlenme yerlerini, toplantı salonlarını, okuma odalarını, spor alanlarını, bahçeleri güzel çiçeklerle; sanat bakımından değerli olan resimler, kabartmalar, heykeller, güzel yazılar, köy motiflerini taşıyan süs eşyalarıyla donatmaları gerekliydi (Özsoy, 1997: 72).

Enstitüde zeybek havasıyla iş başı yapılırdı. Öğrenciler her sabah güne, sabah sporu niyetine kızılı erkekli halk oyunları oynayarak türkülerle başlıyorlardı. Daha sonra fırında ekmeğin pişiren arkadaşlarının hazırladığı kahvaltıya geçerlerdi. Sabah yedi buçuktan sonra da serbest okuma saati başlıyordu. Her enstitünün büyük bir kütüphanesi vardı ve Hasan Âli Yücel'in çevirisini yaptırdığı klasikler burada bulunabiliyordu. Her öğrenci için bir yıl içinde 25 klasik eseri okumak zorunluymuştu. Serbest okuma saatinde, isteyen öğrencilere müzik öğretmenleri tarafından mandolin, keman, akordeon, bağlama dersleri de verilirdi. (Dündar, 2006: 33, 34).

Mandolin çalan Köy Enstitüsü öğrencileri
(<http://www.osmansahin.com/fotobiyografi>)

Enstitülerde günde bir saat serbest okuma yapılırdı. Bu okuma saatlerinde öğrenciler kendi başlarına ders kitapları dışındaki kitapları okurdu. Ancak Öğretmenlerin rehberliğinde bazı kitapların öğrenci gruplarına okutulduğu da olurdu ve bu kitaplar üzerine tartışmalar yapılırdı. Bu kitapların seçimi gelişigüzel yapılmazdı. Sınıfların düzeyi göz önünde tutularak hazırlanmış kitap listeleri vardı. Bu kitapların çoğu, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerinin çıkardığı ‘Köy Enstitüleri Dergisi’nde Yüksek Köy Enstitülü öğrencilerin ve öğretmenlerin tanıttıkları kitaplardan oluşurdu. Köy Enstitüleri dergisinin her sayısından her öğrenciye birer tane verilirdi. Bu dergi toplam sekiz sayı çıkmıştı. Üç ayda bir çıkıyordu her sayı yüzlerce sayfadan oluşuyordu. Dergilerin içeriğini Seçme kitapların tanıtılması, öğrencilerin çevirdiği yazılar, köyün can damarını yakalayan köy incelemeleri, öyküler, köy çocukluğundan anılar, şiirler oluştururdu (Makal, 2009: 89).

Öğrenciler okuma saatinde
(<http://www.osmansahin.com/fotobiyografi>)

2.5. Köy Enstitülerinde Sanat

Köy Enstitülerinde sanat eğitimin oldukça önemliydi. Sanatın her dalında (müzik, tiyatro, halk oyunları, resim-iş, şiir yazma ve okuma, yazın kitaplarını okuyup özetleme, güzel ve etkili konuşma, el işleri, yontuculuk, çeşitli spor etkinlikleri gibi) her öğrencinin yeteneği ve ilgi alanı takip edildi ve onların bu alanlarda gelişmeleri sağlandı. Bazı öğrenciler müzik dalında geliştiler, mandolin, bağlama, akordeon, keman, sonradan piyano çalma becerileri kazandılar. Özellikle halk türkülerini, okul şarkılarını çalıp söyleme, halktan derlemeler yapma, onları notaya alma, topluca çalıp söyleyip tüm yurda yayma etkinliğine ulaştılar. Kimi öğrenciler zeybek, halay, horon gibi halk oyunlarını ustalıkla oynama ve öğretme düzeyine geldiler. O öğrencilerin yönetiminde tüm enstitü öğrencileri, sekiz yüz kişilik, bin kişilik gruplar halinde görkemli gösteriler yaptılar. Bu öğrenciler tiyatro sanatında gelişti. Yerli yabancı ünlü yazarların oyunlarını, o yılların ortamında izleyen herkesi şaşırtacak düzeyde sahneye koyup oynadılar. Bazı öğrenciler halk şiiri zevkinden başlayıp sonradan gittikçe gelişerek şiir ve yazın dünyamızda yer aldılar. Resim konusunda da ünlü sanat adamları çıktı (Apaydın, 1997: 92).

Köy Enstitüsü yıllarında Anadolu için tiyatro, kasabalara gelen kantocuların oyunları demektir. Müsamerelerde oynan kimi oyunlar halkı etkileyecek düzeyde değildi. İllerde ve kasabalarda halkevleri zaman zaman yaptığı amatör tiyatro çalışmalarını halka gösterirdi. Ankara, İstanbul gibi bir iki büyük kentte modern tiyatro gelişmekteydi. Köy Enstitülerinde öğrenciler, ulusal oyunlar, müzik, şiir gibi etkinlikler yanında köyden getirdikleri ve enstitü yaşamından çıkardıkları seyirlik konuları eğlence günlerinde oynanırdı (Türkoğlu, 2004: 307).

Köy Enstitülüler kuşağının şiire ve özellikle tiyatroya öteki yazınsal türler kadar itibar etmediği, şiirsel ürün verenlerin de roman ve öyküdeki kadar etkili olmadıkları söylenebilmektedir. Köy Enstitülüler için şiirin kaynağı köydür. Öbür türlerde olduğu gibi çoğunlukla çeşitli boyutlarıyla köy-köylü gerçeği ve sorunları işlenmiştir (Bayrak, 2000: 86, 90).

“Köy Enstitüleri sanat ağırlıklydı. Köy Enstitüleri köylü çocuklara göre hazırlanmıştı. Köy Enstitülerinde sporculuk, izcilik etkinlikleri olurdu. Köy Enstitüsü öğrencileri sandalye, masa yaparlardı. Mandolin ile İstiklal marş çalamayan öğrenci mezun olamazdı. Köy Enstitüsü icraatları iş alanında etkiliydi. Öğrencilerden Türkiye haritasını ezbere çizmeleri istenirdi. Mandolin, saz piyano çalınırdı.”

Sait Ayyıldız

Dicle Köy Enstitüsü Eski Mezunu

(08. 06. 2010 Tarihli görüşme)

Günümüzde, sadece ülkemizde değil dünya çapında da bilinen Köy Enstitülü birçok sanatçı vardır. Hatta bir çocuğunun eserleri farklı dillere çevrilmiştir. Bu durum Köy Enstitülü sanatçıların ne denli çağdaş eserler sunduğunun bir göstergesidir. Çağdaş eğitim kurumlarının çok azında bu kadar çok sayıda ünlü sanatçılar yetişebilmiştir (Özgen, 1994: 199).

2.2.6. Köy Enstitüleri Mezuniyet Sonrası

Köy Enstitüleri, ilk mezunlarını 1942 yılında vermeye başlamıştı. 1944 yılında 20 Köy Enstitüsünden 2.000 civarında öğretmen mezun olmuştu. Bunlara, 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nda yer alan demirbaş eşyalar verilmeye başlandı. Bunların arasında pulluk, at, araba, demircilik ve marangozluk araçları ile koyun, keçi vb. gibi hayvanlarda vardı. Bunlar devlet bütçesiyle sağlandığı için bu durum sorun yaratmıyordu (Binbaşıoğlu, 1995: 241).

1946 yılında Enstitülere kayıt olan öğrenciler, 1951 yılında mezun olmuşlardı. Ancak 1947 yılından sonra çok sayıda öğrencinin türlü nedenlerle enstitülerden kovulmalarına karşın 1951 yılına kadar 17.341 öğretmen, 1.248 sağlık memuru enstitüleri bitirerek köylerde göreve başladılar. 1941–1942 yılında 3.899 olan beş yıllık öğretmenli köy okulu sayısı aynı sürede 12.735'e yükseldi. Öğrenci sayısı da 394. 626'dan 1.300.959'a çıktı (Aydın, 1997: 34).

Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlerin çalışmaları daha önceden yetişen öğretmenlerinki gibi değildi çünkü bunların yılda 3–4 ay süreli bir tatilleri yoktu. Kısa süreli de olsa okulu terk edemezlerdi. Devletten maaşları da yoktu. Ayda o günün ölçüsüne göre 20 lira harçlıkları vardı. Ama buna karşılık geçimlerini sağlayacak kadar toprakları vardı. Bunlar mezunlara verilmeye başlanmıştı. Kızların dikiş makineleri, dokuma tezgâhları gibi aletleri vardı. Fakat Köy Enstitüleri bitince olunca tarlalar geri alındı. Bulgaristan'dan gelen göçmenlere verildi. Köy Enstitüleri'nde uygulanan, yöntem, gözetime, incelemeye, işe, üretime dayalı özgün bir eğitim yöntemidir. Bu eğitim sisteminde öğrencinin bir kişiliği vardı ve bildiklerini açıkça söylerlerdi. Öğrenciler hakkını aramasını bilirdi (Evren, 1998: 41, 42).

19 Haziran 1942 tarihli ve 4274 sayılı bir Kanunda, Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin görevleri şu şekilde belirtilmiştir: a) Okul ve kurs işleri, b) Köy halkını yetiştirmekle ilgili işler. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler hem köy okulunun yapılışında çalışacak hem de verecekleri derslerle öğrencileri yetiştireceklerdi. Köy öğretmenleri 20 yıl zorunlu olarak köylerde çalışacaklardı ve ayda 20 liradan üç ayda bir toplam 60 lira ücret alacaklardı. Ancak aynı zamanda ziraat işi de yaparak kendilerine ek gelir sağlayabileceklerdi (Akyüz, 2008: 396).

Köy öğretmenlerinin dış etkenlerden uzak bir biçimde aşaması bir mesele olarak görülürdü. Çünkü Öğretmen köyde gerek kendisi, gerekse ailesi için tabii hizmetlerden ve ilaçlardan mahrumdu. Hatta kitap, dergi gazete gibi, fikir ufkunu genişletebilecek her çeşit mecmuadan mahrumdu. Ancak ücra köylerde görev yapan öğretmenlere verilen ek ödemeler meseleyi kökünden halledemediler. Bu tür mahrumiyetlerden dolayı Köy öğretmenliğine karşı soğuk bir tutum vardı. (Filho ve diğerleri, 1958: 12).

2.2.7. Yüksek Köy Enstitüleri

Köy Enstitüleri ilk mezunlarını 1942 yılında vermişti ve aynı yıl köy enstitülerinin yükseköğrenim kurumu olan Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştı. Günümüzün fakülteleri düzeyinde öğrenim görülecekti. Yüksek Köy Enstitüsü de köy enstitüleri gibi parasız yatılı şekildeydi böylelikle köy çocuklarının yükseköğrenim yolu, dolayısıyla yönetime daha kolay katılma yolu açılmıştı (Kansu, 2008:2).

1942–1943 yılında Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek amacıyla Ankara Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne bir Yüksek Köy Enstitüsü eklenmişti. Köy Enstitülerinin en başarılı öğrencileri öğretmenler kurulu kararı ve sınavla üç yıllık bu okula alınmıştı, ilk yıl Kızılçullu ve Çifteler Köy Enstitülerini bitirenlerin tamamı Yüksek Köy Enstitüsüne alınmıştı. Köye yönelik bir araştırma enstitüsü olması da amaçlanan Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nde Türkiye'nin en seçkin eğitimcileri, üniversite öğretim üyeleri ve devlet yöneticileri görev almıştı. Derslerin bir bölümü Ankara'daki bazı fakülte ve yüksek öğretim kurumlarında görülmüş, bazı uygulamalı dersler ise ilgili devlet kuruluşlarında işlenmişti. Hasanoğlan Yüksek Köy enstitüsü Kısa sürede bir kültür çevresi haline getirilmişti. Bu enstitü kapatıldığı 1947 yılına değin 209 mezun vermişti (Esen, 2007: 3).

Yüksek köy Enstitüsünün temel amaçları Köy Enstitülerine, bu kurumlan yakından tanıyan, nitelikli öğretim elemanları ve köy öğretmenlerini görevleri başında denetleyecek gezici başöğretmen ve kesim müfettişi gibi denetleme elemanları yetiştirmektir. Bu okullardan yetişecek denetleme elemanları, bilinen teftiş sistemlerinde olduğu gibi denetlediği kimseyi köşeye sıkıştıran, görevliye çıkışan denetleyici olmayacak; köy öğretmenine yol gösterici ve yardımcı olan, sorunların çözümünde rehberlik yapacak denetleme elemanı olacaktır (Cihangir, 1997: 105). Yüksek Köy Enstitüsünü bitirenler, köy enstitülerine öğretmen, kesim denetmeni, gezici başöğretmen, bölge okulu müdürü olarak atanmışlardı.

Yüksek Köy Enstitüsü'nün kapatılmasından sonra bu kurumun görevleri de Gazi Orta Öğretmen Okulu'na verilmişti, fakat yeni ihtiyaçları karşılamak için 1946 yılından itibaren "Eğitim Enstitüsü" adlı yeni bir öğretmen okulu tipi açılmaya başlanmıştı. Bu enstitüler

zamanla hem sayı olarak hem bölümlenme olarak çok gelişmiş ve 17 Eğitim Enstitüsü, ülkenin ortaokul öğretmeni ihtiyacını karşılamaya çalışmıştı (Ergün, 1987: 14).

2.2.8. Köy Enstitülerinin Kapatılması

Köy Enstitüleri dayanakları bilimseldi ancak bu bilimsellik, akademik çevreler tarafından desteklenmez aksine acayiplik olarak görülürdü. Batılı bilim görüşüyle Türkiye gerçeklerinin kaynaşmasından doğan ve Cumhuriyet'in zorunlu bir sonucu olan Köy Enstitüleri, kurucularıyla birlikte, bilim dışı, hatta bilim düşmanı kurumlar diye afişe edilmeye başlanmıştı. Hâlbuki Köy Enstitülerinin ilkeleri değil, duvarları bile bilim ışığında örülüyordu. Her bölgenin tabiat ve ekonomi özelliklerini ve öğrencilerin sonradan kendi köylerinde rastlayacakları işletme zorluklarını bir araya toplayan yerler aranıyordu. Kurulacak Enstitünün projelerini titiz şartnamelere göre yüksek mimarlar yarışmayla yapıyorlardı. Dikilecek ağaçların tutulması ve köylere umut vermesi için Ankara Ziraat Fakültesi'yle, yerli yabancı uzmanlarla iş birliği yapılıyordu (Eyuboğlu, 1979: 65).

Köy Enstitüleri çeşitli yönlerden eleştirilmeye başlanmıştı. En yaygın eleştiri konularından biri, kızlarla erkeklerin birlikte eğitim yapmalarıydı. Diğer okullarında karma eğitim vermesine rağmen enstitülerin yatılı olması onları eleştirilerin hedef noktası yapıyordu. Kız öğrencilerle erkeklerin aynı kampüs içinde kalıyor olmaları söylentilere yol açıyordu. Enstitü müdürleri, yörelerindeki kız öğrencileri okula kaydettirebilmek için çok uğraşmışlardı, köy kızlarının kaderini değiştirebilmek uğruna seferber olmuşlardı. (Dündar, 2006: 46). Köy Enstitülerinde genç kız ve erkeklerin eşit haklarla bir arada çalışmalarının ne kadar sevindirici bir eğitim adımı olduğu görülmemişti (Eyuboğlu, 1979: 85).

Köy Enstitülerinde iş ilkesinin ışığında öğrencilerin işçiler gibi işe sürülmesi eleştiri konusu olmuştu. Öğrenciler duvar ördü, ağaç dikti, işçilere benzedi diye. İşçiyi köle sayan düşünüşün tepkisiydi şu şekildeydi: “*Ne demekmiş okulda işçilik? Okulda efendi yetiştirilmelidir, ter kokulu, eli nasırlı işçi değil.*” (Eyuboğlu, 1979: 75). Enstitülerin yapımında öğrencilerin kullanılması ve okuldan mezun olduktan sonra 20 yıl köylerinde zorunlu hizmetle görevlendirilmeleri de soldan bazı aydınların enstitülere karşı tavır almasına yol açmıştı (Dündar, 2006: 54).

Köy Enstitüleri hareketinden sonra konusunu kırsal kesimden alan ürünler nicelik ve nitelik olarak artmıştı. Köylüyü yeterince bilmeyen ve tanımayanlar dahi kırsal kesime yönelmişlerdi. Bu durum, köyün, köylülüğün değişik görünümüleriyle yoğun biçimde edebiyata girmesi

bakımından yararlı; ancak konuyu yeterince bilmeyenlerin kasaba ve kenti ihmal ederek bu alana yönelmeleri bakımından zararlı olmuştu (Bayrak, 2000: 55).

Köy Enstitüleri son mezunlarını 1951–1952 yılında vermiştir. Daha sonra Köy Enstitüleri tarihin derinliklerine itilmiş olsa da çağdaşlıklarını koruyarak toplumun ilerici kemsinin canlı tuttuğu kurum olma özelliğini korumuşlardır. Köy Enstitüleri eğitim çıkmazına sağlanıp kalmış ülkeler için yol gösterici olmuşlardır (Gezer, 1997: 120).

Köy Enstitüleri o yıllardan bu yana çoğalarak ve gelişerek sürseydi, ülkemiz bugün çok başka bir konumda olurdu. Çünkü çağdaş eğitim almış insanlardan oluşan kurumlar, gelişmeye dahi eğilimlidir. Bilimin verilerini ve teknolojiyi kullanır. Toprağı işleyerek, verimi artırır. Köy Enstitüleri uygulaması devam etseydi toprak reformu yapılacak, sanayi tüm yurda yayılacak, insanlar iş bulup çalışabileceklerdi. İşsizlik sorunu olmayacaktı. Sanayi işletmeleri tüm yurda yayılacaktı. Böylece nüfus dengesini bozan göç olayı olmayacaktı (Apaydın, 1997: 121, 122).

Köy Enstitüsü on yıl gibi kısa bir sürede devam etmesine rağmen toplumda derin izler bırakmıştı. Aradan geçen bunca zamandan sonra bile Köy Enstitüsünün etkileri ve ilkeleri hep ayakta kaldı. Hızla kapatılmasına, programının ve uygulayıcılarının değişmesine karşın, kurum içindeki düzen bile birden yok edilemedi. Eski öğrenciler azalincaya kadar, kurulu düzenin araçları iyice bozuluncaya kadar; işlikler, meyveye duran bahçeler, ağaçlar, bakımsızlıktan yok oluncaya kadar yeni gelenleri etkiledi. Bin bir emekle kurulan tesislerin, iş ve üretim alanlarının kalıntıları, öğretmen okuluna dönüştürülen bu kurumların eğitim ortamı oldu (Türkoğlu, 2004: 577).

2.3. İlköğretmen Okulları

1946'da çok partili hayata geçişle birlikte köy enstitüleri üzerinde de önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, 1954 yılında köy enstitüleri ile İlköğretmen okullarının birleştirilmesine kadar devam etmiştir. Bu süreçte yapılan düzenlemeler, köy enstitülerinin İlköğretmen okullarına benzeştirilmesi şeklindedir (Uygun, 2007: 16). Böylece Köy enstitülerini kapatmışlardır. Adını da "Öğretmen Okulu"na çevirmişlerdir. Bu duruma "Kapatmadık, adını değiştirdik" demişlerdir. Böylece kurumun ilkeleri yıkılmıştır (Ekmekçi, 1997: 96). 1947'den itibaren bu okulların ders ve müfredat programları değiştirilmiş, mezunların yapacakları işler yeniden düzenlenmiş ve 1953 yılında İlköğretmen Okulları haline dönüştürülmüştür (Ergün, 1987: 13).

Köy Enstitüleri henüz kapatılmış olduğundan onların yerlerinde eğitimi sürdüren altı yıllık İlköğretmen okulları Köy Enstitüleri ile yakın bir eğitim geleneği sürdürmüşlerdir. Öğrenciler, üretimin içinde olmasa da, yaz aylarında bir ay süreyle yaz kursları uygulamalarında bulunarak bölgenin özelliğine göre, duvar örme, arıcılık, meyvecilik, kavakçılık gibi çalışmalar yaparlardı. Yıl içinde verilen tarım derslerinde de bu eğitimler verilirdi. Ayrıca tüm öğrenciler, kendi sınıflarını temizler, yemekhane ve çamaşırhane gibi birimlerde nöbet tutma hizmetlerinde de bulunurlardı. Ayrıca Köy Enstitüsü öğrencileri gibi onlar da birer müzik aracı çalar, sık sık yapılan eğlence gecelerinde Enstitüden kalma türkülerle halay çekerlerdi. 1958–1959 döneminde 52 İlköğretmen Okulunda, %75’i köy çocuğu olmak üzere 19.835 öğrenci bulunmaktaydı. İlköğretmen Okulları bu tarihlerde, askeri okullar gibi parasız yatılılık imkânları en geniş olan eğitim kurumlarıydı. Böylelikle öğretmenlik mesleği Cumhuriyet Dönemin’ den 1960’lı yılların sonlarına kadar köy öğrencilerinin okuması için tek seçeneğe haline gelmişti. Çünkü başka meslekleri de çok iyi tanımıyorlardı. Bu nedenle her köy çocuğunun gönlünde öğretmenlik büyük bir ideal olarak yatmaktaydı. Ancak bu ideale ulaşmak pek kolay olmazdı. Özellikle Köy Enstitülerinin devamı niteliğindeki 6 yıllık İlköğretmen okullarında öğrencilere okullarının şehirden uzak oluşu nedeniyle 6 yıl boyunca ve yılın 10 ayında, öğrencilere tüm zamanını ayıran öğretmenler eğitim verirdi (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/esme.htm>).

Öğrenciler, İlköğretmen okullarına, Talim- terbiye Kurulu’nun 07.12.1955 tarih ve 15 sayılı kararı ile kabul edilen “Öğretmen Okulları İdare, Disiplin ve İmtihan Yönetmeliği’nce alınırdı. Yine bu yönetmeliğin 102/a maddesine göre yatılı öğrenciler Bakanlıkça belirlenen yerlerden alınırdı. Kadrosu uygun olan İlköğretmen Okulları’nın birinci sınıflarına gündüzlü öğrenciler alınabilirdi. Yönetmeliğin 110/b-c maddesine göre bir öğretmenli okullarda, tek öğretmen, birden fazla öğretmenli okullarda da sınıf öğretmeni ile başöğretmenler adayları belirlerdi. Adaylar belirlenirken; adayın çalışkanlığı, sabırlılığı, öğretmenliğe karşı ilgisi, konuşma yeteneği, ahlaki durumu ve sakat olup olmadığı dikkate alınırdı. Yönetmeliğin 106. maddesine göre seçme sınavında eşit not alan adaylar arasından seçim şu sırayla yapılırdı: a) Diploma derecesi yüksek olanlar, b) Öğretmen çocuğu olanlar c) Şehit veya gazi çocuğu olanlar, d) Babası ve annesi olmayanlar, e) Yalnız annesi olmayanlar, f) Babası olmayanlar. Eğer bu durumlar da eşit çıkarsa kura yoluna gidilirdi. İlköğretmen Okullarında öğrenci kabul ve kayıt şartları şu şekildeydi (Arslanoğlu, 1998: 95, 96):

1- Bütün adaylar için genel şartlar

- a) T. C. Vatandaşı olmak
- b) Sağlıklı ve sıhhatli olmak
- c) Evli ve nişanlı olmamak
- d) Sınavları geçip, aday olarak belirlenmiş olmak

2- Üç sınıflı öğretmen okulları için özel şartlar

- a) Ortaokul mezunu olmak ve öğrenimine iki yıldan fazla ara vermemek
- b) 15 yaşından küçük, 19 yaşından büyük olmamak

3- Alt sınıflı Öğretmen Okulları için özel şartlar:

- a) Köy- kasaba, bucak ve nüfusu 200'den az olan ilçe sakini olmak ve o yerlerdeki ilkokulu bitirmek
- b) 12 yaşından küçük ve 17 yaşından büyük olmamak

İlköğretmen okulları yönetmeliğince, İlköğretmen okulu öğrencileri (Arslanoğlu, 1998: 56):

- a) Milli eğitim amaçlarını benimsemiş ve vazife alacağı okullarda bu amaçları gerçekleştirecek bilgileri ve maharetleri kazanmış,
- b) Yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır,
- c) Görevlendirilecekleri ilkokulların ders ve iş konularına bilgi ve maharet bakımından hakim,
- d) Eli işe yatkın, neşeli ve iyimser,
- e) Araştırmacı, yapıcı ve sanatsever,
- f) Bilgilerini öğrencine en uygun yollardan kazandırma tekniğini kavramış,
- g) Görev alacağı çevreyi ve bilhassa köyü tanıyıp ilerletmek üzere o çevreye uyma kabiliyetini kazanmış,
- h) Yaşayışı ve çevresine yaptığı etki bakımından örnek tutulmaya layık birer meslek adamı olarak yetiştirmekle vazifelendirilmiştir.

1953'te yayımlanan öğretmen okulları ve Köy Enstitüleri programına göre İlköğretmen Okullarında 2 aylık köy okulu stajı yapılmıştır. Bu uygulama ile birlikte bir “uygulama ve staj” ilk defa olmuştur. Daha evvel Köy Enstitülerinde 15–20 gün gibi kısa süreli “uygulama ve staj” vardı ancak öğretmen okullarındaki staj uzun süreli ve gerçek ortamda uygulanmıştı (Binbaşıoğlu, 1995: 403).

1954'te öğretmen okulları ile Köy enstitüleri birleştirildikten sonra İlköğretmen okullarının öğrenim süresi ilkokul üzerinde 6, ortaokul üzerine 3 yıl idi. öğrencileri okula sınavla alınıyordu. Okullar yatılı idi. Fakat kız ve erkek gündüzlü öğrenciler de alınabiliyordu (Binbaşoğlu, 1995: 407).

1959 yılında hazırlanan "Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Raporu"nda, öğretmen okullarında okuyan öğrencilerin sayılarının memleketin İlköğretmen ihtiyacı karşılayacak durumda olmadığını çünkü öğretmen okullarından her yıl ortalama olarak 2000 öğrencinin mezun olduğu ve bu durumda meydana gelen öğretmen ihtiyacının ancak 10 yıl sonra karşılanabileceği belirtilmiştir (Koçer, 1967: 150).

Şubat 1962'de toplanan VII. Milli Eğitim Şurası'nda en çok öğretmen yetiştirme problemi üzerinde durulmuştur. Bu hususta hazırlanan İlköğretmen Okulları Kanun Tasarısı'nın uygulama aşamasında bir ilerleme olmadığı belirtilmiştir. Ancak 1962 yılında Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir Deneme Öğretmen Okulları Projesi Müdürlüğü, 1965 yılında 7 yıla çıkarılması düşünülen İlköğretmen okullarının programlarını belirtmek için "7 yıllık İlköğretmen Okulları Programı Taslağı" Hazırlama komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon tarafından program taslaklarını Talim ve Terbiye Kurulu incelemektedir. "İlköğretmen Okulları Kanunu Tasarısı" ile İlköğretmen okulları, ilkokullar üzerinde yedi yıla çıkarılmış, mezunları üniversitelere girme hakkı verilerek ilköğretim süresinde duyulacak öğretmen ihtiyacına cevap vermiştir. Türkiye'de Beşikdüzü, Bolu, Kilis, Mardin, Urfa, Sinop, Van'da olmak üzere 7 adet altı sınıflı kız öğretmen okulu, Akçadağ, Akpınar (Samsun), Aksu (Antalya), Alpaslan (Van), Arifiye (Sakarya), Atatürk (Ankara), Dicle (Ergani), Düziçi (Osmaniye) Göl (Kastamonu), Gönen (Isparta), İvriz (Konya- Ereğli), Kazım Karabekir (Kars), Kepirtepe (Lüleburgaz), Mimar Sinan (Kayseri), Ortaklar (aydın), Pamukpınar (Yıldızeli), Savaştepe, Yavuz Selim (Erzurum), Yunus emre (Eskişehir), Demirci de olmak üzere 20 tane altı sınıflı Erkek İlköğretmen Okulu, Akşehir, Ankara, Artvin, Bolu, Çanakkale, Ortaköy, Çorum, Diyarbakır, Edirne, Gaziantep, Gümüşhane, Kırşehir, Nazilli, Necati (Balıkesir), Perşembe, Rize, Sivas, Tokat, Trabzon, Tunceli, Mersin, İmroz da olmak üzere 22 tane üç sınıflı erkek öğretmen okulu, Adana, Amasya, Bursa, Denizli, Edirne, Elazığ, Süleyman Çakır (Eskişehir), Giresun, Hatay, Kars, Kastamonu, Kayseri, Konya, Kütahya, Manisa, Maraş, Muğla, Nene hatun (Erzurum), Nevşehir, Niğde, Samsun, Uşak, Yozgat, Zonguldak, Malatya, Ağrı, Afyon, Isparta, burdur, Siirt, Tekirdağ da olmak üzere 31 tane üç sınıflı kız öğretmen okulu vardı. Toplam olarak 80 tane İlköğretmen Okulu vardı (Koçer, 1967: 152, 153).

Öğretmen yetiştiren okulların öğrenim sürelerinde 1952–1973 yılları arasında artış olmuştur. İlkokul üzerine beş yıl olan Köy Enstitüleri ile ortaokul üzerine üç yıllık olan öğretmen okulları birleştirilerek önce 6 yıla çıkarılmıştır. 1970 yılında her ikisi de birere yıl artırılarak, yedi yıllık ortaöğretim şeklinde “İlköğretmen Okulları” oluşturulmuştur (Binbaşoğlu, 1995: 410).

İlköğretmen Okullarının eğitim süresi 1970–71 Eğitim-Öğretim yılında bir yıl artırılmış; böylece İlköğretmen Okulları, normal lise eğitim programının tamamını uygulama ve öğretmenlik mesleği ile ilgili derslerin sayısını arttırma imkânını bulmuşlardır. Daha önce genel lise mezunu sayılabilmek için fark derslerini tamamlamak zorunda olan İlköğretmen Okulu mezunu öğrenciler, bu uygulamayla genel lise mezunlarına denk sayılmışlar ve üniversiteye girme hakkını elde etmişlerdir. Hem yapıda hem de programlarda değişiklik getiren bu düzenleme ile İlköğretmen Okullarının statüsü biraz daha yükseltilmiş, programlar daha kapsamlı hâle getirilmiş ve mezunlarının diğer lise mezunlarına denk sayılması sağlanmıştır. Ayrıca İlköğretmen Okullarının eğitim sürelerinin arttırılması birkaç yıl sonra gerçekleşecek olan ilkokul öğretmeni yetiştirme işini yüksek öğretim seviyesine taşıma girişimleri içinde önemli bir başlangıç olmuştur (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/dursunoglu.htm>).

2.3.1. İlköğretmen Okullarında Öğretim Programı

İlköğretmen okullarında, 1956–1970 Eğitim-Öğretim yılında uygulanan öğretim programı, Milli eğitim Vekilliği, Talim Terbiye Kurulu’nun 30 Nisan 1953 tarih ve 183 no’lu kararıyla kabul ettiği programdır. Programda okutulan dersler ve ders saatleri şu şekildedir (Arslanoğlu, 1998: 128):

I. Sınıf Dersleri ve Ders Saatleri: Psikolojiye Giriş (2 saat), Kompozisyon (1 saat), Edebiyat (3 saat), Tarih (2 saat), Coğrafya (1 saat), Fizik (2 saat), Kimya (3 saat), Cebir (2 saat), Geometri (2 saat), Beden Eğitimi (2 saat), Resim (3 saat), İş (3 saat), Müzik (2 saat), Askerlik (1 Saat)i Ev idaresi (3 saat), Din Bilgisi (1 saat), Tarım (2 saat).

II. Sınıf Dersleri ve Ders Saatleri: Eğitim Psikolojisi (2 saat), Sosyoloji (1 saat), Öğretim Usulü ve Uygulama (2 saat), Seminer Çalışmaları (1 saat), Edebiyat (3 saat), Kompozisyon (1 saat), Tarih (2 saat), Coğrafya (1 saat), Fizik (2 saat), Biyoloji (2 saat), Cebir (2 saat), Geometri (1 saat), Beden Eğitimi (2 saat), Resim (2 saat), İş (3 saat), Müzik (2 saat), Askerlik (1 saat)i, Ev idaresi (3 saat), Din Bilgisi (3 saat), Tarım (1 saat).

III. Sınıf Dersleri ve Ders Saatleri: Teşkilat ve İdare (1 saat), Eğitim Psikolojisi (3 saat), Öğretim Metodu ve Uygulama (6 saat), Eğitim Sosyolojisi (2 saat), Seminer çalışmaları (2 saat), Kompozisyon (1 saat), Çocuk Edebiyatı (1 saat), Tarih (1,5 saat), Coğrafya (1,5 saat), Sağlık Bilgisi (1 saat), Biyoloji (1 saat), Beden Eğitimi (2 saat), Resim- Yazı (2 saat), Müzik (2 saat), Milli Güvenlik (1 saat), İş (3 saat), Ev İşleri (3 saat), Tarım (1 saat).

İlköğretmen Okullarında ortaokul üzerinde 3 yıllık eğitim verilirdi. Ancak Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünün 17 Aralık 1969 Gün ve 320.2/ 21219526 Sayılı Yazısı, Bakanlık Makamınının 17.12.1969 gün ve 19517 sayılı oluru ve Talim ve Terbiye Kurulununun 18 Mart 1970 tarih ve 44 sayılı kararı ile İlköğretmen Okullarında ilkokul üzerine 7 yıllık, ortaokul üzerine 4 yıllık öğretim verilmesi kararlaştırıldı. Böylelikle 3 yıllık İlköğretmen Okullarında bütün sınıf ve şubelerde aynı program uygulanırken, 4 yıllık dönemde fen ve edebiyat şubeleri birbirinden farklı programlar uygulamaya başlamıştır. 3 yıllık ve 4 yıllık programlar birbirine benzer olsa da, aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. 3 yıllık programın birinci sınıfında bulunan psikolojiye giriş dersi, 4 yıllık programda ikinci sınıfta verilmiştir. 3 yıllık programda fizik 2, kimya 3 saat iken, 4 yıllık programda modern fen bilgisi 8 saat, fizik, kimya, biyoloji 9 saat olarak verilmiştir. 4 saat olan matematik dersi yeni programda 5 saate çıkarılmıştı. Yeni programda yabancı dil dersinin bulunması da önemli farklılıklardan biridir. 4 yıllık program hem mesleğe hem de üniversiteye öğrenci hazırladığı için, 2. sınıf programında genel kültür dersleri ağır basmıştır. 3 yıllık İlköğretmen Okullarında bütün sınıflarda aynı program uygulanırken 4 yıllık programda 3. sınıftan itibaren öğrenciler fen ve edebiyat gibi şubelere ayrılmıştı. Fen ve Edebiyat şubeleri programları arasındaki farklar, fen bölümünde Modern fizik Dersi olmasına rağmen, Edebiyat bölümünde bu dersin bulunmaması ve Türkçe- kompozisyon derslerinin fen şubesinde 3 saat, edebiyat şubelerinde 6 saat okutulmuş olmasıydı (Arslanoğlu, 1998: 131, 134).

İlköğretmen Okullarında hem şehir hem de köy stajı yapılırdı. Stajları meslek dersi öğretmenleri yaptırıldı. Şehir stajı normal ders programı içerisinde haftada bir gün ve tüm son sınıf öğrencilerinin katılımıyla yapılırdı. Öğrenciler şehirlerdeki okullara sınıf sayılarına göre dağıtılırdı. Köy stajının ise süresi iki aydı. Öğrenciler, köydeki okulların durumlarına göre 19-12 kişilik gruplar halinde staja giderlerdi. Köyde staj yapan öğrencilerden biri evde nöbetçi kalırdı ve evdeki yemeklerin pişirilmesinden, bulaşıkların yıkanmasından, evin düzenin sağlanmasından sorumlu olurdu. Böylelikle köy halkı ile uyum sağlanırdı. Staj uygulamalarında öğrenciler ilk hafta gözlem yapıp, sınıf öğretmenini dinler gerekli notları alırdı. İkinci haftanın başından itibaren stajyer öğrenciler de ders vermeye başladılar. İlk

olarak haftada bir ders verirken, daha sonra bir gün boyunca tüm dersleri verirlerdi (Arslanoğlu, 1998: 139).

2.4. Öğretmen Liseleri ve Anadolu Öğretmen Liseleri

İlkokul öğretmenleri, 1970–1971 Eğitim-Öğretim yılına kadar liselerde olduğu gibi 3 yıllık İlköğretmen Okullarında yetiştirilmiştir. Bu okulların süresi 1970–1971 Eğitim-Öğretim yılında 4 yıla çıkarılmıştır. 1973 tarihli ve 1939 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, öğretmenlerin hangi öğretim kademesinde olursa olsun, yüksek öğrenim görmelerinin gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda temel eğitim birinci kademe okullarında, sınıf öğretmeni yetiştirmek amacıyla, eğitim sürelerinin uzatılması ve 2 yıllık Eğitim Enstitülerinin açılması kararlaştırılmıştır (Akyüz, 2008: 45). 1974–1975 Eğitim-Öğretim yılı sonrası bazı İlköğretmen Okulları ‘Öğretmen Lisesi’ haline getirilmiştir. Öğretmen Liselerinin öğrencileri, diğer lise öğrencileri gibi üniversitelerinin herhangi bir bölümüne girebilir duruma gelmiştir. Diğer Öğretmen Okulları da 2 yıllık Eğitim Enstitülerine dönüştürülmüştür. 1976 yılında Eğitim Enstitülerinin sayısı 50’ye çıkmıştır (Binbaşoğlu, 1995: 414).

Anadolu Öğretmen Liselerinin başlangıcı sayılabilecek olan İlköğretmen Okulları, 1973 yılına kadar İlkokullara öğretmen yetiştirme görevini sürdürmüştür. 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, eğitim sistemini yeniden düzenlemiştir. Kanunun 43. maddesinde; öğretmenliğin, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir uzmanlık alanı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin bu görevlerinin Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak yerine getirmekle yükümlü oldukları ve bu nitelikleri kazanmak için yüksek öğrenim görmeleri gerektiği hükme bağlanmıştır. İlkokullara sınıf öğretmeni yetiştiren İlköğretmen Okullarının, bir kısmı Millî Eğitim Temel Kanunun uygulanmaya başlamasıyla, 1974 yılından itibaren iki yıllık eğitim enstitülerine dönüştürülmüştür, iki yıllık eğitim enstitülerinin sayıları, 1976 yılında 50’yi bulmuştur. Öğretmen yetiştirme fonksiyonunu kaybeden İlköğretmen Okullarından bazılarında, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak, öğretmenlik mesleğini sevdirmek amacıyla Öğretmen Liselerine dönüştürülmüştür. Öğretmen Liseleri, 1989 yılına kadar, ortaöğretim kurumu olarak eğitim ve öğretim faaliyetini sürdürmüştür. Ancak bu okullar kendilerine yüklenen görevleri bakanlığın ilgisizliğinden dolayı yerine getirememişlerdir (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/gelisli.htm>).

1977–1978’den 1980’e kadar ülkede boy gösteren anarşik olaylar, öğretmen yetiştiren kuruluşlarda da etkisini göstermiştir. Böylelikle kısa süreli programlar uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum karşısında Bakanlık, öğretmen yetiştirme işini üniversiteye devretmek istemiştir. 1981’de çıkan 2547 Sayılı “Yüksek Öğretim kurumları Kanunu” ve 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlar, bütün taşınır ve taşınmaz mallarıyla birlikte, çeşitli üniversitelere devredilmiştir. Böylece öğretmen yetiştirmede yeni bir döneme girilmiştir (Binbaşıoğlu, 1995: 22).

1973 yılında “ Milli Eğitim Temel Kanunu” yayımlandı. Bu yasa ile öğretmenin, hangi basamakta olursa olsun, yüksek öğrenim düzeyinde yetiştirilmesini bekleniyordu ve bu amaçlarda kentlerdeki İlköğretmen okullarının bir kısmı da “Öğretmen Lisesi” haline getirildi. Buradan mezun olanlar, üniversitelerin herhangi bir bölümüne öğrenci olarak girebilecekti. İsteyen öğrenciler, 2 ve 3 yıllık eğitim enstitülerine ve 4 yıllık Yüksek Öğretmen Okullarına girebiliyorlardı. Bu durumda, öğretmen lisesi mezunlarının, üniversite seçme ve yerleştirme sınavlarında, öğretmen yetiştiren yüksek okulları “en son” seçtikleri görülmüştür. Orta dereceleri okullarda da durum aynı olmuştur. Öğretmenlik mesleğini, ne öğretmen lisesi mezunları, ne de diğer orta dereceli okul mezunları öncelikle seçmeye başlamıştı. Buna engel olmak ve öğretmenlik mesleğine karşı ilgiyi canlı tutmak için, 1982’de öğretmen liselerine, diğer liselerden farklı olarak “meslek dersleri” konulmuştur. 1989 yılında itibaren, üniversite seçme ve yerleştirme sınavlarında öğretmenlik mesleğini ilk 10 tercihine yazan ve kazanan öğrencilere burs verilmeye başlanmıştır (Binbaşıoğlu, 1995: 21).

Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumları 1982 yılında üniversitelere bağlanmış olmasına karşın, üniversite düzeyindeki yüksek öğretim kurumları ile ortaöğretim kurumlarının programları arasında bir program kurulamamıştır. Bu, üniversitelerin programlarında ortaöğretim kurumlarına bağlı olmadığını göstermektedir (Yılman, 2006: 19

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânı hedefleri arasında yer alan “Öğretmen Liseleri amaçları doğrultusunda geliştirilecektir” ilkesi ve Öğretmen Yetiştirme ve Danışma Kurulları kararları çerçevesinde “Anadolu Öğretmen Liselerinin çağın eğitim-öğretim kurumları hâline getirilmesi için bu okulların fizikî imkânlarının ve programlarının geliştirilerek öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına kaynaklık etmesi kabul görmüştür. Yüksek Öğretim Kurumu ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında varılan anlaşmayla öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçmede asıl kaynak olmak ve öğretmen liselerini iyileştirmek amacıyla 1989–1990 Eğitim-Öğretim yılından itibaren Anadolu Öğretmen Lisesi uygulamasına geçilmiştir. Eğitim Fakültelerine öğrenci hazırlamak amacıyla kurulan Anadolu Öğretmen Liseleri, Köy

Enstitüleri ve İlköğretmen Okullarının devamı olan Öğretmen Liselerinin binalarında öğretime başlanmıştır (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/gelisli.htm>)

Öğretmen Liselerini iyileştirme çabaları sonucu 1989–1990 Eğitim-Öğretim yılında açılmaya başlayan Anadolu Öğretmen Liselerinin; 12.12.1990 tarih ve 20723 sayılı Resmî Gazete’de yönetmelikleri yayımlanmıştır. Okulun amaç, kuruluş ve görevleri yönetmeliğinin 5. maddesinde belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/gelisli.htm>):

- a. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak,
- b. Öğrencilerine öğretmenlik ruhu aşılamak ve öğretmenlik mesleğini sevdirmek,
- c. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği davranışları kazandırmak,
- d. Bütün öğrencilere orta öğretim düzeyinde ortak bir genel kültür vermek,
- e. Ülke kalkınmasına maddî ve manevî katkıda bulunma şuurunu ve gücünü kazandırmak, amacıyla ortaokul üzerine bir yıl hazırlık olmak üzere toplam dört yıl normal öğretim süreli, yabancı dil eğitimi ağırlıklı, öğretmenlik mesleğine ilgi, istek ve yatkınlık kazandırıcı derslere yer veren, paralı, parasız yatılı ve gündüzlü eğitim ve öğretim yapan orta öğretim kurumlarıdır.

Anadolu Öğretmen Liselerine; özellikle öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak, öğrencilere öğretmenlik ruhunu kazandırma ve öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği edinme, bütün öğrencilere orta öğretim düzeyinde ortak bir genel kültür verme görevi verilmiştir. Anadolu Öğretmen Liseleri, hem genel lise programı uygulamakta hem de eğitim fakültelerine hazırlık niteliğinde öğretim faaliyetinde bulunmaktadır (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/gelisli.htm>).

Başlangıçta öğrencilerin Anadolu Öğretmen Liselerini tercih etme sebepleri okulun, Anadolu Liseleri statüsünde olması iken daha sonra öğrencilere tanınan imkânlardan dolayı bu okulları tercih eden öğrencilerin sayısında her yıl artışlar gözlenmektedir. Anadolu Öğretmen Liselerine 1991 yılında başvuran öğrenci sayısı 31.350 idi, 1994 yılında bu sayı % 225 artışla 70.662’ye 1997 yılında 114.274 öğrenciye ulaşmıştır. 1989–1990 Eğitim-Öğretim yılında 10 okulla Anadolu Öğretmen Lisesi uygulaması başlamıştır. 1995–1996 yılında Anadolu Öğretmen Lisesi sayısı 74’e, 1997–1998 Eğitim-Öğretim yılında 78’e, 1998 yılında 3 Anadolu Öğretmen Lisesi daha açılmış, böylece 1998–1999 Eğitim-Öğretim yılında sayıları

81'e yükselmiştir Anadolu Öğretmen Liselerinden mezun olan öğrencilere; 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 45/a maddesi gereğince, mezuniyet alanlarına uygun öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarını tercih etmeleri hâlinde ek puan verilmektedir (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/gelisli.htm>).

Anadolu Öğretmen Liselerini tercih edecek adaylarda şu koşullar aranmaktadır (http://oyegm.meb.gov.tr/egitim/aol_tanitim.htm):

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- b) İlköğretim Okulu sekizinci sınıf öğrencisi olmak,
- c) İlköğretim okulunun altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarında sınıf tekrar etmemiş olmak,
- d) Evli olmamak,
- e) Öğrenim gördüğü ilköğretim okulunun 8 inci sınıf şube öğretmenler kurulunca aday gösterilmiş olmak.

Anadolu Öğretmen Liseleri arasındaki öğrenci nakilleri, nakil olunacak okulda, öğrencinin aynı sınıf ve alanında boş kontenjan bulunması ve yerleştirmeye esas puanının, bu okula aynı yılda kayıt yaptıran öğrenciler için uygulanan yerleştirmeye esas taban puanından az olmaması şartı ve puan üstünlüğü esasına göre ortalama yükseltme ve sorumluluk sınavlarının başlangıç tarihinin beş gün öncesinden, sınavların bitimine kadar olan süre dışındaki zamanlarda ilgili okul müdürleri tarafından yapılmaktadır. Fakat 9. sınıf öğrencilerinin nakil başvuruları, öğretim yılının başladığı tarihten itibaren bir ay geçtikten sonra yapılabilmektedir. Anadolu Öğretmen Liselerinin tamamı yatılılık özelliğine sahip değildir. Yatılı olan okulların ise bir kısmı sadece kız öğrenciler, bir kısmı sadece erkek öğrenciler, bir kısmı da karma öğrenciler için pansiyonu bulunmaktadır. Pansiyonu bulunan okulların kontenjanları sınırlıdır. Bu nedenle yatılılık için başvuran öğrencilerin tamamı parasız yatılı olarak okuyamamaktadır. Yatılı olarak okumak için gerekli şartları taşıyan öğrenciler, okul müdürleri tarafından; okula girişte esas alınan puanlar dikkate alınarak kontenjanlar doğrultusunda pansiyonlara kabul edilmektedir. Parasız yatılılığa başvuru şartları şu şekildedir (http://oyegm.meb.gov.tr/egitim/aol_tanitim.htm):

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- b) Anadolu öğretmen lisesine kesin kayıt yaptırmış olmak ve kayıt yaptırdığı okulda cinsiyetine uygun pansiyon bulunmak,

c) Uzun süreli tedavi gördüğünü sağlık kurulu raporu ile belgelendirenler hariç olmak üzere buldukları sınıfta bir yıllık olmak,

ç) Sınavın yapıldığı ders yılında okuldan tasdikname ile uzaklaştırma veya daha ağır bir ceza almamış olmak,

d) Ailenin bir önceki mali yıla ait yıllık gelir toplamından fert başına düşen net miktarın, içinde bulunulan mali yılın Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun (M) işaretli cetvelinde belirtilen Millî Eğitim Bakanlığı okul pansiyon ücretinden en azının üç katını geçmemek kaydıyla maddi imkânlardan yoksun bulunmak.

Anadolu Öğretmen Liseleri, Okul Pansiyonları Yönetmeliğine göre, Milli Eğitim Bakanlığı parasız ve yatılı okutulacak öğrenciler için pansiyon açabilmektedir. Pansiyonun bağlı bulunduğu okul müdürü, kanun, tüzük, yönetmelik ve emirler çerçevesinde pansiyonun yönetiminden ve diğer hizmetlerinden sorumludur. Bu hizmetleri yürütmek üzere sorumluluk alan müdür yardımcısının görevleri şu şekildedir (Gül, 1994: 9):

1. Yatılı öğrencilerin, disiplin, düzen, temizliğini sağlar.
2. Evcı çıkan yatılı öğrencilerin işlemlerini yapar.
3. Etütlerin verimli yürütülmesini sağlar.
4. Yatılı öğrencilerin ziyaretçi yer ve saatlerini düzenler.
5. Banyo, çamaşırhane, yatakhane ve diğer bölümlerin temiz ve tertipli tutulmasını sağlar.
6. Tabelaya göre çıkan günlük erzakın pişirilmesini kontrol eder, günlük tabelayı hazırlar.
7. Belleticilerin nöbet çizelgelerini hazırlar.

Ambar memuru, aşçı ve diğer yardımcı personeller yaptıkları çalışmalardan müdür yardımcısını karşı sorumludurlar. Okul müdürü muayene ve teslim alma işlemleriyle ilgili kararları imzalar. Okul pansiyonunda bulunan sağlık görevlileri şu görevleri yaparlar (Gül, 1994: 10):

1. Öğrencileri sağlık muayenesinden geçirerek bakım altına alınacak öğrencilerin listesini okul müdürlüğüne verirler.
2. Her gün okul müdürünün belirteceği saatte okullara gelerek muayene yaparlar, durumları defterlere yazarlar.
3. Okulun bölümlerini sık sık kontrol ederek alınacak tedbirleri okul müdürlüğüne bildirirler.
4. Ders yılı sonunda sağlık durumlarıyla ilgili bir rapor düzenlerler.

Anadolu Öğretmen Liselerinde bakanlık tarafından belirlenen öğretim programları uygulanmaktadır. Daha önceki öğretim programlarında, yabancı dil ağırlıklı eğitim verilirdi. Ancak Talim Terbiye Kurulu'nun 14.07.2005 tarih ve 197 sayılı kararı ile kabul edilen program uygulanmaktadır. Bu programa göre, tüm Anadolu Öğretmen Liselerinde 9. sınıflarda ortak dersler verilmektedir. 10. sınıftan itibaren de öğrenciler Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik yabancı dil gibi alanlara yönelebilmektedirler. Bu programlar ortak genel kültür derslerinden, öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerini tanıyıp anlamalarına, geliştirmelerine ve yöneldikleri alanlarda çalışmalarına imkânı sağlayan derslerden, öğretmenlik mesleği ile ilgili derslerden oluşur. Öğretim programları öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar, bilimsel gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli geliştirilmektedir. Anadolu öğretmen liselerinde tüm sınıflarda dersler; ortak dersler, alan dersleri ve seçmeli dersler olarak üç gruba ayrılmıştır. Öğrenciler, 10. sınıftan itibaren ilgi istek ve yeteneklerine göre; fen bilimleri, Türkçe- matematik, sosyal bilimler ve yabancı dil alanlarından birini seçerek öğrenimlerine devam edebilmektedir. Anadolu öğretmen Liselerinin her sınıfında Öğretmenlik Meslek Bilgisi dersleri 3 saat, Resim veya Müzik dersleri 1 saat, kalan dersler ise diğer Anadolu liselerinde okutulan derslerin aynısı olmak üzere, haftada toplam 37 saatlik dersler uygulanmaktadır. Bununla birlikte “Millî Eğitim Bakanlığı Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği”nde yapılan yeni bir düzenleme ile Anadolu öğretmen liselerinde öğrenim gören 11. sınıf öğrencilerinin, 2007–2008 Eğitim-Öğretim yılından itibaren, beş gün süreyle ilköğretim okullarında gerçekleştirilecek, “Uygulamaları İzleme Etkinlikleri” ne katılmaları zorunluluğu getirilmiştir (http://oyegm.meb.gov.tr/egitim/aol_tanitim.htm). 2009–2010 Eğitim-Öğretim yılı programına göre Anadolu Öğretmen Liseleri'ndeki bölüm ve ders çizelgesi şu şekildedir:

Dersler	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Dil ve Anlatım	2	2	2	2
Türk Edebiyatı	3	3	3	3
Din Kültürü	1	1	1	1
Tarih	2	2	-	-
İnkılap Tarihi	-	-	2	-
Coğrafya	2	2	-	-
Matematik	4	-	-	-
Geometri	2	-	-	-
Fizik	2	-	-	-
Kimya	2	-	-	-
Biyoloji	2	-	-	-
Sağlık	2	2	-	-
Felsefe	-	-	2	-
Yabancı Dil	10	4	4	4
2. Yabancı Dil	-	2	2	2
Resim- Müzik	2	1	1	1
Millî Güvenlik	-	1	-	-
Trafik	-	-	1	-
Öğretmenliğe Giriş	-	2	-	-
Türk Eğitim Tarihi	-	-	-	1
Eğitim Psikolojisi	-	2	-	-
Eğitim Sosyolojisi	-	-	3	-

Tablo 3

Alan Dersleri
Fen Bilimleri Alan Dersleri

Alan Dersleri	10. Sınıf	11. sınıf	12. sınıf
Matematik	4	4	4
Kimya	2	3	3
Biyoloji	2	3	3
Geometri	2	2	2
Analitik Geometri	-	-	2

Tablo 4

Sosyal Bilimler Alan Dersleri

Alan Dersleri	10. sınıf	11.Sınıf	12. sınıf
T. Dili ve anlatım	4	5	5
Türk Edebiyatı	4	4	4
Tarih	4	4	-
Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi	-	-	4
Coğrafya	4	4	4
Psikoloji	2	-	-
Sosyoloji	-	2	-
Mantık	-	-	2

Tablo 5

Türkçe-Matematik Alan Dersleri

Alan Dersleri	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Dil ve Anlatım	4	4	5
Türk Edebiyatı	4	4	4
Matematik	4	4	4
Geometri	2	2	2
Analitik Geometri	-	2	2
Coğrafya	4	2	2

Tablo 6

Yabancı Dil Alan Dersleri

Alan Dersleri	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Dil ve Anlatım	5	4	4
Yabancı Dil	12	12	12

Tablo 7

2009–2010 Eğitim-Öğretim yılına ait Anadolu Öğretmen Liseleri programında görüldüğü üzere, Köy Enstitüleri ve İlköğretmen Okulları programlarında yer alan kültürel ve sanatsal etkinlikler Anadolu Öğretmen Liseleri programında yer almamaktadır. Köy Enstitülerinde ve İlköğretmen Okullarında verilen kültürel ve sanatsal etkinlikler öğrencileri derslerde ve günlük yaşantılarında daha etkin kılmıştır. Ancak günümüz Anadolu Öğretmen Liseleri Programlarında bu tür etkinliklerin yer almaması öğrencilerin kültür ve sanatsal etkinliklerinden ziyade, bilimsel etkinliklere ve derslere yönlendirmektedir.

Ders araç-gereçleri, mekân ve ödenek bakımından geniş imkânları bulunan Anadolu Öğretmen Liselerinde öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelimleri açısından farklı görüşlere sahi olduğu görülmektedir. Bu problemin esas nedeni öğrencileri Anadolu Öğretmen Liselerinden mezun olduktan sonra, öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarını tercih etmemeleridir. Bu nedenle öğrencilerin, lise birinci sınıftan itibaren öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına yönelmelerini sağlayacak etkinliklerde bulunması önemlidir (M.E.B., 1993: 242). Erşen, Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerine tanınacak imkânlarla ilgili olarak şu açıklamaları yapmaktadır (Yılmaz, 2002: 36):

“254 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’nda gerekli değişiklikler yapılması ve böylece Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu olacak öğrencilerin öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına ve eğitim uzmanı yetiştiren programlara sınavsız girişlerin sağlanması yolu araştırılmalıdır. Bu sağlandığı takdirde öğrencilere öğretmenlik ideal ve coşkusunu ortaöğretim seviyesinden itibaren verilmiş olacaktır.”

Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencileri genelde eğitim fakültelerini tercih etmemektedirler. Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları orta düzeydedir. Bunun nedeni öğrencilerin Anadolu Öğretmen Liselerini tercih etme amaçlarının öğretmen olmak için değil, bu okulların diğer genel liselere oranla daha iyi eğitim vermesi olarak gösterilebilmektedir (Güleçen ve diğerleri, 2008: 153).

Anadolu Öğretmen Liselerinde verilen eğitim kaliteli olduğu için Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu bu okulları tercih etmektedirler. Bu bağlamda öğrencilerin bu okulu tercih etmelerinde bu okulların öğretmen yetiştirme fonksiyonları ikinci planda kalmaktadır (Çetin ve Çetin, 2006: 11). Nitekim Anadolu Öğretmen lisesini kazanan öğrenciler, bu okulu kazandıklarından dolayı memnun olmamaktadırlar. Başta Fen Liseleri olmak üzere başka okulları kazanmak istemektedirler. Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencileri üniversite sınavlarında çoğunlukla öğretmenlik mesleği dışındaki diğer meslekleri seçmektedirler (Çoban, 2004: 61).

B) ERGANİ ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ'NİN TARİHÇESİ

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde daha evvel belirlenmiş bir yerde yeni bir enstitü kurulması planlanmıştı. Bu enstitünün kurulma işi Akçadağ Köy Enstitüsüne verilmişti. Akçadağ, kendinden ayırabildiği insan ve araçlarla Ergani' ye göç etmişti. 1 Haziran 1944 günü Ergani istasyonundaki araziye çadırlar kurulmuştu. Bayrak direği dikilmiş bayraklar çekilmişti. Ertesi gün Hoşot Ovası'nı dolduran kazma, kürek ve türkü sesleri ovayı adeta canlandırmıştı. Daha ilk günden, yapılar için gerekli taş, kum, kereste, kireç, tuğla gibi gereçlerin sağlanmasında rastlanan güçlükler, maliyecilerin enstitü yasalarına olan yabancılıklarından doğma engellerle birleşince üzüntülü bir durum başlamıştı. Özellikle taşıt aracı bulmak neredeyse imkânsız olmuştu. Külüstür bir kamyonla kum çekmek için, lastiklerin eskimesini önlemek üzere bir ekip; kamyonun önünde giderek yoldaki taşları temizlemişti. Öğrenciler bu gibi işlerle uğraşırken O dönemin İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç yanına birkaç Köy Enstitüsü müdürünü alarak o bölgeye gitmişti. Yapılan işleri inceleyen Tonguç bir telgraf yazısıyla diğer enstitülerden de sekiz yapıcılık ekibinin bölgeye gönderilmesini istemişti. Bir hafta içinde bir yandan yapılar için araç gereçler sağlanırken öte yandan yeni gelecek ekipler için gerekli ranza, yatak takımı, kap-kacak hazırlığına girilmişti. Çoğu malzeme Akçadağ Köy Enstitüsü'nden gönderilmişti. Ayrıca Pamukpınar'dan bir vagon kereste ve çift atlı bir araba ile bir öküz arabası ve tomruk bölgeye gönderilmişti. O zamanlar Dikili bir ağacı olmayan Dicle, bir kaç ay sonra sekiz yapısı, düzenli yolları ve fidanlarıyla, bahçeleriyle meydana çıkıvermişti (Tekben, 1976: 149, 150).

Dicle Köy enstitüsü'nde temel atma heyecanı

Dicle Köy Enstitüsü'nde ilk ağaçlar dikilirken

Yılanlar çıyanlar yatağıydı
 Hoşot ovası
 Hayvanlar bile sıtma olurdu
 İçince suyundan
 Tüm alan taşlık
 Dizboyu sararmış otlar
 Alabildiğince bataklık
 Bin dokuz yüz kır üçün yazında
 Kazmalarla kürekler kalkıp indi
 Hoşot düzündü
 On üç on sekiz arası delikanlılar
 Göç ettiler Hoşot' a dört bir koldan
 Kepir' den/ Pulur' dan / Düziçi' den
 Ortaklar' dan
 Beşikdüzü/ Yıldızeli
 Gönen ve Gököy' den
 Halaylar horonlar teperek
 Girdiler Hoşot ovasına..

Dicle ve 17 Nisan adlı şiirinde Enver Atılğan Dicle köy Enstitüsünün kuruluşunu bu şekilde anlatmıştı. Bu coşkunun neden 17 Nisan 1940'da Köy Enstitüleri'nin kuruluş kararı çıktıktan sonra, 14 Köy Enstitüsünün Anadolu'nun verimli topraklarında peş peşe açılmasıydı. Bu sayı sonradan 21'e çıkmıştı. Bunlardan biri de Dicle Köy Enstitüsü idi. Dicle Köy Enstitüsü Ergani'nin simgelerinden biri olmuştu. Ergani, Dicle Köy Enstitüsü ile anılır olmuş, bu enstitü ile özdeşleşmiş hale gelmişti (Üzülmez, 2005: 159).

Dicle köy enstitüsü tren yoluna yakın ekilip biçilemeyen ve çevrece tekin sayılmayan "Hoşot Ovası" denilen 850 dekarlık bir alanda kurulmuştu. Su konusunda tarla ortasında yeterli olmayan bir gözeden yararlanılmaya çalışılmıştı. Daha sonradan bu gözeden bahçeleri bile sulayabilecek kadar, su elde edilmişti. Bu noktada Elazığ'ın Han köylülerinin deneyimlerinden ve çalışmalarından da yararlanılmıştı (Evren, 1998: 30).

Dicle Köy Enstitüsü' nün ilk müdürü Nazif Evren, Enstitü'nün kuruluşunu şu kelimelerle dile getirmişti (Evren,1998: 83- 87):

"1944 Haziranydı. Zülküf Dağı'nın eteğinde, bu dağdan inen suların yarık yarık ettiği toprağı, içindeki sinekli bataklık gözesi ekilip biçilemeyen ve tekin sayılmayan Hoşot Ovası' ndaydık. Elimizdeki tek malzememiz olan ve Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü'nden devren gelen iki öküz, iki at, hem öküzlerin hem de atların koşulabileceği bir araba ile sonu meçhul bir maceraya atılmıştık.

Elimizde, enstitünün yapım planını gösteren 223 sayılı tebliğler dergisi, bakanlığın 50.000 liralık ödeneği ve enstitünün kuruluşuna yardım için geleceği bildirilen Çifteler, Kızılcıullu, Gönen, Pazarören, Cılavuz, Hasanoglan ve Akçadağ Köy Enstitüsü'nden öğrenciler vardı. Yardıma geleceği bildirilen yedi ekipten şimdilik sadece Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü ekibi gelmiştir.

Ergani istasyonundan 600 metre kadar uzaktaki 850 dekarlık arazide Dicle Köy Enstitüsü kuruluş macerası başladı. Kazmalarımızı öncelikle içine girilip oturulabilecek ve ders yapılabilecek kapalı bir alana, bir yaşam alanına sahip olabilmek için vurduk. Tepemizde sarı saçlarıyla bize gülümseyen, akşama kadar bizi yalnız bırakmayan sıcak bir güneş vardı. Hoşot ve Gevran Ovası'ndan esen yeller, güneşin yakıcı ve kavurucu sıcaklığı yüzümüze çarpıyor; fırından yeni çıkmışçasına yakan bu sıcaklığı Tilhuzur Köyü'ne doğru götürüyordu. Kavrulmuş ve kararmış yüzümüzden umut, sıcaklığın çatlattığı dudaklarımızdan yöresel türküler ve tebessüm eksik olmuyordu.

Şimdi yedi enstitüden gelen yedi ekibimiz de aramızdaydı. Gücümüze güç, cesaretimize cesaret, umutlarımıza umut katmışlardı. Yiyeceklerimizi Akçadağ'dan gelen öküz arabasıyla Ergani'den sağlıyorduk. Odun ve kömür alabilecek kadar paramız yoktur. Akçadağ Köy Enstitüsü'nün yaptığı çardağın altında yemeklerimizi etraftan topladığımız çalı çırpılarıyla pişiriyorduk. Eğitime olan inancın bize verdiği gücü, Çifteler'den aşçı Kadir Usta'nın hazırladığı yemeklerle daha da arttırıyorduk. Her yönden güçlü olmalıydık. Çünkü yokluktan bir varlık meydana getirmeye çabalıyorduk. Bir eğitim enstitüsü yani bir gelecek hazırlamak gibi zor bir görev üstlenmiştik.

Pazarören Köy Enstitüsü ekibinin yaptığı hamam devreye girene kadar banyo ihtiyacımızı yakınımızdaki istasyonda lokomotifin suyunu veren bir kuyudan karşıladık. Kuyunun suyu sıcaktı ve her gün bir ekip yıkanıyordu.

Yontma taştan kapı pencere pervazları ve derz ile süslü duvarlarıyla gün be gün yükselen enstitünün yanında ona paralel olarak çorak toprakta hızla yeşilleniyordu. Ekipteki bayan öğretmen ve öğrenciler duygusalıklarını, inceliklerini enstitünün civarına diktikleri ağaç fidanlarına ve rengarenk çiçeklere yansıtmışlardı. Fidanlara ve çiçeklere suyla beraber sevgilerini de veriyorlardı. Evet, sevgi ve ulvi bir duygu. Önünde ne durabilmiş ki çorak toprak çoraklığından inat edebilsin.

Sıtma aleti ve tombul karınlı sivrisinekler bize alışık olduğumuz sivrisinek sesi gibi vız geliyordu. Ekmeksizlik, katıksızlık bizi korkutmuyordu. Çünkü biz korku ölçütümüzü ekmeksizliğe değil emeksizliğe bağlamıştık. Kumumuz, çimentomuz yoktu ancak ummanlar gibi bitmez tükenmez sevgimiz, tuğlaları birbiriyle ayrılmazcasına bağlayan yüreğimiz vardı, inancımız vardı. Kana kana içebileceğimiz bilgilerimiz, kitaplarımız, dergilerimiz vardı. Yumuşak yataklarımız, ipek elbiselerimiz yoktu, ancak herkesle paylaşabileceğimiz yıldız yorganlarımız, ana kucağı gibi yumuşak toprak döşeklerimiz, ottan yastıklarımız vardı. Umutlarımız vardı. Okuyacak ve okutacakların yetişeceğine olan inancımız, umutlarımız vardı.”

Nazif Evren ve eşi enstitüye ilk gelen traktörle tarla sürerken

Dicle Köy Enstitüsü kurulduktan sonra, Enstitüye öğrenci olarak, çevre illerden çoğunluğunu eğitimli okul çıkışlı öğrencilerin oluşturduğu gruplar alınmıştır. Ancak bölge iller olan Diyarbakır, Mardin, Urfa, Hakkâri, Van, Bitlis gibi illerin köylerinde 5 sınıflı ilkokul neredeyse yoktu. Bu nedenle Enstitü’de açılan hazırlık sınıflarında bu öğrenciler, kısa bir sürede sıkı bir çalışma ile enstitü sınıflarına yerleştirilmiştir. İlk dönemlerde belli noktalarda açılan eğitim kursları daha sonra Köy Enstitüleri bünyesinde açılmaya başlanmıştır (Evren, 1998: 28).

1945 yılının sonbahar aylarında tamamlanmaya çalışılan Dicle Köy enstitüsü’ne 1 yıl içinde diğer enstitülerden yardıma gelen ekiplerle beraber 17 bina yaptırılmıştı. Diyarbakır, Urfa, Bingöl, Van, Bitlis gibi illerden 350 öğrenci alınıp, öğrenime başlanılmıştı. Enstitü’yü aydınlatmak için elektrik olmadığından geceleri gemici fenerleri, lükslerle çalışmalar yürütülmeye çalışılmıştı. Ordudan temin edilen bir elektrik motoru bakanlık tarafından bölgeye gönderilmişti. Ancak bu motorun binalara montesi yapılması ve tesisatların kurulması gerekliydi. Bu o dönemin fiyatıyla 25.000 liranın üstünde bir maliyet gerektiriyordu. Nazif Evren o günlerde enstitüye gelen Tonguç’tan ödenek istemişti. Ancak Tonguç en kısa sürede bölgeye ekip göndereceğini söylese de bir aydan fazla zaman geçmesine rağmen bölgeye ekip gitmemiştir. Fakat bir sabah Ankara-Diyarbakır-Kurtalan treninin üçüncü mevkiinden bir çocuk inmiş doğruca Nazif Evren’in yanına gitmişti. Adının Hasan Gülel olduğunu ve Hasanoğlan Köy enstitüsü öğrencisi olduğunu belirtmişti. Yapılacak elektrik işi için geldiğini söylemişti. Ancak Nazif Evren bu çocuğun bu çelimsiz haliyle bu işi yapabileceğine

inanmamıştı. Onun yol yorgunu olduğunu düşünerek dinlenmesini istemişti. Aradan yaklaşık iki saat geçtikten sonra Hasan Gülel elinde bir listeyle Nazif Evren'in yanına gitmişti. Hasan Gülel bu iki saat içinde uyumamış, okul başkanı ile okul binalarını gezmiş, ölçmüş, biçmiş, motorun ambalajını açıp kontrol etmişti. Nazif Evren sipariş listesini alıp muavin arkadaşı Nuri Bayer'i görevlendirmişti listedeki ihtiyaçların alınması için. Bu hazırlıkların içinde yüksekliği 7,5–8 metre, üst çapı da 15 cm. den aşağı olmayacak şekilde 20 tane direk vardı. Ancak iki gün geçmesine rağmen siparişler karşılanmayınca Hasan Gülel öfkelenmişti. Hasan Gülel öfkesini şu sözlerle dile getirmişti: *“Size listeyi vereli iki gün oldu. Hala hiçbir şey yok ortada. Hani direkler? Niye ilgilenmiyorsunuz bu işle?”* Hasan Gülel'in bu sözlerine hak veren Nazif Evren onunla beraber kamyonla binip Diyarbakır'ın yolunu tutmuştu. Direkleri Diyarbakır'da değil, ancak Mardin yolu üzerinde bir kavaklıkta bulabilmişlerdi. Direkleri alıp gece yarısı enstitüye götürmüşlerdi. Hasan Gülel ertesi sabah öğrencilerle beraber işe başlayıp on gün içinde fakülteye ışığı getirmişti. 25.000 liralık bu iş 2.500 lirayı geçmemişti bile. Böylece Hasan Gülel Dicle Köy Enstitüsü'nün “Hasan Ağabeyi” olmuştu (Evren, 1976: 126-127).

Hasan Gülel çalışırken (Evren, 1976: 126).

Dicle köy enstitüsü'nde 500 kadar öğrenci vardı. Çoğu bekâr olmak üzere, kadınlı erkekli 30'a yakın öğretmen vardı. Çalışma günlerinde enstitü dışına çıkılmazdı, yasaktı. Sadece cumartesi günleri öğleden sonra Ergani'ye gidilmeye, pazar sabahları ise istasyona gitmeye izin verilirdi. Öğrenciler Pazar sabahları okulca istasyona gider, trenlere bakarlardı. İstasyonda elinde kavalı, yanında kızıyla beraber bir adam bulunurdu. Adam kavalıyla acıklı şarkılar çalarken, kızı da onu ceketinden tutup yürütürdü. Kızı bir eliyle de verilen paraları toplardı. Kompartımanların pencerelerinden atılan paraların yanı sıra yolcuları uğurlamaya, karşılamaya gelenler de kavalcıya para verirdi. Baba-kız gün boyu trenlerin hiçbirini kaçırmazlardı, dilenirdi (Binyazar, 2009: 30).

Dicle Köy Enstitüsü'nde kurulan sermaye ile hayvancılık ve tarım yapıldı. Aynı zamanda bağ ve meyve bahçeciliği de yapıldı. 1000 dönümlük geniş bir arazide hububat ekimi yapıldı. Damızlık boğa ve inek beslenerek, tavuk çiftçiliği yapılarak okulun ihtiyacı karşılanırdı. Derslikleri, atölyeleri, yemekhanesi, sinema, konferans salonu, fırını ve lojmanlarıyla okul büyük bir merkez gibiydi. Köy çocukları parasız yatılı olarak okurdu. İlk ve tek öğretmen yetiştiren bir kurum olduğu için bölgede önemli bir işlev görürdü. Zamanında Güneydoğu'nun üniversitesi niteliğinde olan bu okul birçok idealist ve yetenekli genç öğretmenler yetiştirmiştir. (Aslan, 1998: 78).

“Dicle İlköğretmen okulunun Ergani halkına iki yönden faydası olurdu: 1) Çalışanların Erganili olması, işsizlere iş imkânı sunması. 2) Ergani sınırları içinde olması, Ergani halkının özellikle köylü çocukların aydınlanmasına katkıda bulunmuştur. O Dönemin Müdürü Hüsnü Dikeçligil öğrencilerine ‘Anadolu’ nun bağrından fişkıran gençler’ diye hitap ederdi. Öğrenciler yakınlarını karşılardı. Mezunlardan önemli yerlere gelenlerden bazıları: Mehmet Açar: Ankara Konservatuarında hoca, Mehmet Vicdan: Milli Eğitim Müdürü, Mehmet Köylüoğlu: Çerkez kökenli, Sivas Bağ kur Bölge Müdürü, Durdu Mehmet Şahin: Elbistan Köy ziraat mühendisi, Şükrü işler: Atölye öğretmeni idi daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı genel Müdürü yardımcılığını yapmıştır, Resul Aslan: Yargıtay 10. Dairesi Başkanlığını yapmış sonra avukatlık yapmıştır., Askeri Baran: Matematik profesörü olmuştur.”

Mehmet Yılmaz

Dicle İlköğretmen Okulu Eski Öğrencisi

(25. 20. 2010 Tarihli görüşme)

Dicle Köy Enstitüsü'nde karma eğitim uygulanmasına rağmen, okulun arşivinde kız öğrencilere ait bilgiler bulunmamaktadır. Enstitü'nün 1944–1954 yılları arası künye defterine göre öğrenci sayıları şu şekildedir (Aküzüm, 2006: 58):

Yıl Aralığı	Öğrenci Sayısı
1944- 1945	34
1945- 1946	206
1946- 1947	87
1947- 1948	99
1948- 1949	118
1949- 1950	195
1950- 1951	135
1951- 1952	142
1952- 1953	80
1953- 1954	57
Genel Toplam	1143

Tablo 2

Ergani ilçesinin 5 kilometre güneyinde kurulan enstitünün yaklaşık 2.000 dönüm tarım toprağı vardı. Okulun eğitime başladığı dönemde okul müdürü Nazif Evren'di. Evren'in okulun yapımında çok katkısı bulunmuştu. İsmail Hakkı Tonguç ve dönemin milli eğitim müdürü zaman zaman okula ziyaretlerde bulunup okulda incelemeler yapmışlardı. Öğrencilerle beraber yemekhanede yemek yiyip, her defasında okuldan memnun bir halde ayrılmışlardı. 26.03.1946 tarih ve 46/57 sayılı yazıyla memnuniyetlerini dile getirmişlerdi. Ancak Nazif Evren, 18 Nisan 1947'de Dicle Köy Enstitüsü'ndeki görevinden alınarak başka bir yere gönderilmişti (Üzülmez, 2005: 163).

1950 yılında iktidarın önceki muhalif partiye geçmesiyle beraber, eski iktidarın eğitim politikalarına yönelik eleştiriler şiddetlenmiştir. 1952 yılında yeni iktidarın Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri “gerçek öğretmen” yetiştirmek amacıyla yeni bir düzenlemeye gidileceğini açıklamıştır. Bu durum üzerine, 1952–1953 Eğitim-Öğretim yılında önce öğretmen okulu ile köy enstitülerinin programları birleştirilmiştir. Düzenlenen bu program, 1953 yılında toplanan 5.Milli Eğitim Şurası'nda kabul edilmiştir. 1954 yılı Ocak ayında çıkarılan 6234 sayılı “Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun” ile Köy Enstitüleri uygulamasına son verilmiştir (Binbaşıoğlu, 1995: 19, 20). Köy Enstitüleri uygulamasına son verilmesiyle beraber Köy Enstitüleri ‘İlköğretim Okulları’ adını almıştır. Uygulanan bu yeni program doğrultusunda Dicle Köy Enstitüsü ‘Dicle İlköğretmen Okulu’ adını almıştır.

Dicle Köy Enstitüsü 1955 yılında kapatılmasına rağmen Enstitünün etkileri 1970’li yıllara kadar devam etmiştir. 1960’lı yıllardan 1972 yılına kadar Dicle İlköğretmen Okulu topraklarında ekip biçme işlerinin yapılması, enstitülerin etkisinin devam ettiğinin bir göstergesidir. Ancak köy şartlarının değişmesi ve halkın şehirleşmesiyle beraber, toplumun beklentileri değişmiştir. Bu beklentiler doğrultusunda İlköğretmen Okullarının programlarında düzenlenme yapılmıştır. Dicle İlköğretmen Okulu yetiştirdiği öğrenciler ile yöre halkının beklentilerini en iyi şekilde karşılamış ve yurt genelinde örnek bir okul olmuştur. Dicle İlköğretmen Okulu çok sayıda idealist öğretmen yetiştirmiştir. Bu idealist öğretmenler ülkemizin eğitim kalitesine katkı sağlamıştır.

1960’lı yıllarda süt, peynir, yoğurt, yumurta, tavuk ve elma gibi ürünler Dicle İlköğretmen Okulu'ndan Ergani' ye getirilip satılırdı. Okuldaki geniş topraklarda traktörlerle buğday ekilip, biçilirdi. Bu ekme-biçme işleri 1972’li yıllara kadar sürmüştü. Bu durum göstermektedir ki, ilk modern tarım araçları Ergani’de Dicle Köy Enstitüsü’nde kullanıldı(Üzülmez, 2005: 161–164).

“Dicle İlköğretmen Okulu’nda yabancı eserlerden oluşan tiyatro çalışmaları yapılırdı. Aylık gazete çıkarılırdı. İdeoloji kavgası yoktu. Şapka, kravat vs formaları okul verirdi. Öğretmen lisesini bitirenler 3. dereceye Eğitim Yüksek Enstitüsünü bitirenler 1. dereceye kadar yükselebilirlerdi. Cumartesi günleri dahi etüt yapılırdı. Şubat ayından sonra köylerde staj yapılırdı. Normal sınavlar yazılı şekilde olurdu. Bitirme sınavı mülakat şeklinde olurdu. Köylüler okula at verirdi, şehre at ile inilirdi. Hayvancılık, tavukçuluk yapılırdı. Çay kazanlarda kaynatılırdı. Alüminyum tabaklarda çay içilirdi. Pirinç dahi ayıklanmadan yapılırdı. Piyano, flüt, keman, mandolin gibi müzik aletleri bulunurdu. Resim, müzik derslerine önem verilirdi. Müzik dersinden dahi ikmale kalanlar olurdu. Marangozluk, işlik, tahta oymacılığı yapılırdı. Yemekhanelerde, yatakhanelerde soba yoktu. Din Bilgisi Derslerine Salih Şeker, Coğrafya Derslerine Asiye Acet, Beden eğitimi Derslerine Ahmet Erdem, Psikoloji Derslerine Nurettin Fidan girerdi.”

Necati Yılmaz

Dicle İlköğretmen Okulu Eski Mezunu

(16. 08. 2010 Tarihli görüşme)

Dicle İlköğretmen Okulu’nda öğrenciler, Talim Terbiye Kurulu’nun 7.12.1955 tarih ve 15 sayılı kararı ile kabul edilen Öğretmen Okulları İdare, Disiplin ve İmtihan Yönetmeliği’ne göre alınmıştır. Yine bu yönetmeliğin 102/a maddesince yatılı öğrenciler bakanlıkça tespit edilen bölgelerden alınmıştır. Kadrosu müsait olan İlköğretmen Okulları’nın birinci sınıflarına gündüzlü öğrenci de alınabilirdi (Arslanoğlu, 1998: 95).

Dicle İlköğretmen Okulu’nda görev alan öğretmenlerden birkaçı:

1955–1957 yılı öğretmenleri: Belkıs Çorapçı (Fen Bilgisi Dersi Öğretmeni), Nurettin Ceran (Fen Bilgisi Dersi Öğretmeni), Cavit Kiper (Tarım Dersi Öğretmeni), Mehmet Yetenç (Meslek Dersi Öğretmeni)

1967–1969 yılı öğretmenleri: Şükrü Kuran (Tarih Dersi Öğretmeni), Sefer Bal (Fen Bilgisi Dersi Öğretmeni), Hüseyin Abraz (Fen Bilgisi Dersi Öğretmeni), Tahsin Çetin (Tarım Dersi Öğretmeni), Emin Gülses (Fen Bilgisi Dersi Öğretmeni), Hasan Dağ (Meslek Dersleri Öğretmeni)

1971 yılı öğretmenleri: Ergün Çoban (Fen Bilgisi Dersi Öğretmeni), Nurten Çoban (Edebiyat Dersi Öğretmeni), Ökkeş Aykanat (Tarih Dersi Öğretmeni), Hüseyin Kayılmaz (Edebiyat Dersi Öğretmeni), Hasan Şahin (Meslek Dersleri Öğretmeni), Ahmet Demir (Fen Bilgisi Dersi Öğretmeni), İrfan Oktaylar (Beden Eğitimi Dersi Öğretmeni), Duran Çillioğlu (Resim Dersi Öğretmeni)

1973 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu’nun yayımlanmasıyla beraber, öğrencilerin hangi eğitim basamağında olurlarsa olsun, yüksek öğretim düzeyinde yetiştirilmesi

amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 1974–1975 Eğitim-Öğretim yılından itibaren İlköğretmen Okulları ‘Öğretmen Lisesi’ haline getirilmiştir. Bu okullardan mezun olanlara üniversitelerin herhangi bir bölümüne girebilme ya da 2–3 yıllık Eğitim Enstitülerine ve 4 yıllık Yüksek Öğretmen Okullarına girebilme şansı verilmiştir. 1982 yılında Öğretmen Liseleri programına diğer liselerden farklı olarak meslek dersleri de konulmuştur. 1989 yılından itibaren Öğretmen Liseleri ‘Anadolu Öğretmen Lisesi’ olarak değiştirilmiştir. Ayrıca bu tarihten itibaren, üniversite seçme ve yerleştirme sınavlarında öğretmenlik mesleğini ilk 10 tercihe alan ve kazanan öğrencilere 200.000 lira, daha sonra artan miktarda aylık burs vermeye başlanmıştır (Binbaşoğlu, 1995: 21). Dicle İlköğretmen Okulu 1975–1988 yılları arasında ‘Dicle Öğretmen Lisesi’ olarak eğitim-öğretim sürecine devam etmiştir. Ancak 1988–1989 Eğitim-Öğretim yılında Öğretmen Liselerinin ‘Anadolu Öğretmen Lisesi’ haline getirilmesiyle beraber, Dicle Öğretmen Lisesi “Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi” halini almıştır.

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi ‘Anadolu Öğretmen Lisesi’ statüsünde olduğu için okuldaki öğrencilerde küçük yaşlardan itibaren öğretmenlik mesleğine yönelik bir eğitim görülmektedir. Ayrıca okulda verilen kaliteli eğitim ve okulun öğrencilerine sağladığı yatılılık hizmeti nedeniyle, bu okulu tercih eden öğrencilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Ayrıca Anadolu Öğretmen Lisesi statüsündeki okulların, öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarını seçen öğrencilere ek puan verilmesiyle beraber, Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi öğretmenlik mesleğine karşı ilgili olan öğrencileri, eğitim fakültelerine kazandırmaya devam ettirmektedir.

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi’nde, okulun kuruluşundan bu yana görev yapmış müdürler ve bu müdürlerin görev yılları şu şekildedir:

1. Dicle Köy Enstitüsü: 1944–1948 “Nazif EVREN”, 1948–1950 “Hilmi BİLGİNER”, 1950–1951 “Rıza DİKMEN”

2. Dicle İlköğretmen Okulu: 1951–1955 “Hüsni DİKEÇLİGİL”, 1955–1959 “Burhanettin CANATAN”, 1957–1959 “Zeki SEZER”, 1959–1962 “Osman BEKTAŞOĞLU”, 1962–1964 “Rahmi DÖNMEZ”, 1965–1967 “Hüseyin ABRAZ”, 1967–1969 “Muzaffer ONUR”, 1969–1971 “Hüseyin DENGE”, 1971–1975 “Mehmet DUMAN”

3. Dicle Öğretmen Lisesi: 1975–1977 “Necati EKEN”, 1977–1980 “Mahmut AKTOP”, 1980–1984 “Cemal TANTEKİN”, 1984–1988 “Mustafa TEKDEMİR”, 1988- _ “M. Salih DEMİR”

4. Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi: _ - 1991 “M. Salih DEMİR”, 1991–1995 “Ali EROL”, 1995–1996 “Amer AKTAŞ”, 1996–1997 Reşat “TONKUÇ”, 1997–1999 “M. Şah GÜÇLÜ” 2008–2010 “İbrahim ERDUR”, 2010- _ “Ömer BOZDOĞAN

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi diploma defterlerine göre, Dicle Köy Enstitüsü'nden bu yana mezun verilen ve tasdikname alan öğrenci sayısı ortalama olarak şu şekildedir:

Mezunlar:

1944–1948	:	53 Mezun vermiştir.
1948–1955	:	509 Mezun vermiştir.
1955–1960	:	367 Mezun vermiştir.
1960–1970	:	836 Mezun vermiştir.
1970–1980	:	1061 Mezun vermiştir.
1980–1994	:	673 Mezun vermiştir.
1994–2000	:	523 Mezun vermiştir.
2000–2009	:	517 Mezun vermiştir.

Tasdikname Alanlar:

01.01.1953–01.11.1990	:	188 Tasdikname
21.09.1990–02.12.2009	:	397 Tasdikname

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi 2009–2010 Eğitim-Öğretim yılında 65 mezun vermiştir. Bu mezunlardan 6'sı kız öğrencidir. Mezunlardan 21'i ilk yerleştirmede üniversiteyi kazanmıştır

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin kuruluşundan bu yana kazandığı ödüllerden birkaçı:

- 1971–1972 Eğitim-Öğretim yılı Diyarbakır Erkek Liseler Arası Basketbol 2.si.
- 1971–1972 Eğitim-Öğretim yılı Diyarbakır Erkek Ortaokullar Voleybol 1.si.
- 1971–1972 Eğitim-Öğretim yılı Diyarbakır Erkek Ortaokullar Basketbol 1.si.
- 1972–1973 Eğitim-Öğretim yılı Genç Erkekler Kros Grup 1.si.
- 1972–1973 Eğitim-Öğretim yılı Erkekler Kros Grup Birinciliği takım 3.
- 1972–1973 Eğitim-Öğretim yılı Genç Erkekler Kros Türkiye Birinciliği takım 2.
- 1973–1974 Eğitim-Öğretim yılı Okul Spor Kolları Büyük Erkekler Masa Tenisi Diyarbakır 2.liği.
- 1973–1974 Eğitim-Öğretim yılı Okul Spor Kolları Genç Erkekler Futbol Diyarbakır 1.liği.
- 1973–1974 Eğitim-Öğretim yılı Okul Spor Kolları Gençleri Masa Tenisi Diyarbakır 3.sü.
- 1980–1981 Eğitim-Öğretim yılı Atatürk Kupası takım 1.liği.
- 1982–1983 Eğitim-Öğretim yılı Ergani Tanıtma ve Gençlik Şenlikleri Futbol 3.sü.

- 1989–1990 Eğitim-Öğretim yılı Bilim Adamı Yetiştirme Grubunca düzenlenen Ortaokul Arası Matematik Yarışmasında ‘Güney Doğu Bölgesi Teşvik Ödülü’.
- 2002–2003 Eğitim-Öğretim yılı Ergani Liseler Arası Futbol Turnuvası 3.lüğü.
- 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılı İlçe Voleybol Turnuvası 2.liği.
- 2008–2009 Eğitim-Öğretim yılı Atatürk’ü Anma Voleybol Turnuva 1.liği.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın yöntemi, veri toplama yöntem ve teknikleri, verilerin analizi ve dokümanların yorumlanması yer almaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma tarihsel bir alan araştırmasıdır. Araştırmada adı geçen okulun arşiv belgeleri ve konuyla ilgili baskılı kaynaklar kullanılmıştır. Bu arada belge ve kaynaklarda bulunmayan belgelere ulaşabilmek için canlı kaynaklara başvurulmuştur.

Veri Toplama Yöntem ve Teknikleri

Araştırmada ilk adım olarak literatür taraması yapılmıştır. Bu maksatla; Ankara, İstanbul ve Diyarbakır'da milli kütüphaneler ve üniversite kütüphaneleri taranmış, gerekli notlar alınarak bilgiler toplanmıştır. Ayrıca Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin arşiv belgelerinden, internet araştırmalarından ve belgelerde bulunmayan bilgilere ulaşabilmek için de canlı tanıklarla yapılan görüşmelerden faydalanılmıştır.

Verilerin Analizi ve Dokümanların Yorumlanması

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi Arşivindeki bilgiler incelendikten sonra örnekleri temin edilmiş ve dokümanlardan elde edilen verilerin betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Bu bağlamda, dokümanlar bütünüyle okunmuş ve genel temeller oluşturularak tezde sistemli bir şekilde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulgularına dayalı sonuç ve öneriler yer almaktadır.

SONUÇ

Eğitim olgusu bireye ilişkindir. İyi eğitim almış bireyler yetiştirmek bilgi çağı toplumunun bir gereğidir. Bu durum eğitim toplumsal işlevleri olduğunun bir göstergesidir. Öğretmen, eğitim kurumlarında eğitimin toplumsal işlevlerini yerine getirmede oldukça önemli bir etkidir. Çünkü öğretmenin görevlerinden biri de, toplumun sürekliliğini sağlayacak bireyler yetiştirmektir. Bu noktadan yola çıkılarak, öğretmenlik mesleğinin toplum kalkınmasında oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilmektedir. Ancak birey ve toplum üzerinde bu denli etkili olan öğretmen yetiştirilmesi ülkemizde var olan eğitim sorunlarının başında gelmektedir. Öğretmen yetiştirme problemi Osmanlı Dönemi'nden bu yana ülkemizin gündeminde yer almaktadır.

Türkiye'de ilkokul öğretmeni yetiştirme bağlamında ilk adım Darümuallimlerin açılması olmuştur. Eğitim kursları, Köy Enstitüsü, İlköğretmen okulları, Eğitim Enstitüleri ve Eğitim yüksek okulları bu süreci takip etmiştir. Darümualliminlerde şehir ve kasabalara öğretmen yetiştirilirken; kırsal kesimlere ilkokul öğretmeni yetiştirmek için eğitim kursları ve Köy Enstitüleri projeleri yürütülmüştür. Ortaokul ve liselere öğretmen yetiştirmek için de Eğitim Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulları ve Eğitim Fakülteleri modelleri uygulanmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de öğretmen yetiştirme süreci kapsamında Diyarbakır ilinin Ergani ilçesinde yer alan Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin tarihsel gelişimi ve kuruluşundan bu yana geçirdiği değişimler literatür çalışmaları ve Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi arşiv belgeleri kapsamında araştırılmıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda denilebilir ki; Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi 1944 yılında "Dicle Köy Enstitüsü" olarak kurulmuştur. Dicle Köy Enstitüsü'nün kuruluşundan bu yana geçirdiği değişimler şu şekildedir:

- 1944–1954: Dicle Köy Enstitüsü
- 1955–1975: Dicle İlköğretmen Okulu
- 1975–1988: Dicle Öğretmen Lisesi
- 1988- _ : Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi

Diyarbakır ilinin Ergani ilçesinde yer alan Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin tarihsel gelişimi ve kuruluşundan bu yana geçirdiği değişimler ne şekildedir? Biçiminde ifade edilen temel problem için üç alt problem çerçevesinde elde edilen bulgulardan şu sonuçlara varılmıştır:

1. Dicle Köy Enstitüsü Cumhuriyet Dönemi Eğitim tarihinde önemli bir yere sahiptir. O dönemlerde köylü nüfusu yoğunlukta olsa da, köy çocuklarının şehirdeki okullarda eğitim alması oldukça zordu. Dicle Köy Enstitüsü de diğer Köy Enstitüleri gibi köylülerin kalkınması ve dolayısıyla ülkenin kalkınması için önemli bir adımdı. 1944 yılında Nazif Evren'in müdürlüğünde kurulan Dicle Köy Enstitüsü bulunduğu bölgenin köylülerine önemli ölçüde hizmet etmiş, köylüleri aydınlatma yolunda oldukça etkili olmuştur.

Dicle Köy Enstitüsü sadece idealist öğretmenler yetiştirmemiş aynı zamanda farklı meslek gruplarından da elemanlar yetiştirerek bölgenin ve ülkemizin kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Genel kültür derslerinin yanı sıra teknik derslerin de verildiği Dicle Köy Enstitüsü'nde hayvancılık, tarım ve ziraat alanlarında da çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucu Dicle Köy Enstitüsü öğrencileri bölge köylüsüne belirtilen alanlarda da hizmetlerde bulunmuştur. Dicle Köy Enstitüsü'nde yetişmiş pek çok yazar, sanatı ve bilim adamı, akademisyen bugün hala ülkemize hizmet etmektedir. Ancak 1954 yılında Köy Enstitüleri'nin resmi olarak kapatılmasıyla beraber Dicle Köy enstitüsü ismi Dicle İlköğretmen Okulu olarak değişmiştir.

2. Köy Enstitüleri 1955 yılında resmi olarak kapatılmasına rağmen enstitülerin etkileri 1970'li yıllara kadar devam etmiştir. Bu nedenle 1960'lı yıllardan 1972 yılına kadar Dicle İlköğretmen Okulu topraklarında ekip biçme işleri yapılmıştır. Bunun yanı sıra yetiştirilen ürünler Dicle İlköğretmen Okulundan alınıp ilçe merkezi olan Ergani'ye götürülüp, satılmıştır.

Ancak köy şartlarının değişmesiyle ve nüfusun şehirleşmesiyle beraber halkın öğretmenlerden beklediği liderlik fonksiyonları değişmiştir. Bu değişim, İlköğretmen Okullarının öğretim programlarını ve eğitim durumlarını etkilemiştir. Bu bağlamda Dicle İlköğretmen Okulu gerek öğrenci seçimi gerekse verdiği eğitim ve yetiştirdiği öğretmenler ile örnek bir okul olmuştur. Dicle İlköğretmen Okulu'nun yetiştirmiş olduğu bu idealist öğretmenler ülkemizdeki eğitim kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmuştur.

3. Öğretmen yetiştirme süreci yüksek öğretim kurumları basamağına geçince; öğrencilere daha ortaöğretim döneminde öğretmenlik algısını kazandırmak ve öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak için 1975–1988 yılları arası

‘Öğretmen Lisesi’ ve 1989 yılından itibaren ‘Anadolu Öğretmen Lisesi’ uygulamasına geçilmiştir.

1975–1988 yılları arasında Öğretmen Liseleri uygulamasına geçilmesiyle beraber Dicle İlköğretmen Okulu, Dicle Öğretmen Lisesi haline gelmiştir. Değişen öğretim programıyla beraber, Dicle Öğretmen Lisesi’nden mezun olan öğrencilere üniversitelerin herhangi bir bölümüne ya da 2–3 yıllık Eğitim Enstitülerine ve 4 yıllık Yüksek Öğretmen Okullarına girebilme hakkı verilmiştir. Öğretmen Liseleri programlarına meslek derslerinin eklenmesiyle beraber Öğretmen Liseleri ‘Anadolu Öğretmen Liseleri’ haline getirilmiştir. Bu nedenle Dicle Öğretmen Lisesi ‘Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi’ olarak 1989 yılından bu yana eğitim-öğretim hayatına devam etmektedir. Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi hem Anadolu Öğretmen Lisesi statüsünde olduğu için hem de verdiği kaliteli eğitim ve hizmetlerinden dolayı, bu okulu tercih eden öğrencilerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. Öğrencileri küçük yaşlardan itibaren öğretmenlik mesleğine yönlendiren Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi öğretmen yetiştirme konusunda dikkate değer bir konuma sahiptir.

Anadolu Öğretmen Lisesi statüsündeki okullarda öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarını seçen öğrencilere ek puan verilmektedir. Bu bağlamda Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi eğitim-öğretim hayatına başladığı 1989 tarihinden bu yana öğretmenlik mesleğine karşı ilgili öğrencileri eğitim fakültelerine kazandırmaktadır. Bununla birlikte öğretmenlik mesleği dışındaki meslek alanlarını tercih eden öğrenciler ise yüksek öğretimde istedikleri bölümlere başarıyla yerleşebilmektedir.

Buraya kadar olan değerlendirmeler doğrultusunda denilebilir ki, Osmanlı Döneminden bu yana ülkemizde mevcut olan öğretmen yetiştirme problemi için farklı uygulamalara girişilmiştir. Bu uygulamalardan biri olan Köy Enstitüleri öğretmen yetiştirme konusunda adeta bir devrim olmuştur. Köy nüfusunun yoğunlukta olduğu bir dönemde açılan Köy Enstitüleri, kurulduğu çevrelerde yaşayan köylülere hizmetlerde bulunmuştur. Köy enstitülerinde uygulanan programlar hem öğretmen yetiştirtmiş hem de öğretmenlik dışındaki iş ve mesleklere elemanlar yetiştirmiştir. Ayrıca Köy Enstitülerinde kültürel ve sanatsal etkinliklerde yapılmış ve programlarda yaparak-yaşayarak öğrenme göz önünde bulundurulmuştur. Bu açıdan Köy Enstitüleri eğitim tarihimizde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Köy Enstitülerinin kapatılmasıyla beraber, Enstitülerin isimleri İlköğretmen Okulları olarak değişmiştir. Ancak Enstitülerinin etkileri uzun bir süre bu okullar üzerinde de devam etmiştir. Köylü nüfusunun şehirleşmesiyle beraber İlköğretmen Okullarının programları da zamanla değiştirilmiş, yenilenmiştir. Bu durum öğretmen yetiştirme programlarının çevre koşullarına göre değişmekte olan, dinamik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Öğretmen yetiştirme sürecinin yüksek öğretim kurumları aşamasına geçmesiyle beraber bu kurumların isimleri Öğretmen Liseleri ve daha sonra Anadolu Öğretmen Liseleri olarak değişmiştir. Anadolu öğretmen Liseleri'nde öğrencilere küçük yaşlardan itibaren öğretmenlik eğitimi ve algısı kazandırılarak öğrencilerin yüksek öğretim kurumlarında öğretmenlik programlarını seçmeye yönelmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu öğrencilere yüksek öğretim kurumlarında öğretmenlik programlarını seçtiği takdirde ek puan verilmektedir. Ancak öğretmen yetiştirme bağlamında geçirilen bu evrelere rağmen ülkemizdeki öğretmen yetiştirme problemi halen devam etmektedir. Öğretmen yetiştirme sürecinin ortaöğretim düzeyinde son uygulaması olan Anadolu Öğretmen Liseleri, geçmişteki Köy Enstitüsü ve İlköğretmen Okulları uygulamaları kadar etkili olmamıştır.

ÖNERİLER

1. Köy Enstitüleri deneyimi öğretmen yetiştirme bağlamında oldukça olumlu bir etkiye sahiptir. Köy Enstitülerinde verilen eğitim yaşama dönük olduğu için öğrencilerde daha kalıcı izler bırakmıştır. Çünkü Köy Enstitüleri yaparak, yaşayarak öğrenmeyi öngörmüştür. Bu açıdan bakılacak olursa Köy Enstitülerinin bu önemli uygulamaları günümüz öğretmen yetiştirme eğitiminde de göz önünde bulundurulmalıdır.
2. Köy Enstitülerinde, İlköğretmen Okullarında genel kültür derslerinden ziyade kültürel ve sanatsal etkinliklerin yer aldığı programlar uygulanmıştır. Bu etkinlikler öğrencileri derslerde ve günlük yaşantılarında etkin kılmıştır. Bu nedenle günümüzde ortaöğretim düzeyinde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarında da kültürel ve sanatsal etkinliklere yer verilmelidir.
3. Öğretmen yetiştirme politikaları toplumsal koşullara göre değişmektedir. Bu nedenle öğretmen yetiştirme programları yenilenebilir ve dinamik olmalıdır.
4. Anadolu Öğretmen Liselerini tercih eden öğrencilerin önemli bir kısmı yüksek öğretim programlarında öğretmenlik programları dışındaki programları tercih etmektedir. Bu nedenle Anadolu Öğretmen Liselerinde öğretmenlik mesleğine yatkın ve yetenekli öğrencilere ayrıca rehberlik hizmetleri verilip bu öğrencilerin öğretmenlik programlarına yönelmeleri sağlanmalıdır.
5. Anadolu Öğretmen Lisesinden mezun olan öğrencilerin öğretmen yetiştiren programlara yönelmesini sağlamak amacıyla Eğitim Fakültelerine sınavsız girişin sağlanmasının yolu araştırılmalıdır.

BÖLÜM V

ANILAR

Mezunların Dilinden Anılar

“1950–1956 yıllarında Dicle Köy Enstitüsü-Dicle İlköğretmen okulunda okudum. O dönem okul müdürü Rıza Dikmen ve daha sonra Burhanettin Canatan’dı. O yıllarda okulun su sıkıntısı, ısınma derslik sıkıntıları çoktu, öğretmenler bizi evlatları gibi severlerdi. Yaz günü sıcakların en şiddetli olduğu bir öğle saatinde okulun toplantı alanından bir arkadaşımınla yürümekteydik. Birden bire arkamızdan bir ses ‘164 Şahin’ diye geldi. Baktım bir binanın balkonunda oturan Edebiyat Öğretmenimiz Nuriye Üsküdarlı ile Psikoloji öğretmenimiz Şenay Hanım gel diye işaret ettiler. Koşarak gittim. Bir öğrencinin öğretmeni tarafından numarası ve soyadı ile çağrılması o zamanın şartlarında gurur verici bir olaydı. Oturdukları masanın bir kenarına benim de oturmamı söylediler. Ben oturmak istemedim Edebiyat öğretmenim ısrar edince oturmak zorunda kaldım. Nuriye Hanım: “Şahin derslerin iyi, başarılı bir öğrencisin. Eğitim enstitüsü sınavlarına mutlaka gir, kazanırsın, hem de edebiyat bölümünü. Aynı şekilde Şenay Hanım da bir konuşma yaptı. Ben de istiyordum. İki öğretmenimin desteği bana güç verdi. Masanın üstünde duran bakır bir su kabını aldım. Koşarak çeşmeden doldurup getirdim. O zaman çeşme bir duvarın dibinden akan bir oluktan ibaretti. Getirdiğim suyu ikram ettim. Kana kana içtiler: “Su gibi aziz ol, yolun açık olsun, sınavları inşallah kazanırsın.” Diye dua ettiler. Bu öğretmenleri nasıl unutabiliriz.”

Mehmet Şahin

Dicle İlköğretmen Okulu Eski Mezunu

(12. 05. 2010 Tarihli görüşme)

“Ergani ilçesinin beş kilometre güneyine düşen Hoşot Ovası'nın ortasına kondurulmuş Dicle Köy Enstitüsü'nde okuyordum. Dicle, ovası geniş, koşulları dar bir okuldu. Öğrencilerin hafta içinde okul dışına çıkmaları yasaktı. Yalnızca cumartesi öğleden sonraları, karanlık çökmeden dönmek koşuluyla Ergani ilçesine gitmeye izin veriliyordu. O günler, Ergani'nin sırtını dayadığı Zülküf Dağı'nın doruklarından ovaya bakanlar, Dicle'nin tek tip giysili

yüzlerce öğrencisinin, gökte turna sürülerini andıran bir düzende ilçeye doğru yürüdüğünü görürlerdi. Altı yıl boyunca o "turnalar"dan biri de ben olmuştum. İlçede, üç-beş kişinin tozlu vitrinlerin önünde toplanıp bir şeylere baktığını görürdüm, ama onca öğrencinin nereye dağılıp birden yok olduğunu çözemezdim. Hadi, ben kitaplar uğruna alıyordum onca yolu, onlar ne yapıyorlardı? Arada çadır tiyatrolarının geldiğini duyuyordum, ama ilçenin yıkık dökük de olsa bir sineması, ağaçlar altında oturlan parkları var mıydı, böyle yerlere rastladığımı anımsayamıyorum. Ergani benim gözümde hemen sokağın başındaki o manifatura dükkânı, dükkânda tezgâhın üstüne dizilmiş *Varlık* kitaplarıydı. Cumartesi günleri öğle yemeğinden sonra, öğretmenlerle birlikte okul alanında toplanır, hafta içi çalışmalarının değerlendirmesini yapardık. Ergani'de kitapçı yoktu. Kitabı bir manifaturacı getirtiyordu. *Varlık Cep Kitapları*'ydı bunlar. Bir ara *Remzi Kitapevi*'nin Haydar Ediskun'la Baha Dürder'e hazırlattığı okullara yönelik tiyatro kitaplarını da görmüştüm tezgâhta. Okul "müsamereleri"nde oynansın diye, kişileri yalnızca oğlanlardan ya da kızlardan oluşan bu "piyesler"i çok uydurma bulmuştum. Kitap dediğin *Varlık'ınki* gibi olmalıydı! Enstitü kitaplığından aldığım Shakespeareleri, Moliereleri okuya okuya nerdeyse "klasik" olmuştum. "Klasikler"deki sözleri ezberleyip sağda solda dile getirince beni deli yerine koyuyorlardı. Ayrıca, klasikler hep eskiyi anlatıyordu. Kitaplıkta tiyatroyla ilgili "modern" kitaplar da yok değildi, ama ben onları okuyup anlayacak düzeyde değildim. Onlara ulaşmama daha çok vardı. Klasikler çok değerliydi, ama türü ne olursa olsun, devlet damgalı kitaplar enstitü kitaplığını resmileştiriyordu. Yaşamı o ortamlara uzak olan köy çocuğunun klasiklere uyum sağlaması pek kolay olmuyordu. Hele, devletçe desteklenen adamların kitap raflarını dolduran uydurma kitaplarıyla kimse ilgilenmiyordu. Çıkar sağlamak için bastırılıp devlete satılan kooperatifçilik, tarım gibi konulardaki uzmanlık dergilerinin kapağını açan da yoktu. Kitaplıkta yerli yazarlara da pek yer verilmiyordu. *Varlık*'la bağlantı kurmayan öğrenciler, yerli yazarlara uzak kalıyorlardı. Benim altı yıl öğrenim görüp öğretmen çıktığım Dicle Köy Enstitüsü'nde çok kitap okuyan olduğu söylenemezdi “(Binyazar, 2006: 162, 163).

Sabun Postallar

Ergani'nin yokuşları Ekmek sandım ak taşları Nazif Bey'in çok işleri öldüm acımdan acımdan...

Önce duvarın dibinde bir resmini aldılar. Sonra berbere saktular. Boynuna beyaz bir örtü geçirdiler. Suratını ilk kez aynada görüyordu. İlk kez saçları bir tıraş makinesinin dişleri arasındaydı. Tepesinde bir sürü gök boncukla muskaların dizildiği kirli, uzun saçları az sonra önüne düştü. Hiç acıtmıyordu.

"Demek saçlar böylesine kolay kesilirmiş" dedi kendi kendine. Berber, çocuğun gözlerine dolan sevincin farkındaydı.

"Hele adın ne senin?" diye sordu.

"Benim mi?"

"He ya, senin adın?"

Zülcüf, boynunu eğdi. Passız makas, ensesinde iştahla sakırdadı. Şimdi başında gidip gelen makineyle makasın ortak tıkırtısı, Zülcüf'ün beynine yepyeni bir yaşamı müjdeliyor gibiydi. Saçları kesildi. Dışarı çıkardılar. Nöbetçi öğrenci, önüne düştü. "Yürü bakalım" dedi. "Şimdi de doğru hamama gidiyoruz." Yürüdüler.

Zülcüf'ün ayağında bir çift çarık vardı. Ağır, yamalı kıl şalvarı dizlerine dek çekikti. Saçsız başı dinlenmişti ama. Bir tüy kadar hafifti. Top sahasının oradan geçtiler. İki yanı kavaklı bir yolun sonuna geldiler. Hamam önlerindeydi. Kapıdan içeri girdiler. Nöbetçi öğrenci, onu öbür hamam nöbetçisine devretti. Yeni nöbetçi, Zülcüf'ü soyunma odasına aldı. Duvarlarda askılıklar, yerlerde takunyalar vardı. Zülcüf'e, "Burada soyun!" dedi nöbetçi. Köşede yer gösterdi. Zülcüf, önce çarıklarını çıkardı. Sonra şalvarının topuz olmuş düğüm bağını çözmeye başladı. Utanıyordu da. Şalvarının bağı değil de kendisiydi çözülen sanki. Soyundu. Kuru gevrek bedeninde kalın şalvar bağının kemer yapmış izleri çepeçevre göründü. Bu arada hamam nöbetçisi öğrenci, Zülcüf'ün yerde kalan giysilerini elindeki filitle ilaçladı. Zülcüf'ün ciğerleri ilk kez bir ilacın kokusunu duydu. Hamama girdiler. Nöbetçi, onu kurnalardan birinin başına oturttu. Sabun verdi, bez koydu önüne. Muslukların birinden sıcak, öbüründen soğuk su akıyordu. Zülcüf bu işe şaştı kaldı. Tası kurnaya daldırdı. Başından aşağı dökünmeye başladı. Dökündü dökündü...

"Suyu dökünüp durma! Sabunlan! Sabun sür başına!" diye seslendi nöbetçi. Zülcüf, sabunu eline aldı. Evirdi çevirdi. Adını duyduğu halde ilk kez görüyor, ilk kez eline alıyordu sabunu. Başına sürmeye başladı. Sürdü sürdü. Az sonra yüzü gözü apak köpük bulutu içinde kaldı. Sabunlanmak hoşuna gitmişti Zülcüf'ün. Kendi kendine gülmeye başladı. Garibanlığı ile çocuksu sevincinin bir tür kaynaşmasıydı bu sanki. Ama gülüşü yarıda kaldı. Gözleri biber değmiş gibi yanmaya başlamıştı çünkü. Korktu. Paniğe kapıldı birden. "Ağabey!" dedi. "Gözüm durmadan yanmada. Acep sebebi nedir?"

Nöbetçi öğrenci ona bakıyordu. Gülerek yaklaştı yanına. Bir kova dolusu suyu boca etti Zülcüf'ün başına. Sonra da:

"Ulan, sende mi sabun bilmeyenlerdensin?" dedi. "Baksana sabun kaçmış gözüne, sabun..."

Zülcüf'ün gözleri açıldı. Eskisinden daha parlak, daha aydınlık geldi dünya ona. Bir, nöbetçi ağabeyine baktı, bir de elindeki sabuna:

"Vay ağabey, demek sabun yakarmış" dedi. Sonra da gülmeye başladı. Hamamdan çıktılar. "İdare Binasına götürdüler onu. Okula kayıt işlemini yaptılar. Sonra kayıt olan öğrencileri sıraya soktular. Zülküf'ün boyu kısa olduğundan sıranın en arkasına düştü. Nöbetçi öğrenci, Önlerindeydi. Yürüdüler. Kapıları geniş kanatlı bir deponun önünde durdular. Deponun için yığınla postal doluydu.

"Herkes bir çift postal alsın!" denildi. Sıra bozuldu. Bir kargaşa başladı. Herkes postal yığına saldırdı. Yağmalamaktan farksızdı bu. Zülküf, yalınayak olduğu, bir de sıranın en ardında olduğu için geç kaldı. Zaten çekingen biriydi. "Belki bana postal kalmaz!" endişesiyle postal yığına sokuldu. Eline ilk geçen bir çift postalı çekti aldı. Somun gibi kucağında sıkıca tuttu onları. O ara, postallarını alan çıktı, alan çıktı. Depoda kimse kalmadı. Herkes deponun önünde sıraya geçti yine. Orta boylu, kumral saçlı, sevecen yüzlü bir öğretmen, öğrencilerin önleri sıra yürümeye, tek tek herkese sormaya başladı:

"Tamam mı oğlum? Tamam mı? Ayağınıza göre mi?"

Öğretmen, sora sora geldi, Zülküf çocuğun önünde durdu. Sıranın en son kişisi oydu çünkü.

"Tamam mı oğlum?" diye sordu ona da. Zülküf, ne diyeceğini bilemedi. "Tamam mı?" sözü de ne demektir? Bir çift postalı almıştı işte kucağında tutuyordu. Öğretmen, Zülküf'ün alık alık baktığını görünce:

"Oğlum, kulakların sağır mı senin? Soruma niçin cevap vermiyorsun? *Kucağında tuttuğun postallar, ayağının* numarasına göre mi? Denedin mi? Giydin mi onları?" diye sordu. Zülküf'ün yine alık alık baktığını görünce, öğretmen:

"Belli, sen de ayağının numarasını bilmeyenlerdensin" dedi. Yanı başında duran nöbetçi öğrenciye işaret etti. Nöbetçi öğrenci, öne çıkarak, çocuğun kucağındaki postalları aldı. Numarasına baktı. Sonra da:

"Bunlar sana çok büyük. Tam kırk sekiz numara." Sonra da. Zülküf'ü elinden tutarak depoya götürdü. Darmadağın olmuş postalların arasında bir çift postal seçti, Zülküf'ün ayağına giydirdi. Postalın bağlarını da sıkıca bağlayıverdi. Sonra da, Zülküf'ün başını okşayarak tatlı tatlı uyardı onu: "Ayak numaran otuz beş, unutma bunu!" dedi (Şahin, 1997: 60-68).

KAYNAKÇA

- Acar, Abdurrahman.(2008). “Diyarbakır Medreseleri ve Osmanlı Eğitim Sistemi İçerisindeki Yeri”. Osmanlı’dan Cumhuriyete Diyarbakır. (Editörler: Bahaeddin Yediyıldız ve Kertsin Tomenandal). Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Akgündüz, Hasan. (1997). Osmanlı Medrese Sistemi. İstanbul: Ulusal Yayınları
- Aküzüm, Cemal. (2006). “Öğretmen Yetiştirme Geleneğinin güncel duruşuna İlişkin Öğretmen/ Öğretim elamanı Görüşlerinin değerlendirilmesi”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyüz, Yahya. (2008). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegam A.
- Apaydın, Talip. (1997). “Köy Enstitülerinin Kapatılması, Sonuçları, Yeni Arayışlar”. Köy Enstitüleri-Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar. Ankara: Köy enstitüleri ve Çağdaş Eğitim vakfı.
- Apaydın, Talip. (2010). “Köy Enstitüleri’nde öğrenci Etkinlikleri”, Köy Enstitüleri Bülteni, Kasım – Aralık 2010, Sayı 23.
- Arslanoğlu, İbrahim. (1998). Kastamonu Öğretmen Okulları. İstanbul: M.E.B.
- Aslan, Şehmus. (1998). Ergani. Diyarbakır: Amid Gazetecelik.
- Aydın, Mehmet. (1997). “Köy Enstitüleri Sisteminde Örgütlenme”. Köy Enstitüleri-Amaçlar- İlkeler- Uygulamalar. Ankara: Köy enstitüleri ve Çağdaş Eğitim vakfı.
- Aydoğan, Mustafa. (1997). “Fırsat ve Olanak Eşitliğini Sağlama İlkesi”. Köy Enstitüleri Amaçlar- İlkeler- Uygulamalar. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Aysal, Necdet. (2005). “Anadolu’ da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri”. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk yolu Dergisi. Sayı 35-36. ss: 267–282.
- Bahadır, Ziyet. (1994). “Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelemesi”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başaran, Mehmet. (2009). Öğretmenim Hasan Ali Yücel. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Baykurt, Fakir. (1997). “Enstitülerin Üç İlkesi”. Köy Enstitüleri-Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş eğitim Vakfı.
- Bayrak, Mehmet. (2000). Köy Enstitüleri ve Köy Edebiyatı. Ankara: Özge Yayıncılık.

- Binbaşıoğlu, Cavit. (1995). Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi. İstanbul: M.E.B.
- _____. (2009). Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binyazar, Adnan. (2006). Duyguların Anakarası. İstanbul: Can Yayınları.
- _____. (2009). Şairin Kedisi. İstanbul: Can Yayınları.
- Boran, Behice. (1976). “Köy Enstitüleri” TÖB-DER: Köy Enstitüleri Özel Sayısı. Nisan 1976. Sayı: Özel Sayı.
- Cihangir, Mehmet. (1997). “Yüksek Köy Enstitüsü”. Köy Enstitüleri-Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Çetin, Şaban ve Çetin, Filiz. (2006).”Anadolu Öğretmen Liseleri ve Bu Liselerden Mezun Olmuş Eğitim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme”. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı 9, ss: 1–12.
- Çoban, Ahmet. (2004). “Öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Kaynağı Olarak Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 28, ss: 55–64.
- Demirel, Özcan. (2005). Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem A.
- Dicle Köy Enstitüsü 1949–1954 Yılları Arası Diploma Defterleri.
- Dicle İlköğretmen Okulu 1954–1968 Yılları Arası Diploma Defterleri.
- Dicle Öğretmen Lisesi 1975–1988 Yılları Arası Diploma Defterleri.
- Doğan, İsmail. (2007). Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları. Ankara: Pegem A.
- Dursunoğlu, Halit (2003). “Cumhuriyet Döneminde ilköğretime öğretmen Yetiştirmenin Tarihi Gelişimi”. Milli Eğitim Dergisi. Güz 2003, Sayı 160.
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/dursunoglu.htm> [Erişim Tarihi: 20. 09. 2010]
- Dündar, Can. (2004). Köy Enstitüleri. Ankara: İmge Kitapevi.
- Ekmekçi, Mustafa. (1997). Öksüz Yamalığı Köy Enstitüleri. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi 1989–2009 Yılları Arası Sınıf Geçme Defterleri.
- Ergün, Mustafa (1987). “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi” Hacettepe Üniversitesi Dergisi. Sayı 2, ss: 13–18.
- _____. “Öğretmen Yetiştirme Tecrübelerimiz”. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
<http://www.egitim.aku.edu.tr/ergun6.htm>. [Erişim Tarihi: 15. 09. 2010].
- Erichsen, Regine. (1991). “Köy Enstitüleri Üstüne”. ABECE- 21. Yüzyıla Doğru. Nisan 1991, Sayı 58, ss: 2–7.

- Esen, Zekeriya. (2007). “Kepirtepe ve Arifiye Köy Enstitüleri (1940- 1946)”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Esme, İsa. (2003). “Öğretmen Yetiştirmede 130 Yıllık Bir Sürecin Öyküsü”. Milli Eğitim Dergisi. Güz 2003, Sayı 160. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/esme.htm> [Erişim Tarihi: 20. 09. 2010]
- Evren, Nazif. (1998). Köy Enstitüleri Neydi? Ne Değildi?. Ankara: Güldikeni Yayınları.
- Eyüboğlu, Sabahattin. (1979). Köy Enstitüleri Üzerine. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Filho, M. B. Louren.O, Creedy, L.A., Pries, E. A., Castillo, İsidro. (1958). Köy Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi. Ankara: Maarif Basımevi.
- Gelişli, Yücel. “Anadolu Öğretmen Liselerinin Kuruluşu ve Gelişimi” Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 146. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/gelisli.htm>. [Erişim Tarihi: 21. 11. 2010].
- Gezer, Nadir. (1997). “Sistemin Devre Dışı Bırakılması, Köy Enstitülerinin Kapatılması”. Köy Enstitüleri-Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar. Ankara: Köy enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Gül, İbrahim. (1994). “Anadolu Öğretmen Liselerinde Öğrenci Hizmetlerinin Yönetimi”. (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güleçen, Sadık., Cüro, Elif ve Semerci, Nuriye. (2008). “Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları”. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 18, ss: 139–157.
- İleri, Aydın. (2010). “Uzun İnce Bir Yolun Yolcusu Aşık Veysel”. Sosyal, Sanat, Edebiyat ve Kütüphane Yaşam Bülteni. Nisan 2010, Sayı 2.
- Kansu, Ceyhan Atıf. (2008). “Köy Enstitüleri’nde Yaklaşım”. Köy Enstitüleri Bülteni. Ocak 2008, Sayı 6.
- Koçer, Hasan Ali. (1967). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1845–1867). Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
- Köy Enstitüleri Vakfı Bültenleri (2008), Aralık 2008, Sayı, ss: 2–8.
- Makal, Mahmut. (2008). Deli Memedin Türküsü. İstanbul: Literatür Yayınları.
- _____. (2009). Köy Enstitüleri ve Ötesi. İstanbul: Literatür Yayınları.
- M.E.B. (1993). “Öğretmen Yetiştirmede Koordinasyon ve İşbirliği Toplantısı”. Ankara: Milli Eğitim bakanlığı Yayınları.

- Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. “Anadolu Öğretmen Liseleri”.
http://oyegm.meb.gov.tr/egitim/aol_tanitim.htm [Erişim Tarihi: 17.11.2010]
- Özgen, Bekir. (1993). Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri. İzmir: Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özkucur, Abdullah. (1997). “Köy Enstitülerinde İş Eğitimi ve Demokratik Eğitim”. Köy Enstitüleri Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar” Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Özsoy, Yahya. (1997). “Köy Enstitülerinde Öğretim Programı”. Köy Enstitüleri Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Öztürk, Cemil. (1996). Atatürk Dönemi Öğretmen Yetiştirme Politikası. Ankara: TTK Yayınları.
- Söylemez, Mikail. (2000). Öğretmenlik Formasyonu İçin Eğitim Sosyolojisi. Aşgabat.
- _____. (2008). Problem ve Çözümleriyle Eğitimimiz. İzmir: Çağlayan Yayınları.
- Şahin, Osman. (1997). Geloş Dağı Efsanesi. İstanbul: Analiz Basım Yayın.
- _____. “Fotobiyografi” <http://www.osmansahin.com/fotobiyografi> [Erişim Tarihi: 21.11.2010].
- Şişman, Mehmet ve Turan, Selahattin. (2005). “Eğitim ve Okul Yönetimi”. Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı. (Editör: Yüksel Özden). Ankara: Pegem A.
- Taluğ, Cemal. (2009). “Köy Enstitülerine Yaklaşım”. Köy Enstitüleri Vakfı Bülteni. Mart-Nisan 2009, Sayı 13, ss: 2–8.
- Tekben, Şerif. (1976). “Bir Enstitün Doğuşu”. TÖB- DER: Köy Enstitüleri Özel Sayısı. Nisan 1976, Sayı: Özel Sayı.
- Tekışık, Hüseyin Hüsnü. (1987). “Türkiye’de Öğretmenlik mesleği ve Sorunları” Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı 2, ss: 24–33.
- Tonguç, İsmail. (1993). Canlandırılacak Köy. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Toprak, Gül Nihan. (2008). “Cumhuriyetin ilk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkoğlu, Pakize. (2004). Tonguç ve Enstitüleri. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uygun, Selçuk. (2007). Tanıkların Dilinden Bir Dönem Öğretmen Okulları. Ankara: M.E.B.
- Üzülmez, Müslüm. (2005). Çayönü’nden Ergani’ye Uzun Bir Yürüyüş. İstanbul.

- Yılman, Mustafa. (2006). Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Temelleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yılmaz, Ahmet. (2002). “Anadolu Öğretmen Liselerinde Öğretmenlik Mesleğine Yönlendirmede Etkili Olan Faktörler ve Okul Yönetimine Etkisi”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

- EK-1: Bir Köy Enstitüsü Diploması ve Bir Dicle İlköğretmen Okulu Diploması.
- EK-2: Dicle Köy Enstitüsü'nün 1948- 1949 Eğitim- Öğretim Yılına Ait Diploma Defteri
- EK-3: Dicle Köy Enstitüsü'nden ve Dicle İlköğretmen Okulu'ndan Görüntüler.
- EK-4: Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nden Görüntüler, Dicle Köy Enstitüsü'nde Kullanılan İş Makineleri ve Arabalar.
- EK-5: Nazif Evren'in Dicle Köy Enstitüsü'nden Ayrıldığı Dönemlerde Okula Direktifli Olarak Atanan Öğretmenler ve Hasan Ali Yücel'in 26.03.1946 Tarihi'nde Nazif Evren'e Gönderdiği Teşekkür Belgesi.
- EK-6: 1966 yılında Dicle İlköğretmen Okulu Müdürlüğüne Yazılmış Bir Mektup.
- EK-7: 1966 yılında Dicle İlköğretmen Okulu Müdür Vekili İsmet Kaya'nın Ek- 6'daki Mektuba Yanıt Olarak Gönderdiği Yazı ve 1979 Yılında Dicle Öğretmen Lisesi'nde Çalışan Personellerin İsimleri ve Görevlerini Gösteren Belge.
- EK-8: 1956 yılında Dicle İlköğretmen Okulu Müdürleri'nden Burhanettin Canatan'ın Meslek Dersleri Öğretmeni Olarak Atandığını Gösteren Belge ve 1960 yılında Dicle İlköğretmen Okulu Müdürü Osman Bektaşoğlu'nun Öğretmenlere Bir Okul Gazetesi Çıkarılacağını Belirten Dilekçesi.
- EK-9: Dicle Köy Enstitüsü ve Dicle İlköğretmen Okulu Müdürlerinden Birkaçı ve Dicle İlköğretmen Okulundan Mezun olmuş Öğrencilerden Birkaçı.
- EK-9: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün Araştırma İçin Verdiği İzin Yazısı.
- EK-10: Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin Okulda Araştırma Yapılabilmesi İçin Verdiği İzin Yazısı.
- EK-11: Tutanak

EK-1

Bir Köy Enstitüsü Diploması

Köy Enstitüsü

Diploması

№ 565

Adı, Soyadı, Numarası:	Abdülkadir Özer 923
Babasının adı:	Ali
Doğduğu yer ve yıl:	Hacıhamzalı 1929
Enstitüye girdiği tarih:	21 - VIII - 1943
Öğrencinin sanatı:	Demirci
Mecburi hizmet müddeti:	"20" yıl
Dip. No:	"456"

Savaştepe Köy Enstitüsü öğretmenlik kolunu 1948 yılında bitiren yukarıda künyesi yazılı öğrenci bu diplomayı almağa hak kazanmıştır.

Abdülkadir Eğitim Enstitüsü Müdürü

Bakan

Eğitim Baş

Ş. Sarıgül

Bir Dicle İlköğretmen Okulu Diploması

Ad ve soyadı	Mehmet Şahin
Baba adı	Ali
Doğum yeri	Hacıhamzalı
Doğum yılı	11-XI-1938
Diplomayı veren okul	Dicle İlköğretmen Ok.
Öğrencinin okul №	164
İmtihani bitirme ders yılı ve dönemi	1955-1956 Haziran
Mecburi hizmet süresi	9 yıl

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

MARRİF VEKALETİ

İLK ÖĞRETMEN OKULU

DİPLOMASI

DİPLOMA NUMARASI: 481

Ali Özer Mehmet Şahin

Öğretmen okulu mezuniyeti bitirip geçirdiği bitirme imtihanında Dekanlık derecesinde İlköğretmenlik diploması almaya hak kazanmıştır.

30.12.1956

Müdürlük

11.02.1956

Ş. Sarıgül

Okul Müdürü

Burhanettin Çelebi

EK-2

Diploma Defteri										Sayfa No: 2	
1948/1949										Dönemi: 1	
Makul	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	FOTOĞRAF
TOPLAM	HAREKET NOTU	DERGİSİ	NUMARASI	TARİHİ	DİPLOMANIN İZİMİ						
Babasının adı: Fikret										30 Haziran 1949	
Yeri ve yılı: Bursa 1948											
Babasının adı: Bekir										30 Haziran 1949	
Yeri ve yılı: Bursa 1948											
Babasının adı: Harnif										30 Haziran 1949	
Yeri ve yılı: Bursa 1948											
Babasının adı: Rıfat										30 Haziran 1949	
Yeri ve yılı: Bursa 1948											
Babasının adı: Ayşe										30 Haziran 1949	
Yeri ve yılı: Bursa 1948											

1948- 1949 Eğitim- öğretim yılına ait diploma defteri

Diploma Defteri										Sayfa No: 160	
Yılı: 1958/1959										Dönemi: Eylül	
Makul	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	FOTOĞRAF
TOPLAM	HAREKET NOTU	DERGİSİ	NUMARASI	TARİHİ	DİPLOMANIN İZİMİ						
Babasının adı: M. Necdi										30 Haziran 1959	
Yeri ve yılı: Bursa 1958											
Babasının adı: Mehmet										30 Haziran 1959	
Yeri ve yılı: Bursa 1958											
Babasının adı: Mehmet										30 Haziran 1959	
Yeri ve yılı: Bursa 1958											
Babasının adı: Mehmet										30 Haziran 1959	
Yeri ve yılı: Bursa 1958											
Babasının adı: Mehmet										30 Haziran 1959	
Yeri ve yılı: Bursa 1958											

1958- 1959 Eğitim- Öğretim yılına ait diploma defteri

EK-3

Dicle Köy enstitüsü ve Dicle İlköğretmen Okulu'ndan eski görüntüler

Dicle Köy Enstitüsüne giden yol

Dicle Köy Enstitüleri maket binalar hazırlardı

Dicle Köy Enstitüsü  ğrencileri atolyede alışlırdı

Dicle Köy Enstitüsü binası

Dicle İlköğretmen Okulu yatakhane

Enstitüler de hayvan yetiştiriciliği yapılırdı

EK-4

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nden görüntüler

Ergani Anadolu Öğretmen lisesi'nin meşhur
Canatan Çeşmesi

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi Binası

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi konferans salonu

Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi Kütüphanesi

Dicle Köy Enstitüsü'nde kullanılan iş makinelerinden biri ve arabalar

EK-5

Nazif Evren'in Dicle Köy Enstitüsü'nden ayrıldığı günlerde okula direktifli olarak atanan öğretmenler (Evren, 1998: 301)

T. C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Kalem Müdürlüğü
Sayı: 46757

Diyadiniz, 26 / 3 / 1946

Özeti

Nazif Evren
Dicle Köy Enstitüsü Müdürü

Dicle Köy Enstitüsünde geçirdiğim bir kaç saat bende unutulmaz hatıralar bıraktı . Başta siz ve eşiniz olmak üzere öğretmen ve memur arkadaşlarıma işlerine ne şekilde bağlanmış oldukları kısa zamanda elde edilmiş sonuçlardan anlaşılmaktadır . Bugün elinizde öğrenci olarak bulunan çocuklarımızın köylere nasıl bir inanla düşüncelerini şimdiden düşünabiliyor ve elde edecekleri başarıların büyüklüğünü hesaplayarak baktıyor oluyorum . Hepinize teşekkür eder .

Saygı ve sevgilerimi sunarım .

Millî Eğitim Bakanı

Hasan Ali Yücel

Hasan Ali Yücel' in Nazif Evren' e gönderdiği 26/ 03/ 1946 tarihli teşekkür belgesi (Evren, 1998: 281).

EK-6

gön A. Kadir Tellioglu
Kayalar mahlesi Ev no 19
Mazıdağı
Mardin

D. Akar
16. 11. 1964

Kıymetli ve Değerli hocam ve başhocam.

Satırlarına başlamadan eve selam ile mübarek
elerinde öperim şimdilik size yazacağım notlar baş mü
bu senelik imtihanında yedek kazanmaktayım onun için
sizlere bu mektubu yazdım bende ~~benim~~ babama dedimki
enganide beni istiyecakler onun için ~~benim~~ bende okulunu
devam etmedigim suretle enganide beni istiyecakler onun için
bende kendi hayatumu su genclikte gayup etim eyen sizin
Arzunuzla beni isterseniz gencliyimi yeniden yeniletinim
eyen beni istemeseniz gencliyimi muz etim eyen bizi
isteyip istemeyip cevap vermenizi saggilarim rica edenim
şimdilik beni isteyip istemeyip ban bir kaç salınlık yazıyla
bana göndermenizi rica edenim ~~benim~~ sizin cevabınızı
bektiseceyim ben diyonumki ha bugün benim cevabım
gelecek ha yarın gelecek onun için bu mektubu sizlere
rica etim bide 1 ci yedek kazanmistim neyse cevabını
vermeniz rica olanın sizin huzurunuzda ayırlırken selam
ile ben iki mübarek elerinden öperim

cevabını 2 elen ve 2 gözlen bekten
2 ki elen tutarım 2 gözlen e sizi kıymetli mektubunuz
okunum yine ~~selam~~ sizin huzurunuzda bu saate
8 30 buçukta ayrılmak üzere selam eden elerinde öperim

A. Kadir Tellioglu

Adresim şundan

A. Kadir Tellioglu

Kayalar mahlesi. Ev no 19

Mazıdağı
Mardin

EK-7

T. C.
Millî Eğitim Bakanlığı
Dicle İlköğretmen Okulu
Müdürlüğü

Sayı : 510/ 2200

16/ 11 / 1966

Konu : A.Kadir Telliöglü
Kayalar Mahallesi Ev NO: 19
Mazıdağı

E r g a n i

İ L G İ : Tarihsiz mektubunuz:
Şehir Kontenjanından 5.yedek olarak kazanmıştınız.Sıra gelmediği için çağrılmadınız ve çağrılmayacaksınız.
Bilgi edinmenizi rica ederim.

İsmet Kaya
Müdür V.

1966 yılında Dicle İlköğretmen Okulu Müdür Vekili İsmet Kaya' nın mektuba (EK-6) yanıt olarak gönderdiği dilekçe

1979 yılında okulda çalışan personellerin isimlerini ve görevlerini gösteren belge

Adı ve Soyadı	Unvanı	Halde çalıştığı görev
Zülfikar Türker	Gen. Hz.	D.S.S. Saymanı
Fettah Altan	" "	Hesap Memuru
Ahmet Kılıçkap	" "	D. Sermaye Ambar Memuru
İsmet Çakın	" "	Demirbağ Ambar Memuru(Ayrıldı)yerine Memur alınacaktır.
İlhami Börtüçene	" "	Erzak-Ambar Memuru
Ali Tunar	Çoğür	Çoğür
Mehmet Kaynalp	" "	" "
Abbas Gümlüç	" "	" "
A. Kerim Kaymaz	Hasta Bakıcısı	Hasta bakıcısı
Rüştü Yigit	Ahçıbaşı	Ahçıbaşı
Sait Özkan	Hademe	" " yardımcı
Hakim Acar	" "	Bahçe ve tarım işçisi
Zülfikar Korkmaz	" "	" " " "
Abdullah Eroğlu	" "	" " " "
Mustafa Kaçar	" "	Bahçıvan
Muharrem Bayhan	" "	Evrak-Daktilo Memuru
Ramazan Papatya	" "	Mutfakta bulaçık yıkayıcısı
Zülfikar Akul	" "	" " " "
Mehmet Özkan	" "	" " " "
Askeri Kayar	" "	" " " "
Zülfikar Aslan	" "	" " " "
Mehmet İlik	" "	" " " "
Ömer Yıldız	" "	Elektrik ustası
Kaya Erol	" "	Banyo işçisi
İsmail Atlıhan	" "	" "
Mehmet Aslan	" "	Hademe
Osman Çeçer	" "	Marangoz,Kaynakçı,Kaloriferci yardımcısı
Ramazan Duman	" "	Kaynakçı ustası
Mehmet Gümlüç	" "	Mutfakta bulaçık yıkayıcısı
Hasan Gül	" "	Bekçi
Sabri Papatya	" "	Bekçi
Zülfikar Tan	" "	" "
Hasan Aslan	" "	Yatakhane işçisi
Mehmet Çeçer	" "	" "
Ahmet Çakın	" "	Kalorifer Ustası
Ahmet İzci	" "	Boyacı ustası
Sabri Akul	" "	Gece bekçisi
Müret Mengül	" "	" "

EK-8

1956 yılında Dicle İlköğretmen Okulu müdürlerinden Burhanettin Canatan'ın meslek dersleri öğretmeni olarak okul kadrosuna alındığını gösteren belge.

T. C.
Diyarbakır Vilâyeti
Maarif Müdürlüğü
Bârosu : Zatis
Sayı : 233.1 4254

10/ 7 / 1956

Özü : Burhanettin Canatan'ın
Okul Kadrosuna alınması Hk.

Dicle İlköğretmen okulu Müdürlüğüne
Diyarbakır

Eki :
I
260 Nolu
karar
örneği

Okulunuz Meslek dersleri öğretmeni Burhanettin Canatan'ın Okul kadrosuna alınmasına dair onay örneği Maarif Vekaletinin 4/Temmuz/1956 gün ve 233.04(21)/ 16718 sayılı emirleriyle alınmış ve ilişikte gönderilmiştir.
Gereğinin Buna Göre yapılmasını rica ederim.

Maarif Müdürü Y.
Sıtkı İnal

1243
M. Seckin'e
17.7.1956

1960 yılında Dicle İlköğretmen Okulu Müdürü Osman Bektaşoğlu'nun öğretmenlere bir okul gazetesi çıkarılacağını belirten dilekçesi:

T.C.
Millî Eğitim Bakanlığı
Dicle İlköğretmen Okulu
Müdürlüğü
Sayı: 615-3/1921

9/II/1960/Bergani

Öğretmen Arkadaşlara

Okulumuzda bir okul gazetesi çıkarılacaktır. Yönetmelik gereğince öğrencilerin yazıları bir komisyen tarafından tetkik edildikten sonra neşredilecektir.
Bu itibarla aşağıda isimleri tebliğ edilen arkadaşlar öğrencilerle yazılarına tetkik edecektir.
Gereğini rica ederim.

Müdür
Osman Bektaşoğlu

Tetkik edici Öğretmenler
E.Ş. H. Aytac
İ. Sezgin
M. Aydın

EK-9

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Committed to excellence

Sayı : B.30.2.DİC.0.E1.00.00/1112
Konu : Araştırma İzni

12/11/2009

İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ERGANİ / DİYARBAKIR

Enstitümüz Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi yüksek lisans programı öğrencisi Güneş Akhan'ın, 'Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin Kurumsal Biyografisi' konulu yüksek lisans tez çalışması çerçevesinde Müdürlüğünüze bağlı Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nde yapacağı gözlem, inceleme ve belge taraması için gerekli iznin verilmesi hususunu arz ederim.

Doç.Dr.Behçet ORAL
Müdür a.
Müdür Yrd.

EKLER:

EK-1 İzin Talep Dilekçesi (1 sayfa)
EK-2 Araştırma Önerisi (9 sayfa)

Dr. Behçet Oral
12/11/2009
[Signature]

EK-10

T.C
ERGANİ KAYMAKAMLIĞI
Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi Müdürlüğü

SAYI: 50/416
KONU: Güneş AKHAN

16/11/2009

Sayın: GÜNEŞ AKHAN
(36493249022)

Yüksek lisans Çalışmanız için okulumuzda yapacağınız kurumsal biyografisi çalışmanıza 16.11.2009 tarihinden itibaren başlayabileceğinize dair izin verilmiştir.
Bilgilerinizi rica ederim.

İbrahim ERDUR
Okul Müdür V.

ADRES: İstasyon Mah. İstasyon Cıvarı
21950 ERGANİ/DİYARBAKIR

TELEFON : 0 412 611 50 55
FAX : 0 412 611 50 22

Web Adresi : erganiaol.meb.k12.tr
e-mail adresi : erganiandogrlis@hotmail.com

EK-11

TUTANAK

Yukarıda sunulan tezde aşırma yahut toplu intihal yapmadığımı, yazdıklarımın tümünden şahsımın sorumlu olduğunu beyan ve taahhüt ederim.

Güneş AKHAN

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı

Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi